

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ & ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΨΗΦΙΑΚΩΝ ΜΕΣΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΙΣΡΑΗΛ-ΧΑΜΑΣ

JOURNALISM AT ISRAEL-HAMAS WAR

ΠΑΖΟΥ ΙΩΑΝΝΑ (5062)

ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ (5064)

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΑΛΦΕΛΗ ΠΑΝΑΓΙΩΤΑ

ΚΑΣΤΟΡΙΑ, ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 2024

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας αποτελεί η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τέσσερα ελληνικά μέσα ενημέρωσης (iefimerida, Πρώτο Θέμα, Καθημερινή, Εφημερίδα των Συντακτών) αναπαρέστησαν τον πόλεμο μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς, ο οποίος ακολούθησε της επίθεσης που εξαπέλυσε η Χαμάς στις 7 Οκτωβρίου 2023 εναντίον ισραηλινών στόχων. Η έρευνα που εκπονήθηκε αξιοποίησε τους θεωρητικούς πυλώνες της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας, η οποία παρουσιάζει κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών σημαντική πρόοδο, γεγονός που μεταφράζεται σε πλήθος ερευνητικών εργασιών που έχουν εμπλουτίσει το θεωρητικό της υπόβαθρο. Ακολουθώντας το συγκεκριμένο θεωρητικό πλαίσιο, στην παρούσα μελέτη προσεγγίζουμε τη σύγκρουση Ισραήλ-Χαμάς μέσα από την ανάλυση ενός δείγματος δημοσιευμάτων που ακολούθησαν την επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου, έτσι ώστε να διαπιστωθεί εάν η προσέγγιση που έχει επιλεγεί από τα τέσσερα μέσα ακολουθεί τις επιταγές της ειρηνευτικής ή της πολεμικής δημοσιογραφίας.

Λέξεις κλειδιά: ειρηνευτική δημοσιογραφία, θεωρία της πλαισίωσης, μοντέλο Galtung, Ισραήλ-Χαμάς, αντιπαραθετική δημοσιογραφία

ABSTRACT

The subject of this diplomatic work is the investigation of the way in which four Greek media (iefimerida, Proto Thema, Kathimerini, Efimerida of the Editors) have portrayed the war between Israel and Hamas, which followed the attack launched by Hamas on the 7 October 2023 against Israeli targets. The research carried out utilized the theoretical pillars of peace journalism, which shows significant progress during the last decades, which translates into a number of research works that have enriched its theoretical background. Following the specific theoretical framework, in the present study we approach the Israel-Hamas conflict through the analysis of a sample of publications that followed the October 7 attack, in order to establish whether the approach chosen by the four media follows the dictates of peace or of war journalism.

Keywords: *peace journalism, framing theory, Galtung model, Israel-Hamas, conflict journalism*

Πίνακας Περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	1
ABSTRACT	2
Εισαγωγή.....	6
Επιλογή δείγματος και Μεθοδολογική Προσέγγιση	6
Διάρθρωση της Εργασίας	7
Α' ΜΕΡΟΣ	9
ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ	9
1.1. Δημοσιογραφία και Διαμεσολάβηση	9
1.2. Ο ρόλος των ΜΜΕ και η σχέση τους με την πραγματικότητα	9
1.2.2. Η δημοσιογραφική κάλυψη του πολέμου	13
1.2.3. Ημερήσια Θεματολογία και Θεωρία της Πλαισίωσης	24
1.3. Ειρηνευτική Δημοσιογραφία	28
1.3.1 Το μοντέλο Galtung	30
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΙΣΡΑΗΛ-ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ	35
2.1 Ιστορική Αναδρομή της Διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστίνης.....	35
2.2. Εννοιολογική προσέγγιση του αντισημιτισμού.....	40
2.3. Η δημοσιογραφική κάλυψη της σύγκρουσης Ισραήλ-Παλαιστίνης.....	42
Β' ΜΕΡΟΣ.....	50
ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ.....	50
3.1. Η Μεθοδολογία της Έρευνας	50
3.2. Σκοπός της Έρευνας	50
3.3. Ερευνητική Μέθοδος.....	51
3.4. Επιλογή Πεδίου Ανάλυσης και Δειγματοληψία	51
3.5. Κριτήρια Ανάλυσης Περιεχομένου	52
3.5.1. Γενική Κατηγορία Α. Βήμα στην ελίτ ή στην κοινωνία των πολιτών .54	
3.5.2. Γενική Κατηγορία Β. Εμφάνιση ή μη στερεοτυπικών αναφορών	55
3.5.3. Γενική Κατηγορία Γ. Γλωσσικές επιλογές.....	56
3.5.4. Γενική Κατηγορία Δ. Προσανατολισμός στη λύση ή τη νίκη.....	57
ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ	59
4.1. Πηγές	59
4.1.1. Πηγές στο Σύνολο των Μέσων	60

4.1.2. Βήμα στους πολίτες του Ισραήλ ή της Παλαιστίνης	60
4.2. Διάκριση Θύματος και Θύτη	63
4.2.1. Συνολική Διάκριση Θύματος και Θύτη	63
4.2.2. Διάκριση Θύματος και Θύτη.....	64
4.3. Γλωσσικές Επιλογές.....	68
4.3.1. Οι γλωσσικές επιλογές στο σύνολο των μέσων	68
4.3.2. Πολεμική ή νηφάλια γλώσσα	69
4.4. Νικητές/χαμένοι ή εστίαση στη λύση.....	70
4.4.1. Εστίαση στη νίκη ή στην επίλυση του προβλήματος.....	70
4.4.2. Νικητές ή Χαμένοι.....	71
ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	72
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	75

Εισαγωγή

Τους τελευταίους μήνες μαίνεται στην Μέση Ανατολή μια σφοδρή σύγκρουση, ένας πόλεμος μεταξύ του Ισραήλ και της Χαμάς, ο οποίος θεωρείται από τους ειδικούς ως μια ακόμα έκφραση του κλίματος αποσταθεροποίησης που εντοπίζεται στην περιοχή επί επτά δεκαετίες. Στις 7 Οκτωβρίου 2023 μια ομάδα κρούσης της Χαμάς, συνδυαστικά με την εκτόξευση ρουκετών από την Λωρίδα της Γάζας, εξαπέλυσε ευρεία διασυνοριακή επίθεση επί ισραηλινού εδάφους, πλήττοντας στόχους και αφήνοντας πίσω εκατοντάδες νεκρούς. Η απάντηση των ισραηλινών δυνάμεων υπήρξε σφοδρότατη, καθώς τις επόμενες ημέρες υπήρξαν αεροπορικές και χερσαίες επιθέσεις εναντίον στόχων στη Λωρίδα της Γάζας. Η σύγκρουση αυτή ανέδειξε για μια ακόμη φορά στη σύγχρονη ιστορία το βαθύ χάσμα που χωρίζει τις δύο πλευρές. Από τη μία, το κράτος του Ισραήλ επιδιώκει την επιβίωσή του σε ένα εχθρικό περιβάλλον. Από την άλλη, οι Παλαιστίνιοι εξακολουθούν να επιδιώκουν την ίδρυση του δικού τους κράτους σε εδάφη που οι ίδιοι θεωρούν δικά τους.

Μέσα σε αυτό το διαχρονικά πολυσύνθετο πλαίσιο, αναδεικνύεται η διαμάχη δύο κόσμων, γεγονός που προκαλεί σαφείς αντιθέσεις στην προσέγγιση των γεγονότων από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Υπό το πρίσμα αυτό, στόχος της παρούσης εργασίας είναι η μελέτη των δημοσιογραφικών αναπαραστάσεων και η κατηγοριοποίησή τους στη βάση του σχήματος αντιπαραθετικός ή ειρηνευτικός χαρακτήρας. Η σημασία της προσέγγισης αυτής έγκειται στον τρόπο με τον οποίο η αναπαράσταση των γεγονότων από τα επιλεγμένα ΜΜΕ πυροδοτεί και επηρεάζει τον δημόσιο διάλογο και αποτυπώνεται στον τρόπο άσκησης της εξωτερικής πολιτικής της χώρας, ακόμα και στη διαμόρφωση των σχέσεων μεταξύ των πολιτών.

Επιλογή δείγματος και Μεθοδολογική Προσέγγιση

Η παρούσα έρευνα διερευνά τον τρόπο με τον οποίο τέσσερα ελληνικά μέσα ενημέρωσης της χώρας (i-efimerida, Πρώτο Θέμα, Καθημερινή, Εφημερίδα των Συντακτών) αναπαρέστησαν τα γεγονότα που έλαβαν χώρα στο Ισραήλ κατά την περίοδο 7 έως και 11 Οκτωβρίου 2023, τις πρώτες τέσσερις ημέρες δηλαδή του πολέμου Ισραήλ-Χαμάς που ακολούθησε την επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου. Στην προσέγγιση των δημοσιευμένων άρθρων αξιολογείται η θεωρία της ειρηνευτικής

δημοσιογραφίας, με σκοπό να μελετηθεί η ύπαρξη ενός αντιπαραθετικού ή ειρηνευτικού χαρακτήρα των σχετικών δημοσιευμάτων.

Η επιλογή των συγκεκριμένων μέσων βασίστηκε τόσο στην αυξημένη επισκεψιμότητά τους όσο και στον πολιτικό προσανατολισμό τους. Στη συγκεκριμένη περίπτωση η αντιπροσώπευση ενός διευρυμένου ιδεολογικού φάσματος επιτυγχάνεται μέσω της επιλογής τεσσάρων μέσων που κινούνται από το χώρο της δεξιάς (Πρώτο Θέμα) έως την αριστερά (Εφημερίδα των Συντακτών) με τις υπόλοιπες δύο επιλογές (Καθημερινή, i-efimerida) να καλύπτουν ένα πιο μετριοπαθές πεδίο, κινούμενο από τα δεξιά προς τα αριστερά. Η επιλογή της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου έγινε με βάση τη χρονική εγγύτητα ως προς την έναρξη των εχθροπραξιών (7 Οκτωβρίου) και έως την 11^η Οκτωβρίου, περίοδο κατά την οποία το συγκεκριμένο θέμα είχε τεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος του κοινού, οδηγώντας τα μέσα σε συνεχείς σχετικές αναρτήσεις.

Διάρθρωση της Εργασίας

Η παρούσα εργασία διαρθρώνεται σε δύο κύρια μέρη, στο θεωρητικό και το εμπειρικό. Συγκεκριμένα, στο πρώτο μέρος της εργασίας θα παρουσιαστούν οι βασικοί θεωρητικοί άξονες, οι οποίοι θα διαμορφώσουν το εννοιολογικό πλαίσιο πάνω στο οποίο θα αναλυθούν και θα ερμηνευτούν τα ευρήματα της έρευνας που θα πραγματοποιηθεί. Αρχικά, θα γίνει μια σύντομη βιβλιογραφική ανασκόπηση της έννοιας της δημοσιογραφίας, η οποία θα επικεντρωθεί τόσο στην επιρροή των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης όσο και στη θεωρία της πλαισίωσης και της ημερήσιας διάταξης. Στη συνέχεια, θα προσδιοριστούν οι έννοιες της ειρήνης και του πολέμου και θα σκιαγραφηθούν οι συνθήκες που οδήγησαν στην ανάδυση της έννοιας της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας, μέσω της συγκριτικής αντιπαραβολής των χαρακτηριστικών της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας και της δημοσιογραφίας του πολέμου.

Με το δεύτερο μέρος της εργασίας εισαγόμαστε στο εμπειρικό της σκέλος, όπου παρουσιάζεται η έρευνα που πραγματοποιήθηκε. Μετά την περιγραφή και την αιτιολόγηση της μεθοδολογίας που επελέγη, ακολουθεί η διατύπωση των ερευνητικών ερωτημάτων και η επεξήγηση των κριτηρίων που επιλέχθηκαν προκειμένου να

κωδικοποιηθούν τα δημοσιεύματα που αποτελούν τις μονάδες ανάλυσης. Εν συνεχεία, παρατίθενται τα ευρήματα της έρευνας, τα οποία οδηγούν στις απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που είχαν τεθεί. Βασική επιδίωξη τη παρουσίασης και της ανάλυσης των ευρημάτων είναι η θέασή τους μέσα από την προσέγγιση της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας, οι θεωρητικοί άξονες της οποίας είχαν παρουσιαστεί στο πρώτο μέρος της παρούσης. Τέλος, ακολουθεί η ανακεφαλαίωση και η εξαγωγή των συμπερασμάτων.

Α' ΜΕΡΟΣ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΒΑΣΙΚΕΣ ΘΕΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ

1.1. Δημοσιογραφία και Διαμεσολάβηση

Είναι δεδομένο πως η γνώση του ανθρώπου για τα γεγονότα που συμβαίνουν στον πλανήτη δεν μπορεί παρά να είναι πεπερασμένη και αποσπασματική. Οτιδήποτε γνωρίζουμε πραγματικά έχει προσεγγιστεί με τις αισθήσεις μας, αποτελεί κομμάτι των προσωπικών μας βιωμάτων και προέρχεται από την επαφή μας μαζί του. Για όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις, η πραγματικότητα είναι μια θέαση των γεγονότων μέσα από τα μάτια κάποιου άλλου είτε αυτός είναι ο συνομιλητής μας, ο δάσκαλος ή ο γονέας είτε –συνηθέστερα πλέον- τα ΜΜΕ. Στο πλαίσιο αυτό η θέαση του κόσμου πραγματώνεται μέσω από τα ΜΜΕ και ειδικά μέσα από το ρόλο του δημοσιογράφου, ο οποίος θα αναζητήσει το απομακρυσμένο από το δέκτη γεγονός, θα το ιεραρχεί, θα το ερμηνεύει και θα το διακινήσει αναλόγως (Bertrand, 2003). Εξάγεται, επομένως, ως συμπέρασμα πως η έννοια της διαμεσολάβησης εκτός από τη θεμελιώδη σημασία που έχει για τη παρουσίαση του γεγονότος στο κοινό, αποκτά και το χαρακτήρα του διαμορφωτή της πραγματικότητας, ασκώντας σημαντική επιρροή στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

1.2. Ο ρόλος των ΜΜΕ και η σχέση τους με την πραγματικότητα

Στη σύγχρονη εποχή, είναι γενικά παραδεκτό πως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης επιδρούν σε κάθε πτυχή της ανθρώπινης κοινωνικής και πολιτικής δραστηριότητας. Προϊόντος του χρόνου, η επίδραση των μέσων ενημέρωσης στην καθημερινότητα του πολίτη γίνεται ολοένα και πιο έντονη, με την πρόσβαση στη γνώση αλλά και το δικαίωμα της επιλογής του φορέα ενημέρωσης να θεωρούνται κεκτημένα. Η πρόσβαση του πολίτη σε κρουνούς ποιοτικής ενημέρωσης, σε συνδυασμό με την ταχύτητα και την ευρύτητα της παρεχόμενης πληροφόρησης αποτελούν στοιχεία που ευνοούν τον υπεύθυνο πολίτη μιας δημοκρατικής κοινωνίας.

Από την άλλη, είναι ακριβώς αυτός ο τεράστιος όγκος της διακινούμενης πληροφορίας που δημιουργεί επιπρόσθετες δυσκολίες στον πολίτη σχετικά με την επιλογή και την συνακόλουθη επεξεργασία της, έργο το οποίο καλούνται εν πολλοίς να φέρουν σε πέρας τα ίδια τα μέσα. Εκτός από τις διαδικασίες της διαλογής και της ιεράρχησης των πληροφοριών, τα μέσα επιλέγουν τον τρόπο παρουσίασης μιας πληροφορίας, διαμορφώνοντας τον τρόπο αντίληψης της πραγματικότητας από την πλευρά του πολίτη. Όπως έχει εύστοχα επισημάνει ο Cohen (1963) τα ΜΜΕ έχουν αποκτήσει τη δυνατότητα να επηρεάζουν τον τρόπο με τον οποίο θα σκέφτεται ο άνθρωπος.

Ο προσδιορισμός του είδους της σχέσης που αναπτύσσεται μεταξύ των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της πραγματικότητας έχει απασχολήσει κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών τη σχετική έρευνα. Στο επίκεντρο των σχετικών προσεγγίσεων έχουν τεθεί μια σειρά ερωτημάτων, τα οποία περιστρέφονται γύρω από το δίπολο της αναπαράστασης ή της κατασκευής της πραγματικότητας από τα ΜΜΕ. Το δίπολο αυτό θα μπορούσε να παρουσιαστεί εναλλακτικά ως μια διερεύνηση της ενδεχόμενης συμβολής των μέσων στην πιστή αντανάκλαση ή τη διαστρέβλωση της πραγματικότητας, αλλά και να διευρυνθεί σε επίπεδο ελέγχου της εκδοχής της πραγματικότητας που αυτά προκρίνουν, καθώς και της πρόσληψής της από το κοινό (Κωνσταντινίδου, 2002).

Η μια βασική θεωρητική προσέγγιση θέλει τα ΜΜΕ να λειτουργούν ως μέσα πιστής αναπαράστασης της πραγματικότητας, καταγράφοντας και αναμεταδίδοντάς την με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην διαφαίνεται κανένα είδος υποκειμενικής προσέγγισης στην συνολική διαδικασία. Σε αυτό ακριβώς το πλαίσιο εδράζεται και η παγίωση της αντικειμενικότητας ως ενός εκ τους σημαντικότερους πυλώνες της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Η κονστρουκτιβιστική θεωρία, από την άλλη, αναγάγει τα ΜΜΕ σε καθοριστικό παράγοντα κατασκευής της πραγματικότητας, θέτοντας στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος την ερμηνεία και την οπτική γωνία. Επομένως, βάσει της συγκεκριμένης προσέγγισης ο ρόλος των ΜΜΕ είναι σαφώς πιο ενεργητικός, με ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της τη διαμόρφωση μιας δυναμικής που καθιστά δυσδιάκριτα τα όρια ανάμεσα στην οντολογική πραγματικότητα και την κατασκευασμένη από τα μέσα. Όπως, με ενάργεια αναφέρει ο Rieffel (2006), σε κάθε περίπτωση η πληροφόρηση παρουσιάζει την πραγματικότητα ανασκευασμένη, βασισμένη στα γεγονότα και στην οπτική γωνία και προβαίνοντας σε επιλογές και ερμηνείες.

Έχει διατυπωθεί η άποψη πως κάθε ενημερωτικό μέσο προβαίνει σε επιλογές σχετικά με το εκάστοτε θέμα, οι οποίες προέρχονται από μια συγκεκριμένη ιδεολογική βάση και αποσκοπεί στη διαμόρφωση της άποψης του κοινού σχετικά με αυτό. Τα ΜΜΕ, υπό αυτή τη θεώρηση, απομακρύνονται από το ρόλο τους ως αναμεταδοτών γεγονότων και αναλαμβάνουν το ρόλο του «φίλτρου» όχι μόνο επιλέγοντας τα θέματα που θα προβληθούν, αλλά ιεραρχώντας τα με τέτοιο τρόπο και περιβάλλοντάς τα με τέτοιο τρόπο με το ερμηνευτικό πλαίσιο, ώστε να εναρμονίζεται με τις ιδεολογικές επιλογές τους. Τόσο η επιθυμία των ΜΜΕ να διεγείρουν το ενδιαφέρον του κοινού όσο και η θέλησή τους να συμβάλλουν στην διαμόρφωση απόψεων και στάσεων, γιγαντώνουν τη δύναμή τους και τα καθιστούν παράγοντες ελέγχου της κοινωνικής και πολιτικής πραγματικότητας (Καϊτατζή – Γουίτλοκ, 2012).

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών διατυπώθηκαν διακριτές μεταξύ τους προσεγγίσεις σχετικά με την απάντηση που αυτές έδιναν αναφορικά με το ρόλο που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ. Από τη μία, προσεγγίσεις, όπως το φιλελεύθερο πλουραλιστικό μοντέλο, υποστηρίζουν πως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης παρέχουν αντανakλάσεις ή διαστρεβλώσεις της πραγματικότητας και, από την άλλη, θεωρίες, όπως οι κριτικές προσεγγίσεις, είχαν ως σημείο αναφοράς τη λειτουργία των ΜΜΕ ως μέσα που αναπαριστούν ή κατασκευάζουν την πραγματικότητα.

Σταδιακά, διαμορφώνονται δύο βασικές θεωρήσεις, οι οποίες αν και έχουν κοινή αφετηρία, οδηγούν σε διαφορετική προσέγγιση της σχέσης μεταξύ ΜΜΕ και πραγματικότητας. Η πρώτη θεώρηση υποστηρίζει πως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αναπαράγουν την κυρίαρχη ιδεολογία και οδηγούν συνακόλουθα στην υιοθέτησή της από το κοινό. Η δεύτερη, χωρίς να αρνείται τη διάθεση των ΜΜΕ να υπηρετούν την κυρίαρχη ιδεολογία, εστιάζει στα ετερόκλητα χαρακτηριστικά του κοινού και εντοπίζει σε αυτό τη δυνατότητα να διαπραγματεύεται ή να αντιστέκεται έναντι της κυρίαρχης ιδεολογίας. Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι, επομένως, πιθανόν να προβάλουν μια συγκεκριμένη οπτική της πραγματικότητας, χωρίς όμως να μπορεί να γίνει αποδεκτή ως βάσιμη η γενίκευση πως το κοινό θα υιοθετήσει τη συγκεκριμένη οπτική ως τη μόνη αποδεκτή (Bennett, 1982).

Αδιαμφισβήτητα, η ανάληψη ενός έργου πληροφόρησης του πολίτη αναφορικά με κάθε ζήτημα το οποίο ανακύπτει στον πλανήτη κάθε χρονική στιγμή είναι ανέφικτη. Η επιλογή των θεμάτων που θα αναδειχθούν από το εκάστοτε μέσο στην συγκεκριμένη

χρονική στιγμή αποτελεί μέρος της λειτουργίας τους, με το σύνολο των θεμάτων που επιλέγονται να αποτελούν την agenda (θεματολόγιο) του μέσου, παράμετρος που θα παρουσιαστεί εκτενέστερα στη συνέχεια της παρούσης. Η διαδικασία δόμησης του θεματολογίου αυτού είναι κομβικής σημασίας, καθώς είναι αυτή που επηρεάζει περισσότερο το τελικό αποτέλεσμα της ενημέρωσης, προσφέροντας στον πολίτη το τελικό μήνυμα και συμβάλλοντας καθοριστικά στη διαμόρφωση άποψης σχετικά με το θέμα. Τα ΜΜΕ και, συνακόλουθα, οι πρακτικές που αυτά υιοθετούν, όπως επίσης και οι παράγοντες που έχουν ενεργό ρόλο στη λειτουργία τους, κατασκευάζουν νοήματα και μέσω του λόγου και της πράξης διαμορφώνουν αντικείμενα διαμεσολάβησης.

Τα γεγονότα που αναπαρίστανται από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης δεν έχουν τη μορφή φωτογραφικής αποτύπωσης, αλλά υπόκεινται σε διαδικασίες ανακατασκευής. Προκειμένου να καταστεί εφικτή η ανακατασκευή της είδησης, τα γεγονότα τοποθετούνται μέσα σε ένα συγκεκριμένο κάθε φορά ερμηνευτικό πλαίσιο, με σκοπό να αμβλυνθούν οι δυσκολίες πρόσληψης του γεγονότος από το κοινό στο οποίο απευθύνεται το μέσο (Ψύλλα, 2009). Η οριοθέτηση, επομένως, του περιεχομένου του μηνύματος που προβάλλεται από τα ΜΜΕ είναι μια βασική διεργασία που λαμβάνει χώρα στο εσωτερικό κάθε ειδησεογραφικού οργανισμού, διαδικασία που περιλαμβάνει και την θέαση της πραγματικότητας με τέτοιο τρόπο που να εδραιώνονται κάποια στοιχεία της στη συνείδηση του κοινού ως θεμελιώδεις και αυτονόητες σταθερές. Η προσέγγιση της είδησης υπό αυτό το πρίσμα συμπεριλαμβάνει, εκτός από το γεγονός, κάθε πληροφορία που επιλέγεται από τον εκάστοτε ειδησεογραφικό οργανισμό για να πλαισιώσει το γεγονός (Faustini, 1995).

Η θεωρητική προσέγγιση του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας υπογραμμίζει, επιπροσθέτως, τη μεγάλη δυνατότητα που προσφέρεται στα ΜΜΕ, ώστε να ασκούν αυτά μια πολυεπίπεδη εξουσία που στρέφεται τόσο κατά της πολιτείας όσο και κατά το κοινού, το οποίο σε κάποιες περιπτώσεις δεν μπορεί να αντιληφθεί πως ο ουσιαστικός καθορισμός των πολιτικών πραγμάτων λαμβάνει χώρα κάτω από την επιρροή των μέσων. Το προβληματικό αυτό ψηφιδωτό μπορεί να σχηματιστεί κάτω από την υποβάθμιση ενδεχομένως κρίσιμων θεμάτων ή την υπερπροβολή θεμάτων ήσσονος σημασίας, τα οποία αντιμετωπίζονται από το κοινό ως προτεραιότητα (Καϊτατζή – Γουίτλοκ, 2012). Είναι πλέον αναντίρρητη η επίδραση των ΜΜΕ στη διαμόρφωση αξιών και προτύπων συμπεριφοράς, δυνατότητα που τους έχει δοθεί μέσω της αναπαραγωγής των κυρίαρχων αξιών της εποχής, καλλιεργώντας και μεγεθύνοντας

ιδεολογήματα, πρότυπα συμπεριφοράς και μηνύματα υπό τη μορφή υπαγόρευσης του φυσιολογικού ή αυτού που παρεκκλίνει από το πρότυπο. Υπό αυτό το πρίσμα, τόσο σε κοινωνικό όσο και σε πολιτικό επίπεδο είναι εμφανής η τάση των ΜΜΕ να αναπαράγουν στερεότυπα και προκαταλήψεις, εφόσον αυτές οι επιλογές ταυτίζονται με τα συμφέροντα του οργανισμού στον οποίο ανήκουν (Dijk, 1995).

Ο ρόλος της πηγής της είδησης είναι εξίσου κομβικός. Ακόμα και στη σύγχρονη εποχή, η οποία χαρακτηρίζεται από έναν πρωτόγνωρο πλουραλισμό διαφορετικών απόψεων και προσεγγίσεων επί του γεγονότος αυτού καθαυτού, συχνά η πληροφορία που προέρχεται από μια μοναδική πηγή είναι ο μόνος τρόπος πρόσβασης σε αυτήν. Επομένως, ειδικά στις περιπτώσεις που πηγή της είδησης αποτελεί κάποιος επίσημος φορέας ενός κράτους ή μια κρατική υπηρεσία, δίνεται συχνά η δυνατότητα του «φιλτραρίσματος» της είδησης από την πηγή. Στην περίπτωση αυτή εγείρονται αμφιβολίες σχετικά με το ρόλο που υιοθετούν τα ΜΜΕ ως διαμεσολαβητικοί παράγοντες ανάμεσα στους φορείς της εξουσίας και το κοινό στο οποίο απευθύνονται. Εκτός από τη σημαντική δύναμη επιρροής που παρέχεται στα ΜΜΕ, αυτά συχνά επωμίζονται το ρόλο της ανάπτυξης του δημόσιου διαλόγου που προκύπτει επ' αφορμής της δημοσιοποίησης μιας είδησης βασισμένης σε πληροφορίες που προέρχονται από κάποιον φορέα εξουσίας (Ψύλλα, 2009).

1.2.2. Η δημοσιογραφική κάλυψη του πολέμου

Μπορεί να υποστηριχθεί με ασφάλεια πως, ιεραρχικά, ο πόλεμος βρίσκεται στην πρώτη θέση ανάμεσα στα γεγονότα που χρήζουν διαμεσολάβησης (Καλφάλη, 2018). Στο διάβα της ανθρώπινης ιστορίας, ο πόλεμος ως ένα δραστικό μέσο διαμόρφωσης των πολιτικών, κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών, υπήρξε μια από τις σημαντικότερες σταθερές, η οποία, συνακόλουθα, δημιούργησε την ανάγκη διαμεσολάβησής του. Από τον Ηρόδοτο, τον Θουκυδίδη, τον Ξενοφώντα έως τους σύγχρονους πολεμικούς ανταποκριτές που μεταδίδουν σε ζωντανή σύνδεση τις επιχειρήσεις από τα πεδία των μαχών, η ανάγκη διαμεσολάβησης ενός τόσο έντονου και καθοριστικού γεγονότος, όπως ο πόλεμος, έχει εδραιωθεί στην ατομική και συλλογική συνείδηση.

Αυτό που, προϊόντος του χρόνου και των τεχνολογικών εξελίξεων, έχει μεταβληθεί είναι η μεθοδολογία της διαμεσολάβησης, αλλά και η προσαρμογή στις συνθετότερες κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες που έχουν επιδράσει την ουσία της. Μια πρώτη, χαρακτηριστική επίδραση της τεχνολογικής εξέλιξης τόσο στον τρόπο όσο και στην ταχύτητα της διαμεσολάβησης εντοπίζεται στην ανάπτυξη του τηλέγραφου, γεγονός που διευκόλυνε την αποστολή των ειδήσεων από κάποιον απεσταλμένο στο πεδίο των συγκρούσεων, με τρόπο σύντομο και ικανοποιητικά περιγραφικό. Ενδεικτικό παράδειγμα αυτού του μετασχηματισμού του τρόπου διαμεσολάβησης αποτελεί ο Αμερικανικός Εμφύλιος, ο οποίος αποτυπώθηκε με ενάργεια μέσω των φωτογραφιών που κατέφθαναν απευθείας από τους πολεμικούς ανταποκριτές στα ειδησεογραφικά πρακτορεία. Για πρώτη φορά στην ανθρώπινη ιστορία, ο πόλεμος μπορούσε να μεταφερθεί με μαζικό τρόπο στον δέκτη, ο οποίος από την ασφάλεια του σπιτιού του ερχόταν αντιμέτωπος με την φρικώδη μορφή του πολέμου μέσω της συνδυασμένης δύναμης της φωτογραφίας και του τηλέγραφου (Πασχαλίδης, 2012).

Σταδιακά, η παγκοσμιοποίηση των επικοινωνιών και η συνακόλουθη αδιάκοπη ροή των ειδήσεων από κάθε πεδίο διεθνούς κρίσης θα καταστήσει τα ΜΜΕ έτι ισχυρότερα, καθώς πλέον συμβάλλουν δυναμικά στη διαμόρφωση της αντίληψης του κοινού για πολιτικά ζητήματα. Η αδιάκοπη ροή ειδήσεων αναφορικά με συγκεκριμένα θέματα που επιλέγονται από το εκάστοτε μέσο ενημέρωσης σμιλεύουν στη συνείδηση του δέκτη μια εικόνα σχετικά με την κατάσταση που επικρατεί διεθνώς και, παράλληλα, υπαγορεύουν το αίτημα προς τους κυβερνώντες για ανάληψη δράσης ή, αντιθέτως, για την αποστασιοποίηση από κάποιο θέμα. Η νέα αυτή πραγματικότητα θα αποκτήσει και θεωρητική υπόσταση κάτω από τον όρο «επίδραση του CNN», ο οποίος περιγράφει τη δυνατότητα που παρέχεται στους ισχυρούς ειδησεογραφικούς οργανισμούς, ώστε να διαμορφώνουν την πολιτική ατζέντα, καθοδηγώντας εν πολλοίς την εξωτερική πολιτική μιας χώρας. Η προβολή από πλευράς των ΜΜΕ συγκεκριμένων ειδήσεων επηρεάζουν την κρίση του κοινού, δημιουργώντας πιέσεις προς τους κυβερνώντες (Φραγκονικολόπουλος, 2006).

Προκειμένου να προσεγγίσουμε τον τρόπο λειτουργίας ενός μέσου μαζικής ενημέρωσης, θα χρειαστεί, μεταξύ άλλων, να εντοπίσουμε τα γενικά κριτήρια της επιλογής των ειδήσεων. Αυτά δείχνουν να ακολουθούν δύο βασικές κατευθύνσεις με σημείο αναφοράς το κατά πόσον η επιλογή αυτή εξυπηρετεί το δημόσιο συμφέρον ή

τις επιθυμίες της ιδιοκτησίας. Έτσι, λοιπόν, η πρώτη βασική διάκριση της επιλογής της είδησης που θα επιλεγεί είναι η αντικειμενική παρουσίαση του γεγονότος εκείνου που ο δημοσιογράφος θα επιλέξει να καλύψει και να ερμηνεύσει, έχοντας την πεποίθηση πως η γνώση του συμβάλλει στην ουσιαστική ενημέρωση του κοινού, αποτελεί, δηλαδή, μια επιλογή που περιστρέφεται γύρω από το δημόσιο συμφέρον. Στον αντίποδα, εντοπίζεται το μοντέλο επιλογής ειδήσεων που εξυπηρετεί πάντοτε τα συμφέροντα της ιδιοκτησίας του μέσου, ακόμα κι αν αυτά δεν εξυπηρετούν το δημόσιο συμφέρον (Cohen & Young, 1973).

Η επιλογή των κριτηρίων από πλευράς των ΜΜΕ περιστρέφεται γύρω από τη λογική της προσέλκυσης του κοινού, με τις βασικότερες σταθερές να αποτελούν, ανάμεσα σε άλλα, η αίσθηση που μπορεί να προκαλέσει το γεγονός που προβάλλεται στο κοινό και ο επίκαιρος χαρακτήρας του. Δεν θα πρέπει επομένως να παραβλεφθεί το γεγονός πως τα ΜΜΕ αποτελούν κερδοσκοπικές επιχειρήσεις, υπόκεινται δηλαδή σε όλους τους κανόνες λειτουργίας της ελεύθερης αγοράς. Σε θεωρητικό τουλάχιστον επίπεδο φαίνεται πως η λειτουργία των ΜΜΕ ως ανεξάρτητες επιχειρηματικές οντότητες συμβάλλει με θετικό τρόπο στην αποδέσμευσή τους από τις πολιτικές δυνάμεις, καθώς η εισροή εσόδων μέσω της διαφήμισης μειώνουν την ανάγκη τους για κρατικές ή κομματικές επιδοτήσεις (Hallin & Mancini, 2004). Σε μια περισσότερο πρακτική ανάγνωση, κάτι τέτοιο δεν μπορεί να υποστηριχθεί με βεβαιότητα. Φαίνεται πως στην πλειονότητα των χωρών απλώς έχει μετακυλήσει η εξουσία από τις παραδοσιακές πολιτικές δυνάμεις στα χέρια των ιδιοκτητών των ΜΜΕ, με διαδρομές και αλληλοεξαρτήσεις πολύπλοκες. Το πρόβλημα μοιάζει δυσεπίλυτο, καθώς, όπως υποστηρίζει και ο Bertrand (2003) ούτε η κρατική εποπτεία μπορεί να εξασφαλίσει την σωστή πληροφόρηση ούτε είναι δυνατόν ο επιχειρηματίας των μέσων και ο πολίτης που προσφεύγει σε αυτά για πληροφόρηση και ψυχαγωγία να μοιράζονται την ίδια οπτική σχετικά με το ρόλο τους.

Η προσέλκυση του κοινού και η προσπάθεια να παγιωθούν στο κοινό-καταναλωτή ως κυρίαρχοι του χώρου οδηγεί στην αύξηση του μέρους των διαφημιστικών εσόδων τους και στην αύξηση της επιρροής τους. Είναι εύκολο, επομένως, να εξαχθεί το συμπέρασμα, πως εφόσον ο πόλεμος ανήκει στις ιστορίες που βρίθουν συναισθήματος, όπως οι φυσικές καταστροφές, οι τρομοκρατικές ενέργειες και ποικίλες σκανδαλοθηρικές προσεγγίσεις του δημόσιου βίου, τοποθετείται στο επίκεντρο της δημοσιογραφικής κάλυψης, καθώς θεωρείται βέβαιο πως θα προκαλέσει

αυξημένο ενδιαφέρον από το κοινό και, συνακόλουθα, ικανοποιώντας τις απαιτήσεις του μέσου ως επιχείρησης (Hanitzsch, 2007). Ήδη από τα πρώτα χρόνια της διείσδυσης της τεχνολογίας στην κάλυψη των πολεμικών συγκρούσεων διαφάνηκε το τεράστιο ενδιαφέρον που θα προκαλούσε στο παγκόσμιο κοινό η όσο το δυνατόν ζωντανότερη κάλυψη των πολεμικών επιχειρήσεων. Από τον πόλεμο του Βιετνάμ, ο οποίος για μεγάλο διάστημα μονοπώλησε το ενδιαφέρον της αμερικανικής και της διεθνούς κοινής γνώμης, εξήχθη το συμπέρασμα πως όσο περισσότερη βία ενταχθεί στο πολεμικό ρεπορτάζ, όσο πιο ωμά είναι τα πλάνα, τόσο μεγαλύτερη η πιθανότητα να επιλεγεί το συγκεκριμένο ρεπορτάζ στην ημερήσια θεματολογία των ΜΜΕ.

Μέσα στο συγκεκριμένο πλαίσιο, κομβικός αναδεικνύεται ο ρόλος του δημοσιογράφου, ο οποίος επηρεάζει καθοριστικά –αναλόγως και της θέσης που κατέχει στον οργανισμό- μέσω των χαρακτηριστικών της προσωπικότητάς του, της δημοσιογραφικής του ηθικής και της κατάρτισής του τον τρόπο που παρουσιάζονται τα γεγονότα. Η αντίληψη του εκάστοτε δημοσιογράφου που καλύπτει ένα γεγονός για τον ρόλο που καλείται να διαδραματίσει, τα όριά του έναντι της κατευθυντήριας γραμμής του μέσου που εργάζεται και η προσωπική του άποψη αποκτούν σημασία ειδικά όταν στο επίκεντρο της επικαιρότητας βρίσκονται σημαντικά γεγονότα, όπως ένας πόλεμος. Προφανώς το μέγεθος, η ευρωστία και δυνατότητα που προσφέρει στον δημοσιογράφο ένα μέσο να διαδραματίσει με τον πληρέστερο τρόπο το ρόλο του θα πρέπει να καταταχθούν στις παραμέτρους που επιδρούν στο τελικό αποτέλεσμα της δουλειάς του (Shoemaker & Reese, 1996).

Η κάλυψη των πολεμικών συγκρούσεων από τον δημοσιογράφο χαρακτηρίζεται από ιδιαίτερες συνθήκες, οι οποίες θα πρέπει να εξασφαλιστούν ώστε να επιτευχθεί το βέλτιστο επίπεδο διαμεσολάβησης. Αρχικά, ο δημοσιογράφος θα πρέπει να εξασφαλίσει την πρόσβαση στο πεδίο της μάχης αλλά και στις στρατιωτικές πηγές. Καθώς οι συνθήκες που καθορίζουν τη ροή των πληροφοριών διαρκώς μετασχηματίζονται, αναδύεται ως προτεραιότητα η διασφάλιση των συνθηκών που θα επιτρέψουν στον δημοσιογράφο να παράγει έργο. Η προπαγάνδα και η παραπληροφόρηση βρίσκουν πρόσφορο έδαφος σε περιόδους αυξημένης ανασφάλειας και, εφόσον σε αυτές εμπλέκονται κυβερνητικές δυνάμεις, χρησιμοποιούνται ως μέσα επιρροής και επικράτησης στη συνείδηση του κοινού. Η επιρροή των ΜΜΕ στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης ώστε να δικαιολογηθεί μια πολεμική επιχείρηση ή να καυτηριαστεί η επιθετική ενέργεια μιας χώρας είναι σημαντική και δείχνει να εξαρτάται

από μια σειρά παραγόντων που αποκτούν στη σύγχρονη εποχή διαφορετικά χαρακτηριστικά. Ο δημοσιογράφος συχνά καλείται να κινηθεί στα όρια της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, κινούμενος με γνώμονα το συμφέρον της χώρας του, αυτολογοκρινόμενος ώστε να μην παρουσιαστεί ως υποκινούμενος από αντιπατριωτικά αισθήματα.

Υπό το πρίσμα αυτό, η δημοσιογραφία βρίσκεται ενώπιον σημαντικών προκλήσεων, καθώς τόσο ο ρόλος της όσο και οι πρακτικές που μετέρχεται θα πρέπει να επαναπροσδιοριστούν, με τέτοιο τρόπο ώστε να υπηρετεί τα θεμελιώδη δικαιώματα του σύγχρονου ατόμου, ο οποίος καλείται να έχει πρόσβαση στην ποιοτική ενημέρωση προκειμένου να μπορέσει να ανταπεξέλθει με γόνιμο τρόπο στο ρόλο του ως πολίτη ενός υγιούς και δημοκρατικού πολιτικού πλαισίου. Η ενίσχυση της έννοιας της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, η διεύρυνση της συζήτησης για την αποστολή των ΜΜΕ και η ανάδειξη της σημασίας που έχει η παροχή καλών υπηρεσιών εκ μέρους των ΜΜΕ αποτελούν δικλείδες ασφαλείας για την δημοκρατία. Τόσο οι δημοσιογράφοι όσο και το κοινό, εκμεταλλεζόμενοι τις δυνατότητες που δίνονται σε επίπεδο κατάρτισης και εκπαίδευσης, θα πρέπει να θωρακιστούν έναντι των κατευθυνόμενων μηνυμάτων των ΜΜΕ και να οξύνουν την κριτική τους ικανότητα, ώστε να αποκτήσουν οι δημοσιογραφικές πρακτικές έναν περισσότερο ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα (Gerbner, 1998).

Το τέλος του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου και η είσοδος στην ψυχροπολεμική εποχή εδραίωσε για πρώτη φορά στην παγκόσμια ιστορία ένα πραγματικά διεθνές πλαίσιο ενδιαφέροντος. Γεγονότα που μπορεί να λαμβάνουν χώρα σε μια απομακρυσμένη μεριά του πλανήτη είναι πιθανόν να εγείρουν παγκόσμιο δημοσιογραφικό ενδιαφέρον, καθώς επηρεάζουν εν πολλοίς την καθημερινότητα των πολιτών. Γεγονότα, όπως ο πόλεμος του Βιετνάμ, ο πρώτος πόλεμος του Κόλπου και ο εμφύλιος πόλεμος της Γιουγκοσλαβίας θα αποκτούσαν ένα διεθνές κοινό, που απαιτούσε διαρκή και πλήρη ενημέρωση. Στην διαμόρφωση αυτής της νέας πραγματικότητας στον τομέα των ειδήσεων καθοριστικός παράγοντας υπήρξε η ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, η οποία στις αρχές του 1980 συνέβαλε στην ίδρυση του πρώτου παγκόσμιου δικτύου ειδήσεων, προσανατολισμένου στην εικοσιτετράωρη μετάδοση γεγονότων, του CNN (Whittemore, 1990).

Ο πόλεμος του Βιετνάμ υπήρξε ο πρώτος πόλεμος που μεταδόθηκε από την τηλεόραση. Σηματοδότησε μια νέα εποχή, κατά την οποία οι εικόνες της σύρραξης μεταδίδονται στην έγχρωμη τηλεόραση, αξιοποιώντας τα δορυφορικά συστήματα κάλυψης. Ένα εξίσου σημαντικό στοιχείο που καθιστά τον πόλεμο του Βιετνάμ ορόσημο της δημοσιογραφικής κάλυψης αποτελεί ο χρόνος προβολής που απέκτησε, καθώς μονοπώλησε τον τηλεοπτικό χρόνο επί σειρά ετών, αλλά και η χωρίς κυβερνητική λογοκρισία προβολή των ειδήσεων. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι ιστορίες από τον πόλεμο μεταδίδονταν ως κινηματογραφικές ταινίες μικρού μήκους και προβάλλονταν στις κινηματογραφικές αίθουσες, έχοντας προηγουμένως περάσει από την κυβερνητική λογοκρισία προκειμένου να διασφαλίζεται ο στόχος της εξύψωσης του ηθικού των δεκτών και της ενίσχυσης του έργου του στρατού. Οι εκπρόσωποι του Τύπου που επιθυμούσαν να έχουν πρόσβαση στις πληροφορίες ήταν διαπιστευμένοι από την αμερικανική κυβέρνηση κι ο στρατός ήλεγχε οτιδήποτε διέρρεε στο αμερικανικό κοινό (Hoyt, 2023).

Αντιθέτως, στο Βιετνάμ (ειδικά μετά το 1968) η κατάσταση που είχε διαμορφωθεί ήταν εντελώς διαφορετική. Καθώς ήδη από το 1965 ο αριθμός των αμερικανών στρατιωτών που στάλθηκαν στο Βιετνάμ αυξανόταν, το δημοσιογραφικό ενδιαφέρον ακολουθούσε ανάλογη πορεία. Είναι χαρακτηριστικό πως στο απόγειο του πολέμου, το 1968, ο αριθμός των διαπιστευμένων δημοσιογράφων κάθε εθνικότητας προσέγγιζε τους 600. Η άλλοτε αυστηρή λογοκρισία των αμερικανικών αρχών είχε απωλέσει την αποτελεσματικότητά της. Η συμβολή της επίσημης αμερικανικής κρατικής υπηρεσίας (MACV) στην απρόσκοπτη μετάδοση των πληροφοριών από τους δημοσιογράφους, στους οποίους μάλιστα παρείχε μεταφορά στο πεδίο των συγκρούσεων ήταν επίσης ένα καθοριστικό σημείο του πολέμου, το οποίο πολλοί δημοσιογράφοι το εκμεταλλεύτηκαν για να μεταδώσουν ιστορίες από την πρώτη γραμμή, από πηγές που προέρχονταν από το πεδίο της μάχης (Spector, 2023).

Ο πόλεμος του Βιετνάμ υπήρξε ορόσημο στη σχέση μεταξύ μέσων μαζικής ενημέρωσης από τη μια, στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας από την άλλη. Η τηλεοπτική μετάδοση του πολέμου και οι γλαφυρές εικόνες που έφταναν στα αμερικανικά σαλόνια από το πεδίο της μάχης υπήρξαν καθοριστικής σημασίας τόσο για τη διαμόρφωση της στάσης των Αμερικανών πολιτών όσο και για τη μελλοντική τακτική που θα υιοθετούσαν οι πολιτικές και στρατιωτικές ηγεσίες απέναντι στο βαθμό πρόσβασης των δημοσιογράφων στο επιχειρησιακό πεδίο. Ο μέσος αμερικανός

τηλεθεατής βρέθηκε μπροστά σε μια εικόνα που τον επηρέασε βαθιά: στρατιώτης της χώρας του εμφανίστηκε στην οθόνη να σκοτώνεται και να σκοτώνει, να εκτοπίζει ντόπιους πληθυσμούς και να πυρπολεί τα χωριά του Βιετνάμ. Η ωμή, ρεαλιστική διαμεσολάβηση του πολέμου δεν θα μπορούσε να γίνει εύκολα ανεκτή από τον μέσο πολίτη μιας δημοκρατικής χώρας (Hoyt, 2023).

Εικόνα 1: Η εμβληματική, βραβευμένη με Πούλιτζερ φωτογραφία του Nick Ut, "Napalm Girl" (1972)

Η πιο ενδεικτική, ανάμεσα σε πολλές, περίπτωση ρεπόρτερ που με το έργο του επηρέασε την πορεία του πολέμου ήταν αυτή του φωτογράφου Nick Ut, ο οποίος έβγαλε τη φωτογραφία που τιτλοφορείται "Napalm Girl" το 1972. Σε αυτήν αποτυπώνονται τρομοκρατημένα παιδιά, ανάμεσά τους κι ένα γυμνό κορίτσι (η εννιάχρονη τότε Phan Thi Kim Phuc) να τρέχουν και να κλαίει μετά από επίθεση με βόμβες ναπάλμ που έπληξαν το χωριό τους. Η δημοσίευση της συγκεκριμένης φωτογραφίας προκάλεσε την παρέμβαση ακόμα και του τότε αμερικανού Προέδρου Νίξον, ο οποίος αμφισβήτησε τη γνησιότητά της, η επίδρασή της όμως στην αμερικανική κοινή γνώμη ήταν αδιαμφισβήτητη.

Έχει υποστηριχθεί πως η συμβολή των ΜΜΕ στην τελική ήττα των ΗΠΑ υπήρξε καθοριστική. Από τη μία, η συχνή προβολή απόψεων που αντιτίθενται στην εμπλοκή των Αμερικανών στο Βιετνάμ και, από την άλλη, η προβολή εικόνων άνευ

λογοκρισίας, που αποτύπωναν με ενάργεια τα δεινά του πολέμου, δημιούργησαν αρνητικό κλίμα στις τάξεις του αμερικανικού λαού, ο οποίος άρχισε να διερωτάται για το ρόλο και τη σημασία της παρουσίας του αμερικανικού στρατού στην περιοχή. Χωρίς να είναι η μοναδική αιτία –καθώς ο αριθμός των απωλειών ανάμεσα στους αμερικανούς στρατιώτες αυξανόταν- φαίνεται πως η υιοθέτηση μιας πιο δύσπιστης και απαισιόδοξης οπτικής από τα ισχυρά μέσα της εποχής έναντι των επιλογών της πολιτικής ηγεσίας συνέβαλε στην έκφραση της απογοήτευσης των Αμερικανών πολιτών. Ενδεικτική είναι η απάντηση του τότε προέδρου των ΗΠΑ, Lyndon Johnson στη δήλωση του δημοφιλούς παρουσιαστή του CBS Evening News, Walter Cronkite, ο οποίος είχε εκφράσει την άποψη πως ο πόλεμος οδηγείται σε αδιέξοδο: «Αν έχω χάσει τον Cronkite, έχω χάσει τη Μέση Αμερική».

Δεκαπέντε χρόνια μετά το τέλος του πολέμου του Βιετνάμ, οι αμερικανικές δυνάμεις αναπτύχθηκαν στον Περσικό Κόλπο και ενεπλάκησαν στην επιχείρηση «Καταιγίδα της Ερήμου» ως απάντηση στην ιρακινή εισβολή στο Κουβέιτ. Σε αυτόν τον πρώτο πόλεμο του Κόλπου, ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης υπήρξε κατεξοχήν προσανατολισμένος στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της κεντρικής πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας. Το παράδειγμα του Βιετνάμ είχε προσφέρει ένα σημαντικό μάθημα σχετικά με τη δύναμη των ΜΜΕ και οι αρμόδιοι αυτή την φορά είχαν εξαρχής εναποθέσει στους ειδησεογραφικούς οργανισμούς τις ελπίδες τους για τον προσεταιρισμό της αμερικανικής –και όχι μόνο- κοινής γνώμης στο πλευρό του αφηγήματός τους, που ήθελε τις ΗΠΑ να πολεμούν σε κάθε μήκος και πλάτος του πλανήτη για τις σωστές αιτίες, έχοντας πίστη στις δυνάμεις τους και μεγάλο σεβασμό για τους στρατιώτες που υπερασπίζονται τα συμφέροντά της χώρας τους στο πεδίο της μάχης. Εν γένει, η κάλυψη του πολέμου του Κόλπου από τα ΜΜΕ υπήρξε σαφώς προσανατολισμένη στα χαρακτηριστικά της πολεμικής δημοσιογραφίας, παρουσιάζοντας τις ΗΠΑ ως την δύναμη του καλού, η οποία με αυταπάρνηση αντιμετωπίζει έναν άνθρωπο επικίνδυνο για την ανθρωπότητα, τον Σαντάμ Χουσεϊν (Kamioka, 2001).

Ο απόλυτος πρωταγωνιστής του Πολέμου του Κόλπου υπήρξε το CNN, ενώ η κάλυψη του πολέμου θεωρήθηκε τόσο επιτυχής που έδωσε το έναυσμα και σε άλλους ειδησεογραφικούς κολοσσούς, όπως το NBC και το Star News να ιδρύσουν παγκόσμια τηλεοπτικά δίκτυα. Μαζί με την επιτυχία του CNN αναδύθηκε και το επονομαζόμενο φαινόμενο του CNN (CNN effect), ενός όρου που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον,

καθώς κάποιοι ορισμοί περιλαμβάνουν αποκλειστικά την επίδραση που έχει το φαινόμενο CNN στις περιπτώσεις που κάποια ανθρωπιστική κρίση απαιτεί την ανάληψη πολιτικών πρωτοβουλιών, ενώ κάποιοι άλλοι επεκτείνουν την επιρροή σε κάθε πτυχή της διπλωματίας και της άσκησης εξωτερικής πολιτικής (Schorr, 1998).

Η αμερικανική κυβέρνηση είχε αποφασίσει αυτή τη φορά πως το επίσημο αφήγημά της θα επιταθεί με κάθε τρόπο από την ειδησεογραφική κάλυψη του πολέμου. Ο Σαντάμ Χουσεΐν, εκτός από δικτάτορας που κυβερνά με σιδερένια πυγμή τους υπηκόους του, έπρεπε να αποκτήσει χαρακτηριστικά υπονομευτή της παγκόσμιας τάξης, ενώ οι αμερικανικές δυνάμεις θα αναλάμβαναν το ρόλο να επαναφέρουν με χολιγουντιανό τρόπο την τάξη και την ασφάλεια όχι μόνο στην περιοχή του Κόλπου, αλλά και σε ολόκληρη την υφήλιο. Ενδεικτικά παραδείγματα αυτής της προσέγγισης αποτελεί αρχικά το βίντεο που παρουσιάστηκε από τον τηλεοπτικό σταθμό CBS, στο οποίο ο Χουσεΐν παρουσιάζεται ως «οικολογικός τρομοκράτης». Στο συγκεκριμένο βίντεο παρουσιαζόταν μια εκτενής πετρελαιοκηλίδα να έχει διαχυθεί στον Περσικό Κόλπο και ένας κορμοράνος καλυμμένος με πετρέλαιο, ανίκανος να κινηθεί λόγω της καταστροφικής πολιτικής που είχε ακολουθήσει ο Χουσεΐν προκειμένου να επικρατήσει στον «ιερό πόλεμο». Το βίντεο προκάλεσε την οργή του κόσμου, ο οποίος διαπίστωνε πως ο αδίστακτος χαρακτήρας του Ιρακινού δικτάτορα θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια παγκόσμιας κλίμακας καταστροφή και διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην ανεμπόδιστη εκκίνηση της στρατιωτικής επιχείρησης των ΗΠΑ.

Εικόνα 2: Ο κορμοράνος του "Περσικού Κόλπου"

Η εικόνα του παγιδευμένου μέσα στην πετρελαιοκηλίδα κορμοράνου θα γινόταν πρωτοσέλιδο σε μέσα ανά την υφήλιο και θα αποκτούσε ιδιαίτερη σημειολογία ως απεικόνιση του κακού που προέρχεται από την ανευθυνότητα και την αδίστακτη φύση του δικτάτορα Χουσεϊν. Στη σύγχρονη εποχή παραμένει σύμβολο, όμως αυτή τη φορά συμβολίζει την προπαγανδιστική δύναμη των ΜΜΕ και την επίδραση που μπορεί να έχουν τα fake news στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Κι αυτό διότι αποδείχθηκε, μήνες μετά την αρχική δημοσίευση, πως τα συγκεκριμένα πλάνα δεν θα μπορούσαν να έχουν γυριστεί στο Κουβέιτ για δύο λόγους: οι συγκεκριμένοι κορμοράνοι θα μπορούσαν να έχουν βρεθεί στον Περσικό Κόλπο μόνο την άνοιξη, ενώ από τη στιγμή που το Κουβέιτ τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο βρισκόταν υπό ιρακινή κατοχή, το CNN δεν θα μπορούσε να έχει πρόσβαση στην τοποθεσία. Ο συγκεκριμένος κορμοράνος είχε κινηματογραφηθεί χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά, στην Αλάσκα, και αποτύπωνε τις καταστροφικές συνέπειες μιας άλλης περιβαλλοντικής καταστροφής, αυτής που επέφερε το αμερικανικό δεξαμενόπλοιο Exxon Valdez (Kendrick, 1994).

Εξίσου επιδραστική στην προσπάθεια χειραγώγησης της κοινής γνώμης υπέρ της αναγκαιότητας επέμβασης των Αμερικανών στο Ιράκ υπήρξε η κατάθεση της

Ναγίρα (Nayirah testimony), η οποία αφορά την κατάθεση που έδωσε ενώπιον της ειδικής επιτροπής του αμερικανικού Κογκρέσου το 1990, η δεκαπεντάχρονη Κουβετιανή, Ναγίρα. Σε ένα συναισθηματικά φορτισμένο κλίμα, το έφηβο κορίτσι περιέγραψε με λυγμούς τις εικόνες φρίκης που αντίκρυσε σε νοσοκομείο του Κουβέιτ, όταν οι Ιρακινοί εισβολείς έβγαλαν τα βρέφη από τις θερμοκοιτίδες για να τις κατασχέσουν και να τις στείλουν πίσω στην πατρίδα τους, χωρίς να δείχνουν την παραμικρή συμπόνια για τα βρέφη, τα οποία και άφηναν να πεθάνουν στο πάτωμα του νοσοκομείου. Η κατάθεσή της προβλήθηκε από τον ίδιο τον αμερικανό Πρόεδρο Μπους και από άλλα μέλη του Κογκρέσου ως ένα μέσο επίσπευσης της εισβολής στο Ιράκ. Δύο χρόνια μετά, αποκαλύφθηκε πως το κορίτσι που περιέγραψε τις ωμότητες που βίωσε στο νοσοκομείο του Κουβέιτ ήταν η κόρη του τότε πρέσβη του Κουβέιτ στις ΗΠΑ και πως τα συμβάντα που κατήγγειλε δεν συνέβησαν ποτέ (Morris, 2009).

Σύμφωνα με τον Feist (2001), το φαινόμενο του CNN είναι αυτό που ωθεί τους υπεύθυνους χάραξης της πολιτικής των ΗΠΑ να παρέμβουν δυναμικά, όταν παρουσιάζονται εικόνες μιας ανθρωπιστικής κρίσης, ακόμα κι αν η ενέργεια αυτή δεν συμβαδίζει με το εθνικό συμφέρον της χώρας. Στην περίπτωση της Ρουάντα, η τηλεοπτική κάλυψη του εμφυλίου δεν επηρέασε την άμεση λήψη πολιτικών αποφάσεων που θα μπορούσαν να αποτρέψουν τη γενοκτονία που έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του 1994, δημιουργώντας ένα «αντίστροφο φαινόμενο CNN» (Καλφέλη, 2018). Ένα δραματικό, τεράστιας έκτασης έγκλημα, μια γενοκτονία που λαμβάνει χώρα λίγα χρόνια πριν τον ερχομό του 21ου αιώνα, δεν κατορθώνει να κινητοποιήσει τη διεθνή κοινότητα επειδή –ανάμεσα στα άλλα- δεν έλαβε τη δημοσιότητα που του αναλογούσε. Στην προσπάθειά του να ερμηνεύσει αυτό το γεγονός, ο Ammon (2001), θα επισημάνει –ενδεχομένως κυνικά- πως η κάλυψη της γενοκτονίας στη Ρουάντα εστίασε στην προβολή «πτωμάτων» και όχι στα δεινά που υφίστανται θύματα του πολέμου που είναι εν ζωή και ότι η παρέμβαση στη συγκεκριμένη συνθήκη θα επέφερε κινδύνους που δεν θα μπορούσαν να εξισορροπηθούν από την όποια εκδήλωση ανησυχίας.

Έχει υποστηριχθεί πως μια συντεταγμένη κάλυψη της γενοκτονίας της Ρουάντα, ειδικότερα κατά τις πρώτες της στιγμές, θα μπορούσε να πυροδοτήσει τη διεθνή κατακραυγή και να μετριάσει τα ολέθρια αποτελέσματά της. Όμως, το θέμα χαρακτηρίστηκε εξ αρχής ως μη ενδιαφέρον από τους αρχισυντάκτες των μεγάλων διεθνών μέσων, καθώς θεωρούσαν πως η παραμονή δημοσιογράφων στην περιοχή των

αναταραχών ήταν πολύ επικίνδυνη, αλλά και πως η κοινή γνώμη δεν θα έδειχνε ζοηρό ενδιαφέρον για όσα διαδραματίζονται στην αφρικανική ενδοχώρα. Οι ελάχιστοι δημοσιογράφοι που παρέμειναν στη χώρα δεν θα μπορούσαν τελικά να αποτυπώσουν στο εύρος που του αντιστοιχεί ένα από τα ειδικότερα εγκλήματα του 20ου αιώνα (Thompson, 2007).

Η παταγώδης αποτυχία των διεθνών μέσων μαζικής ενημέρωσης να εκπληρώσουν το ρόλο τους ως διαμεσολαβητών των ανά τον κόσμο γεγονότων υψίστης σημασίας για την προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, πυροδότησε το διάλογο για την επανεξέταση, μέσα σε ένα σύγχρονο πλαίσιο, τόσο του ρόλου των ΜΜΕ όσο και των δημοσιογραφικών πρακτικών που ακολουθούνται. Ο ρόλος των δημοσιογράφων και των μεγάλων ειδησεογραφικών μέσων δεν μπορεί να περιορίζεται στην συμπερίληψη ενός γεγονότος στη θεματολογία τους. Κομβικής σημασίας ζήτημα αποτελεί και η επιλογή του συγκεκριμένου τρόπου με τον οποίο θα προβληθεί ένα γεγονός.

1.2.3. Ημερήσια Θεματολογία και Θεωρία της Πλαισίωσης

Ο ρόλος που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ στο πεδίο της δημόσιας επικοινωνίας τέθηκε στο επίκεντρο της σχετικής επιστημονικής έρευνας, μέσω της οποίας αναδύθηκε η θεωρία του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας. Ο «καθορισμός της θεματολογίας» ως έννοια έχει τις ρίζες του στη μελέτη των McCombs και Shaw (1972), οι οποίοι, σε ένα δείγμα εκατό ατόμων, προχώρησαν στην αντιπαραβολή μεταξύ του περιεχομένου που εκείνη την χρονική περίοδο αποτελούσε μέρος της ημερήσιας διάταξης εννέα μέσων μαζικής ενημέρωσης και των απόψεων που εξέφρασαν οι ερωτώμενοι σχετικά με τα θέματα που θεωρούσαν σημαντικότερα κατά την ίδια περίοδο, τα οποία και προέκριναν ως τα πλέον κρίσιμα για να αντιμετωπιστούν από τους κυβερνώντες. Τα αποτελέσματα οδήγησαν σε μια σχεδόν απόλυτη ταύτιση μεταξύ του ειδησεογραφικού περιεχομένου και των διαμορφωμένων απόψεων των συμμετεχόντων στην έρευνα, γεγονός που οδήγησε στην εξαγωγή του συμπεράσματος σχετικά με τον καθορισμό των θεματολογικών προτιμήσεων του κοινού από τα ίδια τα ΜΜΕ.

Η θεματολογία των MME διαμορφώνεται κατόπιν της παροχής στο κοινό διαφόρων θεμάτων εκ των οποίων κάποια προβάλλονται ως τα πλέον σημαντικά, καταλαμβάνοντας και τη σχετική ιεραρχική θέση στην θεματολογία. Η πρόσληψη του εκάστοτε αντικειμένου της ημερήσιας διάταξης ως σημαντικό ή μη αποτυπώνεται μέσω της χρήσης του όρου «salience», ο οποίος δηλώνει τη «σχετική ή συγκριτική υπεροχή» του (Τσιλιγιάννης, 2017). Το κοινό, επομένως, τείνει να ιεραρχεί ένα θέμα ως σημαντικό στις περιπτώσεις που αυτό καλύπτεται ενδελεχώς από τα MME και, αντίστροφα, όταν κάποιο θέμα δεν προβάλλεται επαρκώς φαίνεται πως το κοινό δεν το προσλαμβάνει ως ένα πιθανό σημαντικό πρόβλημα. Η άλλη όψη του ίδιου νομίσματος είναι πως η επιλογή των θεμάτων που θα προβληθούν τελικώς ενώπιον του κοινού θα καθορίσει και τα ζητήματα εκείνα με τα οποία θα ασχολείται η κοινή γνώμη στο κατά το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Η θεωρία του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας σκιαγράφησε τη μετατόπιση του ενδιαφέροντος των MME από το ρόλο τους ως αναμεταδότες των εκάστοτε γεγονότων στη λειτουργία τους ως «φίλτρα» των γεγονότων αυτών, καθώς μέσα στα πλαίσια του ειδησεογραφικού οργανισμού λαμβάνονται οι αποφάσεις που αφορούν τόσο την επιλογή των θεμάτων όσο και το επίπεδο προβολής που θα λάβει το καθένα από αυτά. Τα MME προβαίνουν στην επιλογή των θεμάτων που θεωρούν πως θα πρέπει να βρίσκονται στην επικαιρότητα, τα ιεραρχούν θέτοντας προτεραιότητα σε κάποια από αυτά και εδραιώνουν το ερμηνευτικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται, σχεδιάζοντας μια κεντρική ιδέα που θα συνδέει και θα δίνει νόημα σε μια σειρά γεγονότων (Gamson & Modigliani, 1987).

Η θεωρία του καθορισμού της ημερήσιας θεματολογίας περιγράφει τη δυνατότητα που παρέχεται στα MME να παρουσιάζουν τα γεγονότα παραθέτοντας συγκεκριμένες κατ' επιλογήν εκδοχές, επηρεασμένες άμεσα από τον ιδεολογικό προσανατολισμό του μέσου. Έτσι, τα μέσα αποκτούν τη δυνατότητα να αποσιωπούν σημαντικά κοινωνικά και πολιτικά θέματα ή, αντιθέτως, να επιμένουν στην προβολή θεμάτων που μπορεί να μην είναι τόσο κρίσιμα για τον πολίτη, αλλά να ικανοποιούν τις ανάγκες της ιδιοκτησίας του μέσου. Καθίσταται, επομένως, σαφές πως ένα τέτοιο πλαίσιο δημιουργεί έντονο προβληματισμό τόσο αναφορικά με την επίδραση των MME στη διαμόρφωση της εικόνας της πραγματικότητας που επιλέγεται να προβληθεί στο κοινό όσο και στην ενίσχυση του ίδιου του ρόλου των μέσων, κυρίως δε της ανάδειξής τους ως φορέων εξουσίας και παραγόντων άσκησης αθέμιτου ελέγχου έναντι

των δημοκρατικά εκλεγμένων εκπροσώπων της κεντρικής εξουσίας (Καϊτατζή – Γουίτλοκ, 2012).

Η Θεωρία της Πλαισίωσης (Framing Theory) εισήχθη στις αρχές της δεκαετίας του 1980 στο θεωρητικό πεδίο της Πολιτικής Επικοινωνίας και αποτελεί τη συνέχιση της θεωρητικής προσέγγισης της Ημερήσιας Διάταξης, καθώς αποτυπώνει τον τρόπο με τον οποίον ο δέκτης προσεγγίζει ένα θέμα που του παρουσιάζεται και όχι απλώς το εάν ασχολείται με αυτό ή όχι (Scheufele & Tewksbury, 2007). Η θεωρία της πλαισίωσης έχει τεθεί εντονότερα τις τελευταίες δεκαετίες στο επίκεντρο της θεωρητικής προσέγγισης τόσο της γενικότερης μελέτης του τρόπου λειτουργίας των ΜΜΕ όσο και, ειδικότερα, της μελέτης της Ειρηνευτικής Δημοσιογραφίας βάσει του πλαισίου (ειρηνευτικού ή πολεμικού) που εντοπίζεται στην δημοσιογραφική κάλυψη μιας σύγκρουσης (Bryant & Miron, 2004).

Ως πλαισίωση μπορεί να οριστεί η διαδικασία της επιλογής του τρόπου με τον οποίον παρουσιάζεται η είδηση, δίνοντας έμφαση σε επιλεγμένες παραμέτρους προκειμένου να εξάγεται μια συγκεκριμένη ερμηνεία της προβαλλόμενης είδησης, καθώς και άλλα επιμέρους στοιχεία, τα οποία μπορεί να εκτείνονται από την παρουσίαση των αιτιών του προβλήματος έως και την προβολή των ενδεχόμενων λύσεων (Nicolas - Gavilan, 2011). Πιο συγκεκριμένα, μπορεί να υποστηριχθεί πως η απόφαση παρουσίασης ενός συγκεκριμένου γεγονότος φέρει μαζί της και την μεταφορά επιμέρους πτυχών του, με αποτέλεσμα κάποιες από αυτές να υπερτονίζονται, καθιστώντας ευκολότερη την αποτύπωσή τους στο μυαλό του δέκτη και, συνακόλουθα, υπαγορεύοντας μια συγκεκριμένη ερμηνεία τους (Van Gorp, 2005).

Η συγκεκριμένη προσέγγιση του πλαισίου ως ενός είδους πρότασης ερμηνείας της είδησης προς τον δέκτη προσδίδει και διαφορετική υπόσταση στο ρόλο του εκάστοτε επικοινωνητή του γεγονότος, ο οποίος προβαίνει σε συγκεκριμένες επιλογές, δίνοντας έμφαση σε κάποιες παραμέτρους του γεγονότος, θέτοντας κάποιες στο επίκεντρο της παρουσίασης ή αποσιωπώντας κάποιες άλλες (Καλφάλη, 2018). Είναι, επομένως, στις αρμοδιότητες του δημοσιογράφου και της αρχισυνταξίας του κάθε δημοσιογραφικού οργανισμού η οργάνωση του συνολικού όγκου των γεγονότων που καταφθάνουν καθημερινώς στις αίθουσες σύνταξης, επιλέγοντας τις συγκεκριμένες πτυχές του γεγονότος που θεωρούν άξιες επισήμανσης, αξιολογώντας τις και φωτίζοντας τις λεπτομέρειες που κρίνουν άξιες προβολής. Η διαδικασία αυτή

εκφράζεται τελικώς μέσω της επιλογής λεκτικών συνόλων και εκφραστικών μέσων, εικονοπλαστικού λόγου, υφολογικών προσεγγίσεων, επιμέρους πηγών ή και – ειδικότερα στη σύγχρονη εποχή– των γραφικών και ηχητικών πλαισίων που θα συνοδεύουν την παρουσίαση του γεγονότος.

Τα πλαίσια που προβάλλονται από τα ΜΜΕ επιδρούν στην παρουσίαση των στοιχείων της πραγματικότητας με έναν τρόπο ιδεολογικά φορτισμένο, με τρόπο που εδραιώνεται σταδιακά ως μια φυσιολογική και αναντίρρητη κατάσταση. Με τον τρόπο αυτό, γίνεται εύκολα αντιληπτό πως τα πλαίσια που αξιοποιούν οι δημοσιογράφοι έχουν μεγαλύτερη επίδραση στο κοινό στις περιπτώσεις εκείνες που το προβαλλόμενο γεγονός είναι μακριά από την καθημερινή εμπειρία του δέκτη (Παπαθανασόπουλος, Καραδημητρίου & Γιαννούλη, 2014). Σε αυτές τις περιπτώσεις, η σχηματοποίηση των γεγονότων μέσω της οργάνωσης του νοήματος, όπως επί παραδείγματι η παρουσίαση γεγονότων που σχετίζονται με πολεμικές συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα μεταξύ δύο χωρών για τις οποίες ο γηγενής πληθυσμός της χώρας δεν έχει εδραιωμένη εικόνα ούτε ιδιαίτερες σχέσεις με τους πληθυσμούς που βρίσκονται σε αντιπαράθεση, αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Είναι, πάντως, δεδομένο πως ο υποκειμενικός χαρακτήρας της πρόσληψης του εκάστοτε πλαισίου συμβάλλει στην μοναδικότητα της επίδρασής του στον κάθε δέκτη ξεχωριστά. Οι μηχανισμοί ανάκλησης της μνήμης του δέκτη, ειδικά δε όταν αναφερόμαστε σε επιτυχημένα κατά το παρελθόν πλαίσια, διασφαλίζει την αποδοχή της προβαλλόμενης είδησης όταν παραμένει σταθερό του πλαίσιο μέσα στο οποίο αυτή παρουσιάζεται (Higgins, Rholes, & Jones, 1977).

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί πως η θεωρία της πλαισίωσης δεν στρέφεται έναντι των δημοσιογραφικών πρακτικών που ακολουθούνται, καθώς διαπιστώνεται εμπειρικά πως, ακόμα κι αν οι δημοσιογράφοι ακολουθούν τις διαδρομές της αντικειμενικής και δεοντολογικά ορθής δημοσιογραφίας, εξυπηρετούν έμμεσα το πλαίσιο της παρουσίασης της είδησης. Η υιοθέτηση του πλαισίου από τους ειδησεογραφικούς οργανισμούς γίνεται, επομένως, συχνά ασυνείδητα, αποτυπώνοντας το γενικότερο κοινωνικό και πολιτιστικό περιβάλλον μέσα στο οποίο έχουν δημιουργηθεί (Μπάτζιου, 2009). Είναι, εξάλλου, αυτή ακριβώς η ταύτιση πλαισίου και κοινωνικού περιβάλλοντος που ενίοτε ο εντοπισμός και η παρατήρηση του πλαισίου καθίσταται έργο δύσκολο και απαιτητικό για τον ερευνητή (Gamson, 1995). Αυτό όμως δεν συνεπάγεται την άκριτη υιοθέτηση των πλαισίων που προβάλλουν τα ΜΜΕ από το κοινό, καθώς μια τέτοιου είδους γενίκευση προϋποθέτει την υιοθέτηση μιας

συγκεκριμένης άποψης για τον δέκτη, ο οποίος παρουσιάζεται άβουλος, αποστερημένος κριτικής ικανότητας και ευάλωτος σε απόπειρες ποδηγέτησης (Καλφέλη, 2018).

1.3. Ειρηνευτική Δημοσιογραφία

Ως έννοια, η ειρηνευτική δημοσιογραφία εισήχθη από τον Johan Galtung κατά τη δεκαετία του 1960. Ο Νορβηγός ακαδημαϊκός και η Mari Holmboe Ruge δημοσίευσαν το 1965 τη μελέτη με τον τίτλο «The Structure of Foreign News» (για να παρουσιάσουν τον τρόπο με τον οποίο τα νορβηγικά ΜΜΕ κάλυψαν μια σειρά από διεθνείς κρίσεις. Στη συγκεκριμένη μελέτη ο Galtung σκιαγράφησε τα μοτίβα της επικρατούσας δημοσιογραφικής πρακτικής, η οποία περιστρέφεται γύρω από την προβολή των συγκρούσεων ως μάχες ή αθλητικές αναμετρήσεις, στις οποίες τα δύο αντιμαχόμενα μέρη επιδιώκουν με ζήλο να επιβάλλουν τους στόχους τους και να οδηγηθούν στην τελική νίκη (Galtung, 2003). Η ειρηνευτική δημοσιογραφία ήταν η αντιπρόταση του Galtung στην προσέγγιση που είχε υιοθετήσει η κυρίαρχη δημοσιογραφία του πολέμου, με τα επιμέρους χαρακτηριστικά της να αποκρυσταλλώνονται στη συνέχεια στο μοντέλο του Galtung για την πολεμική και της ειρηνευτική δημοσιογραφία.

Σύμφωνα με τους Lynch και McGoldrick (2005) η ειρηνευτική δημοσιογραφία έχει ως πεδίο αναφοράς την επιλογή από πλευράς συντακτών και ρεπόρτερ του γεγονότος που θα προβληθεί και του τρόπου με τον οποίο θα γίνει αυτή η προβολή. Η προσέγγιση της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας δημιουργεί ευκαιρίες για την κοινωνία εν γένει, ώστε να εξετάσει και να εκτιμήσει την ειρηνική επίλυση των συγκρούσεων. Λειτουργεί ως αντίβαρο στην κυρίαρχη συμβατική δημοσιογραφία, η οποία εστιάζει στα βίαια γεγονότα που λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο μιας σύγκρουσης, χωρίς να αναζητά τις βαθύτερες αιτίες που προκάλεσαν εξαρχής την σύγκρουση ούτε τις πιθανές λύσεις που θα μπορούσαν να θέσουν τέλος στην σύγκρουση. Υπό αυτό το πρίσμα, η ειρηνευτική δημοσιογραφία προωθεί την ανάληψη ειρηνευτικών πρωτοβουλιών και στέκεται κριτικά απέναντι στις πρακτικές της δημοσιογραφίας της βίας, η οποία –έστω και ακούσια- τροφοδοτεί συχνά τις βίαιες εξάρσεις.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης βρίσκουν στον πόλεμο στοιχεία που τα εξυπηρετούν λόγω της εμπορικής τους αξίας. Κάθε πολεμική σύγκρουση βρίθει στιγμών έντασης, εικόνων δράσης και αντίδρασης, ηρωικών ενεργειών και δραματικών εξελίξεων, στοιχεία που διεγείρουν το συναίσθημα του δέκτη και τον δεσμεύουν συναισθηματικά, οδηγώντας τον συχνά στην επιλογή του ενός εκ των δύο πόλων της σύγκρουσης. Είναι, επίσης, δεδομένο πως η τεχνολογική εξέλιξη προσφέρει ακόμα μεγαλύτερες δυνατότητες διαμεσολάβησης μιας σύγκρουσης με τον πλέον παραστατικό και άμεσο τρόπο, αξιοποιώντας την εικόνα, τον ήχο, τα γραφικά, τις τρισδιάστατες αναπαραστάσεις.

Στον αντίποδα, ο ρόλος του δημοσιογράφου στο πλαίσιο της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας αποκτά μια διαφορετική από την εδραιωμένη προοπτική. Αξιοποιώντας μια σειρά πρακτικών, επικεντρώνεται στην ανάδειξη των πτυχών της μη ορατής βίας και στη διερεύνηση του συνολικού πλαισίου που οδήγησε στην σύγκρουση. Απομακρυνόμενος από τις τακτικές που υιοθετούν οι συμβατικοί ειδησεογραφικοί οργανισμοί, ο δημοσιογράφος στην περίπτωση που αξιοποιεί το μοντέλο της ειδησεογραφικής δημοσιογραφίας δίνει φωνή σε κάθε εμπλεκόμενο μέρος, εστιάζοντας όχι στις γλαφυρές περιγραφές της βίας, αλλά στις ιστορίες που συνεισφέρουν στην επικράτηση και της διατήρηση της ειρήνης. Ο δημοσιογράφος καλείται να προβάλλει γεγονότα και ιστορίες που θα αποκαλύπτουν τον βίαιο τρόπο επίλυσης του εκάστοτε ζητήματος, να συμβάλλουν στην αλληλοκατανόηση μεταξύ των αντιμαχόμενων πλευρών και να προλειαίνουν το έδαφος για την επικράτηση του διαλόγου (Kalfeli & Frangonikolopoulos, 2019).

Η ειρηνευτική δημοσιογραφία δεν περιορίζεται, τελικά, στην αναφορά των γεγονότων. Στο διαχρονικό συγκρουσιακό περιβάλλον έχει να αντιπροτείνει ένα καινοφανές πρότυπο που θα ενθαρρύνει την ανάληψη πρωτοβουλιών από την πλευρά των δημοσιογράφων, ώστε να επιλέξουν ανάλογα με τον ηθικό και αξιακό τους κώδικα και να παράσχουν στον δέκτη την ευκαιρία να εκτιμήσει την επιλογή της ειρήνης. Στη συνολική προσέγγιση της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας η δημοσιογραφική δεοντολογία και η υπεύθυνη στάση των δημοσιογράφων συνυφαίνεται με την ανάληψη των επιπτώσεων που έχει σε κάθε επίπεδο η επιλογή τους να αναφερθούν σε κάθε μέρος της σύγκρουσης (Lynch & McGoldrick, 2005).

Αξίζει, εξάλλου, να αναφερθεί πως έννοια της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας, η οποία περικλείει περισσότερες εκφάνσεις της βίας πέραν της πολεμικής σύρραξης (ανισότητα, περιορισμένη πρόσβαση στην υγεία και την εκπαίδευση, φτώχεια, κ.ά.), σταδιακά ενσωματώθηκε σε ακαδημαϊκές μελέτες και αξιοποιήθηκε από κλάδους που εντοπίζονται στο ευρύτερο πλαίσιο των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών (Καλφέλη, 2018).

1.3.1 Το μοντέλο Galtung

Στα μέσα της δεκαετίας του 1990 αναδύθηκε το μοντέλο του Galtung ως ένα πεδίο που θα μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο αναφοράς τόσο για τους δημοσιογράφους όσο και για κάθε άτομο που, ως ευαισθητοποιημένο μέλος της κοινωνίας των πολιτών, θέτει την ειρήνη ως προτεραιότητα. Ο Galtung (2000) θεωρεί πως ο ρόλος του δημοσιογράφου περιστρέφεται κυρίως γύρω από την αντικειμενική κάλυψη της σύγκρουσης, θέτοντας όμως στο επίκεντρο της ειδησεογραφικής κάλυψης τις θιγόμενες ευάλωτες ομάδες, τις φωνές και τις δράσεις που συνηγορούν υπέρ μιας ειρηνικής επίλυσης της σύγκρουσης.

Στο άρθρο του «*High road, low road*», ο Galtung (1998) προβάλλει τα χαρακτηριστικά της ειρηνευτικής και της πολεμικής δημοσιογραφίας, των δύο αντίθετων πόλων που εντοπίζονται στην ειδησεογραφική κάλυψη των συγκρούσεων. Ως κυρίαρχη δημοσιογραφική πρακτική προβάλλεται η πολεμική δημοσιογραφία, το βασικότερο χαρακτηριστικό της οποίας είναι ο προσανατολισμός στις ορατές επιπτώσεις της βίας, οι οποίες προκύπτουν από τη διαμάχη δύο εχθρικών μερών που επιδιώκουν την τελική επικράτηση. Στην προσέγγιση αυτή δεν υπάρχουν παρά μόνο δύο διακριτά, αντίπαλα μέλη, τα οποία δαιμονοποιώντας το ένα το άλλο επιδιώκουν την επιβολή των θέσεών τους (Wolsfeld, 2004).

Το μοντέλο του Galtung βασίζεται στις αποκλίσεις που παρουσιάζονται μεταξύ της επονομαζόμενης «πολεμικής δημοσιογραφίας» και της «ειρηνευτικής δημοσιογραφίας». Μεταξύ των βασικών στόχων της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας είναι σύμφωνα με τον Galtung (2000) η δημοσιογραφική κάλυψη που θα εστιάζει στην ειρήνη και την απομάκρυνση από τις πρακτικές πόλωσης των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. Κάθε πτυχή της σύγκρουσης επιδιώκεται να παρουσιαστεί με τον πλέον

διαυγή τρόπο, ώστε να φωτιστεί το περίπλοκο υπόβαθρο που κρύβεται πίσω από την έξαρση μιας βίαιης συμπεριφοράς. Η αναζήτηση της αλήθειας και η προβολή της προϋποθέτει την παροχή βήματος και φωνής σε κάθε ένα από τα εμπλεκόμενα μέρη, προκειμένου να καταρριφθούν οι φωνές που εξυπηρετούν την προπαγάνδα και το ψέμα και να αποκαλυφθούν οι συγκαλύψεις, οδηγώντας τον δέκτη σε βαθύτερη κατανόηση του γεγονότος που προβάλλεται (Hanitzsch, 2008).

<h2 style="margin: 0;">Ειρηνευτική και Πολεμική Δημοσιογραφία (Το μοντέλο του Galtung)</h2>	
Ειρηνευτική/Συγκρουσιακή Δημοσιογραφία	Δημοσιογραφία Πολέμου/Βίας
<p style="text-align: center;">Προσανατολισμένη στην Ειρήνη/Σύγκρουση</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Εξέταση της διαμόρφωσης της σύγκρουσης, x μέρη, y στόχοι και z ζητήματα προς επίλυση. Γενικότερα προσανατολισμένη στην επίτευξη σεναρίου αμοιβαίου κέρδους (win-win orientation) ✓ Ανοιχτός χώρος, ανοιχτός χρόνος: αιτίες και αποτελέσματα σε κάθε επίπεδο, στην πολιτιστική και ιστορική ταυτότητα ✓ Αναλυτική, διαυγής αναφορά στο πλαίσιο της σύγκρουσης ✓ Φωνή σε όλα τα εμπλεκόμενα μέρη (ενσυναίσθηση, κατανόηση) ✓ Προβολή του πολέμου ως προβλήματος, εστίαση στη δημιουργικότητα που εντοπίζεται στη σύγκρουση ✓ Ανθρωπιστική προσέγγιση κάθε πλευράς ✓ Πρόληψη: προβολή πριν ξεσπάσει η ανοιχτή βία/πόλεμος ✓ Εστίαση στις αθέατες επιπτώσεις της βίας (τραύμα, πλήγματα στις υποδομές και τον πολιτισμό) 	<p style="text-align: center;">Προσανατολισμένη στον Πόλεμο/Βία</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Εστίαση στο πεδίο της σύγκρουσης. 2 πλευρές και ένας στόχος, η νίκη. Προσανατολισμός στο μηδενικό άθροισμα (zero sum orientation) ✓ Κλειστός χώρος και χρόνος: οι αιτίες της σύγκρουσης (ποιος ξεκίνησε πρώτος) περιορίζονται στο πεδίο της μάχης ✓ Περιορισμένη κάλυψη του πολέμου ✓ Δημοσιογραφία του «εμείς» και «αυτοί», προπαγάνδα, εστίαση στη φωνή «μας» ✓ Προβολή «αυτών» ως πρόβλημα, έμφαση στο ποιος επικρατεί στον πόλεμο ✓ Απανθρωποποίηση των άλλων, αντιδραστική λειτουργία (αναμονή της βίας και συνακόλουθα καταγραφή της) ✓ Εστίαση στις εμφανείς επιπτώσεις του πολέμου (νεκροί, τραυματίες, υλικές ζημιές)

<p>Προσανατολισμός στην Αλήθεια</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Αποκάλυψη των αναληθειών κάθε πλευράς/ αποκάλυψη κάθε απόκρυψης 	<p>Προσανατολισμός στην Προπαγάνδα</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Αποκάλυψη των αναληθειών «τους»/ Συγκάλυψη των αναληθειών «μας»
<p>Εστίαση στον άνθρωπο</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Έμφαση στα δεινά που εκτείνονται παντού, στις γυναίκες, στους ηλικιωμένους, στα παιδιά, παροχή φωνής στους καταπιεσμένους ✓ Κατονομασμός όλων των κακοποιών ✓ Έμφαση σε όλους τους ειρηνοποιούς 	<p>Εστίαση στην ελίτ</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Έμφαση στα δεινά που υφιστάμεθα «εμείς», στους αρτιμελείς και δραστήριους άντρες της ελίτ, λειτουργία ως φερέφωνό τους ✓ Κατονομασμός αποκλειστικά των κακοποιών «τους» ✓ Έμφαση στους ειρηνοποιούς-μέλη της ελίτ
<p>Προσανατολισμός στη λύση</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ειρήνη= μη βία + δημιουργικότητα ✓ Εστίαση στις ειρηνευτικές πρωτοβουλίες, με σκοπό την αποφυγή του πολέμου ✓ Έμφαση στη δομή και τον πολιτισμό, στην κοινωνία της ειρήνης ✓ Αποτέλεσμα: επίλυση κρίσης, αναδόμηση, συμφιλίωση 	<p>Προσανατολισμός στη νίκη</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ειρήνη= νίκη και κατάπαυση του πυρός ✓ Απόκρυψη των ειρηνευτικών πρωτοβουλιών προτού εξασφαλιστεί η νίκη ✓ Εστίαση στη συνθήκη ειρήνης, στους θεσμούς, στην συντεταγμένη κοινωνία ✓ Εστίαση σε κάποιον άλλον πόλεμο, επιστροφή σε περίπτωση αναζωπύρωσης του πολέμου

Πίνακας 1: Το μοντέλο Ειρηνευτικής και Πολεμικής Δημοσιογραφίας του Galtung (1998)

Η πολεμική δημοσιογραφία βρίσκει πρόσφορο έδαφος στο πεδίο μιας πολεμικής σύγκρουσης ή σε κάποιο βίαιο ξέσπασμα, με απτές και ορατές συνέπειες. Το σημείο του ξεσπάσματος της βίαιης συμπεριφοράς είναι ο κατεξοχόν χώρος της δημοσιογραφίας της βίας, ενώ όλες οι υπόλοιπες παράμετροι της σύγκρουσης σκιαγραφούνται αδρά. Αυτό που αποτελεί προτεραιότητα είναι η αποτύπωση του αποτελέσματος της σύγκρουσης, του νικητή και του ηττημένου, της πλευράς που έχει υποστεί τα περισσότερα πλήγματα και της αντίπαλης, που επικρατεί. Αυτή η δημοσιογραφική προσέγγιση έχει αποτυπωθεί υπό τον όρο «zero-sum-oriented» ή «μηδενικού αθροίσματος», ώστε να υπογραμμιστεί εναργέστερα πως κύριο μέλημά της είναι η εστίαση στην εμφανή όψη του πολέμου, των θυμάτων, των καταστροφών που έχουν επέλθει και των στοιχείων που λειτουργούν θετικά για τη μία ή την άλλη αντιμαχόμενη πλευρά.

Επιπρόσθετα, η πολεμική δημοσιογραφία είναι προσανατολισμένη στην προπαγάνδα, εστιάζοντας στις αναλήθειες της «άλλης πλευράς» και λειτουργώντας ως μέσο συγκάλυψης των λαθών «μας». Στη διαδικασία αυτή επιστρατεύονται οι προπαγανδιστικές φωνές που πρόσκεινται στην ελίτ, δίνοντας λόγο και αντλώντας τις πηγές της από επίσημες πηγές, όπως οι αξιωματικοί του στρατού και οι επίσημοι κυβερνητικοί επικοινωνιακοί κρουνοί. Η ερμηνεία της ειρήνης υπό το πρίσμα της δημοσιογραφίας του πολέμου είναι εστιασμένη στην νίκη, στην τελική επικράτηση της πλευράς «μας» που θα επιφέρει και την τελική κατάπαυση του πυρός, σηματοδοτώντας το τέλος του πολέμου. Προκειμένου να επιτευχθεί ο συγκεκριμένος στόχος, κάθε ειρηνευτική πρωτοβουλία αποσιωπάται, ενώ συντηρείται το μίσος και η επιθυμία για βίαιη αντιμετώπιση της «άλλης» πλευράς. Εξάγεται, επομένως, με ασφάλεια το συμπέρασμα πως η πολεμική δημοσιογραφία λειτουργεί ανασταλτικά αναφορικά με την έναρξη ενός δημόσιου διαλόγου που θα περιστρέφεται γύρω από την αναζήτηση ειρηνικής λύσης, διατηρώντας στο απυρόβλητο τις βίαιες κυβερνητικές πολιτικές και διευρύνοντας το χάσμα μεταξύ των συγκρουόμενων μερών.

Έχοντας μελετήσει επισταμένως τον τρόπο κάλυψης του πολέμου από τα ΜΜΕ, ο Galtung κατέληξε στο συμπέρασμα πως η κυρίαρχη δημοσιογραφική πρακτική υπαγορεύει στο κοινό μια επιφανειακή προσέγγιση και μια επιδερμική ερμηνεία για παγκόσμια γεγονότα που κάθε άλλο παρά με επιπόλαιο τρόπο θα πρέπει να αναλύονται. Κατατάσσοντας τα χαρακτηριστικά των κυρίαρχων δημοσιογραφικών πρακτικών κάτω από τον όρο «πολεμική δημοσιογραφία» ή «δημοσιογραφία της βίας», ο Galtung αντιπροτείνει μια νέα δημοσιογραφική προσέγγιση, η οποία θα ονομαστεί «ειρηνευτική δημοσιογραφία». Σύμφωνα με αυτήν την νέα θεώρηση της δημοσιογραφικής κάλυψης των συγκρούσεων, ο στόχος δεν περιορίζεται στην παρουσίαση της ορατής βίας, αλλά γίνεται περισσότερο ανθρωποκεντρικός. Στόχος της είναι να αμβλύνει τις καταστάσεις που οδηγούν στην πόλωση, προβάλλοντας την αλήθεια για κάθε μια από τις συγκρουόμενες πλευρές και διευρύνοντας την προοπτική ανάλυσης σε ζητήματα που αφορούν τα θύματα μεταξύ του άμαχου πληθυσμού, τις επιπτώσεις στις δομές και την πολιτιστική κληρονομιά των αντιμαχόμενων μερών.

Στο επίκεντρο της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας βρίσκεται η αλήθεια, και η αναζήτησή αυτής μέσω της παροχής της δυνατότητας έκφρασης της άποψης κάθε αντιμαχόμενης πλευράς αποτελεί μια από τις βασικότερες προϋποθέσεις της. Ο δημοσιογράφος που θέτει την αλήθεια ως προτεραιότητα θεωρεί δεδομένο πως αυτή

θα πρέπει να προέρχεται και από τις δύο πλευρές (Galtung, 2000). Στην ειρηνευτική δημοσιογραφία ο άνθρωπος αποτελεί την απόλυτη προτεραιότητα και ο προσανατολισμός στην προώθηση μιας γενικότερης κουλτούρας ειρήνης θα μπορούσε να αποτελέσει εχέγγυο για τις μελλοντικές γενιές. Με τον τρόπο αυτό θα μπορούσε να καταστεί εφικτή η εξισορρόπηση της μονομερούς προσέγγισης της βίας και της σύγκρουσης από την πλευρά της συμβατικής δημοσιογραφίας, μέσω της υιοθέτησης ενός ιδεαλιστικού μεν αλλά αδιαμφισβήτητα ταγμένου στην πλευρά της ειρήνης μοντέλου (Hanitzsch, 2008).

Η επιλογή του εκάστοτε προτύπου που θα επιλέξει ο δημοσιογράφος να ακολουθήσει προκύπτει, τελικά, ως απόρροια της ηθικής του στάσης. Ανάμεσα στις απομακρυσμένες επιλογές που προσφέρει το δίπολο αυτό, ο δημοσιογράφος θα πρέπει, έχοντας συναίσθηση της βαρύτητας που φέρει ο ρόλος του, να επιλέξει το δρόμο που θεωρεί πως είναι ηθικότερος (Kalfeli & Frangonikolopoulos, 2019). Καλείται, επομένως, να γίνει κοινωνός μιας ευρύτερης κοινωνικής φιλοσοφίας που περιστρέφεται γύρω από την ανάγκη ενασχόλησης με τα κοινά και την εστίαση της κοινωνικής δικαιοσύνης ως ηθικής επιταγής (Lee & Maslog, 2005).

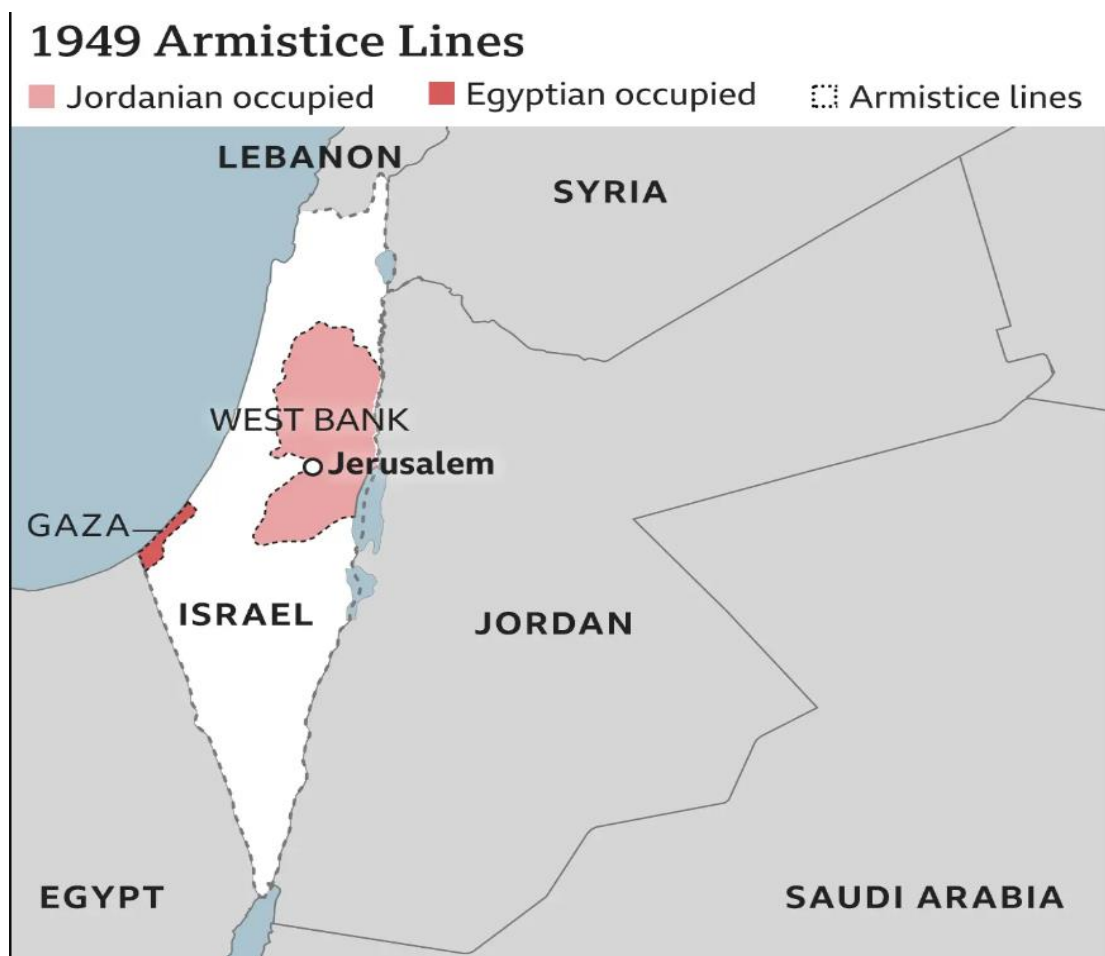
ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: Η ΔΙΑΜΑΧΗ ΙΣΡΑΗΛ-ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΤΗΣ ΣΤΟΝ ΤΥΠΟ

2.1 Ιστορική Αναδρομή της Διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστίνης

Με τη λήξη του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου και τη διάλυση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, η περιοχή της Παλαιστίνης πέρασε στον έλεγχο της Βρετανίας. Η πλειονότητα των κατοίκων της συγκεκριμένης περιοχής ήταν Άραβες, με το εβραϊκό στοιχείο να αποτελεί μειονότητα. Οι αναταραχές στην περιοχή οξύνθηκαν λόγω της Διακήρυξης Μπάλφουρ, το 1917, βάσει της οποίας το Ηνωμένο Βασίλειο ανέλαβε την ευθύνη να ιδρύσει στην Παλαιστίνη ένα «εθνικό σπίτι» για τους Εβραίους, όπως ακριβώς είχε υποσχεθεί στους εκπροσώπους της εβραϊκής κοινότητας της Βρετανίας ο τότε Υπουργός Εξωτερικών, Άρθουρ Μπάλφουρ. Η συγκεκριμένη διακήρυξη επικυρώθηκε το 1922 από τη νεοσύστατη Κοινωνία των Εθνών –τον πρόδρομο των Ηνωμένων Εθνών-, ικανοποιώντας το πάγιο αίτημα των Εβραίων, οι οποίοι αντιμετώπιζαν την περιοχή ως την πατρογονική τους εστία. Οι Παλαιστίνιοι, από την άλλη, αντιτάχθηκαν στην κίνηση αυτή από την πρώτη στιγμή. Κατά τη διάρκεια των επόμενων είκοσι ετών, ο αριθμός των Εβραίων που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή αυξήθηκε ως απόρροια κυρίως των ευρείας κλίμακας διώξεων που ασκήθηκαν από το ναζιστικό καθεστώς.

Το 1947 η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών κατήρτισε ένα σχέδιο για το διαμοιρασμό της Παλαιστίνης, η οποία εξακολουθούσε να βρίσκεται υπό βρετανικό έλεγχο, σε εβραϊκές και αραβικές περιοχές-κράτη, με τους Εβραίους να καρπώνονται το 56% της συνολικής έκτασης της Παλαιστίνης. Το σχέδιο αυτό έγινε αποδεκτό από τους Εβραίους ηγέτες, απορρίφθηκε όμως από τους Άραβες. Το 1948, ο Ντέιβιντ Μπεν-Γκουριόν, επιθυμώντας να παράσχει ένα ασφαλές καταφύγιο στους Εβραίους που επέζησαν των διώξεων, ανακήρυξε την ίδρυση του σύγχρονου κράτους του Ισραήλ στην περιοχή της Παλαιστίνης, επικαλούμενος σχέσεις με την περιοχή που χάνονται στο βάθος του χρόνου. Την αμέσως επόμενη μέρα, δυνάμεις πέντε αραβικών κρατών επιτέθηκαν στο νεοσύστατο κράτος. Αποτέλεσμα του πολέμου ήταν η διαφυγή 700.000 Παλαιστινίων από τις κατοικίες τους και η τελική καταφυγή τους σε γειτονικά κράτη (Ιορδανία, Λίβανος, Συρία), όπως επίσης και στη Γάζα, την Ανατολική Ιερουσαλήμ και

τη Δυτική Όχθη. Οι μάχες έπαυσαν το 1949, χωρίς ωστόσο να έχει κηρυχθεί επισήμως ειρήνη στην περιοχή. Έως και σήμερα, το Ισραήλ απορρίπτει τους ισχυρισμούς πως εκδίωξε τους Παλαιστίνιους από τις εστίες τους, ενώ οι Παλαιστίνιοι ονομάζουν τη χρονική περίοδο αυτή ως «Νάκμπα», λέξη που μεταφράζεται ως «καταστροφή». Υπολογίζεται πως το 20% των κατοίκων του Ισραήλ σήμερα είναι απόγονοι των Παλαιστίνιων που ενεπλάκησαν σε πόλεμο με τους Ισραηλινούς κατά την πρώτη αυτή περίοδο που ακολούθησε την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Όσοι Παλαιστίνιοι επέλεξαν να παραμείνουν στο Ισραήλ τέθηκαν υπό τον έλεγχο της ισραηλινής στρατιωτικής διοίκησης, ενώ ο νόμος του 1950 περί Επιστροφής των Εβραίων, έδινε το δικαίωμα σε άτομα εβραϊκής καταγωγής να αποκτήσουν τόπο μόνιμης διαμονής στην περιοχή της Παλαιστίνης. Αντιθέτως, η Δυτική Όχθη τέθηκε υπό την διοίκηση της Ιορδανίας, ενώ η Λωρίδα της Γάζας υπό αυτήν της Αιγύπτου.

Εικόνα 3: Χάρτης της Παλαιστίνης μετά την ανακωχή του 1949

Οι επόμενοι σημαντικοί σταθμοί στο συγκρουσιακό ιστορικό των δύο πλευρών είναι ο Πόλεμος των Έξι Ημερών (1967) και ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ (1973). Το 1967, το Ισραήλ προέβη σε ένα προληπτικό χτύπημα κατά της Αιγύπτου και της Συρίας, ξεκινώντας τον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Αποτέλεσμα της συντριπτικής νίκης του Ισραήλ ήταν η κατάληψη της Δυτικής Όχθης και της Αραβικής Ανατολικής Ιερουσαλήμ από την Ιορδανία, των Υψιπέδων του Γκολάν από τη Συρία και της Λωρίδας της Γάζας από την Αίγυπτο. Ενδεικτικά, ισραηλινή απογραφή του 1967 ανέφερε πως ο πληθυσμός της Γάζας ανερχόταν σε 394.000 κατοίκους, το 60% των οποίων ήταν Παλαιστίνιοι πρόσφυγες και οι απόγονοί τους. Ανήμερα της εβραϊκής γιορτής του Γιομ Κιπούρ, το 1973, η Αίγυπτος και η Συρία εξαπέλυσαν αιφνιδιαστική επίθεση έναντι των ισραηλινών θέσεων κατά μήκος της Διώρυγας του Σουέζ και των Υψωμάτων του Γκολάν αντίστοιχα. Το Ισραήλ απώθησε τους δύο στρατούς μέσα σε μια διάρκεια τριών εβδομάδων.

Το 1982 πραγματοποιήθηκε εισβολή των ισραηλινών δυνάμεων στο Λίβανο, με τελικό αποτέλεσμα χιλιάδες μαχητές της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης (PLO) να υποχρεωθούν εν τέλει να διαφύγουν δια θαλάσσης ύστερα από πολιορκία που διήρκησε δέκα εβδομάδες. Το 2005, το Ισραήλ απέσυρε μονομερώς εποίκους και στρατιωτικές δυνάμεις από τη Γάζα. Το αμέσως επόμενο έτος, η Χαμάς κέρδισε τις βουλευτικές εκλογές και ολόκληρη η Γάζα τέθηκε κάτω από τον πλήρη έλεγχο της οργάνωσης, γεγονός που οδήγησε σε έξαρση τις σχέσεις μεταξύ Ισραήλ και Παλαιστίνιων μαχητών, με τις συμπλοκές και τις μάχες να είναι αλλεπάλληλες (2006, 2008, 2012, 2014 και 2021). Η οργάνωση της Χαμάς έχει τεθεί στο επίκεντρο τόσο των συγκρούσεων με το Ισραήλ όσο και των παλαιστινιακών εξεγέρσεων (ιντιφάντα) που περιλαμβάνουν βομβιστικές επιθέσεις αυτοκτονίας κατά ισραηλινών στόχων. Η Χαμάς επισήμως δεν έχει αναγνωρίσει το Ισραήλ ως επίσημο κράτος και ονομάζει τις εχθρικές πράξεις της πράξεις αντίστασης κατά των κατοχικών δυνάμεων. Από την άλλη, το Ισραήλ, οι ΗΠΑ, οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλες χώρες θεωρούν τη Χαμάς τρομοκρατική οργάνωση.

Σήμερα υπολογίζεται πως περίπου 5,6 εκατομμύρια Παλαιστίνιοι πρόσφυγες, απόγονοι όσων εγκατέλειψαν τα ισραηλινά σήμερα εδάφη το 1948, ζουν στην Ιορδανία, τον Λίβανο, τη Συρία, την κατεχόμενη από το Ισραήλ Δυτική Όχθη και τη Γάζα. Περίπου οι μισοί από τους καταγεγραμμένους πρόσφυγες παραμένουν απάτριδες, σύμφωνα με το παλαιστινιακό υπουργείο Εξωτερικών, πολλοί από τους

οποίους ζουν σε πολυπληθή καταυλισμούς. Οι Παλαιστίνιοι απαιτούν εδώ και καιρό να επιτραπεί στους πρόσφυγες να επιστρέψουν, μαζί με τα εκατομμύρια των απογόνων τους. Το Ισραήλ, από την άλλη, επιμένει στην πάγια θέση του πως οποιαδήποτε επανεγκατάσταση Παλαιστινίων προσφύγων πρέπει να γίνει εκτός των συνόρων του.

Ακόμα και πριν τις στρατιωτικές επιθέσεις που ακολούθησαν την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου, η κατάσταση που επικρατούσε στις περιοχές που κατοικούνται από Παλαιστίνιους διαρκώς επιδεινώνονταν. Οι Παλαιστίνιοι διαβιούν κυρίως σε δύο περιοχές: στη Γάζα, περιοχή που βρίσκεται υπό τον έλεγχο της Χαμάς και στη Δυτική Όχθη, η οποία ελέγχεται από την οργάνωση Φατάχ. Ήδη όμως από το 1967, στρατηγικά, οι κυβερνήσεις του Ισραήλ επεδίωξαν και πέτυχαν να οργανώσουν ένα σύστημα παράνομου εποικισμού των κατεχόμενων περιοχών στη Δυτική Όχθη και την Ανατολική Ιερουσαλήμ, γεγονός που καταλήγει στη δημιουργία ενός καθεστώτος διαχωρισμού, που προσομοιάζει με τον apartheid: οι Παλαιστίνιοι κάτοικοι από τη μία και οι ισραηλινοί έποικοι από την άλλη, υπόκεινται σε διαφορετικούς νόμους, με τους Παλαιστίνιους να είναι έκθετοι σε μια σειρά παραβιάσεων των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους.

Ιδίως μετά την ήττα των Παλαιστινίων στη δεύτερη Ιντιφάντα, τον Σεπτέμβριο του 2000, η ισχύς της Παλαιστινιακής αρχής αποδυναμώθηκε σημαντικά, ενώ ο πληθυσμός των Παλαιστινίων κλήθηκε να αντιμετωπίσει μια σειρά νέων μέτρων ελέγχου και περιορισμού της ελεύθερης μετακίνησης. Η κατασκευή τείχους διαχωρισμού των δύο πληθυσμιακών ομάδων, η δήμευση των καλλιεργήσιμων γαιών και η συνέχιση του παράνομου ισραηλινού εποικισμού, ο περιορισμός του χώρου στον οποίον επιτρέπεται η αλιεία στα 6 ναυτικά μίλια από τις ακτές της Γάζας, αποτελούν λίγες μόνο από τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει στην καθημερινότητά του ένας Παλαιστίνιος κάτοικος της περιοχής. Σε αυτές έρχονται να προστεθούν οι συνεχείς έλεγχοι στα κέντρα ελέγχου των Ισραηλινών (checkpoints), οι οποίοι περιστελλούν τη δυνατότητα μετακίνησης των Παλαιστινίων, που συχνά χρειάζονται ώρες ή και μέρες ώστε να μετακινηθούν προς το μέρος εργασίας τους. Παρόμοια σημεία ελέγχου εντοπίζονται τόσο στη Δυτική Όχθη όσο και στη Γάζα, ενώ εκτός από αυτά, ένα πλήθος άλλων εμποδίων (φρουρούμενες πύλες, οδοφράγματα, χαρακώματα) καθιστούν τη μετάβαση των Παλαιστινίων σε περιοχές που ελέγχονται από τους Ισραηλινούς μια καθημερινή πρόκληση.

Οι συγκεκριμένες συνθήκες έχουν οδηγήσει σε μια διαρκώς κλιμακούμενη υποβάθμιση της ποιότητας της ζωής των Παλαιστινίων σε κάθε επίπεδο. Η πρόσβαση σε υγειονομική περίθαλψη είναι περιορισμένη, καθώς τα ασθενοφόρα χρειάζεται να αναμένουν στα σημεία ελέγχου, ενώ συχνά απαγορεύεται να εισέλθουν στις περιοχές που ελέγχει το Ισραήλ οχήματα προερχόμενα από τις περιοχές των Παλαιστινίων. Αντίστοιχο πρόβλημα αντιμετωπίζουν και όσοι Παλαιστίνιοι αναζητούν ιατρική συνδρομή στην περιοχή του Σινά της Αιγύπτου, καθώς από το 2014, η αιγυπτιακή κυβέρνηση έχει απαγορεύσει την είσοδο Παλαιστινίων στη χώρα. Επιπρόσθετα, οι κτηριακές υποδομές των περιοχών στις οποίες διαβιούν οι Παλαιστίνιοι έρχονται αντιμέτωπες με διαρκή υποβάθμιση, καθώς οι φθορές (οι φυσικές, αλλά και όσες έχουν προκληθεί από τους συχνούς βομβαρδισμούς) δεν δύνανται να αντιμετωπιστούν, καθώς οι γραφειοκρατικές διαδικασίες καθιστούν ανέφικτη την επίτευξη αυτού του στόχου.

Σε επίπεδο οικονομίας, η Παλαιστίνη είναι εν πολλοίς εξαρτώμενη από τη διεθνή οικονομική υποστήριξη κρατών και οργανισμών, με τους δείκτες της πραγματικής οικονομίας να φθίνουν διαρκώς. Τα επίπεδα ανεργίας αυξάνονται, ενώ η πρόσβαση στην εκπαίδευση δυσχεραίνεται τόσο λόγω της αδυναμίας απρόσκοπτης μετακίνησης σε περιοχές που ελέγχει η ισραηλινή διοίκηση όσο και λόγω της δυσκολίας δημιουργίας ενός αποτελεσματικού εκπαιδευτικού δικτύου μέσα στις αποκλεισμένες περιοχές. Οι δυσκολίες που αφορούν στην καθημερινή πρόσβαση των Παλαιστινίων σε πόσιμο νερό και τροφή είναι ακόμα μια συνέπεια της σκληρής ισραηλινής πολιτικής. Οι Παλαιστίνιοι δεν μπορούν να καλλιεργήσουν όσες καλλιεργήσιμες εκτάσεις βρίσκονται πλησίον των γραμμών ελέγχου, η αλιεία, που υπήρξε άλλοτε μια επικερδής απασχόληση, υπόκειται πλέον σε σημαντικούς περιορισμούς, ενώ σε ένα γενικότερο πλαίσιο η καθημερινή πρόσβαση των Παλαιστινίων σε τροφή εξαρτάται από τη βοήθεια ξένων οργανισμών.

Συμπερασματικά, η καθημερινότητα των Παλαιστινίων ακόμα και πριν το ξέσπασμα του πολέμου Ισραήλ- Χαμάς υπήρξε νεφελώδης. Σε όσες πρακτικές δυσκολίες παρουσιάστηκαν είναι επιβεβλημένο να προστεθεί και ο διαρκής φόβος που βιώνει ο πληθυσμός από τις επιθέσεις του Ισραήλ, καθώς ακόμα και μια απλή παρεξήγηση σε κάποια από τα χιλιάδες σημεία ελέγχου μπορεί να οδηγήσει σε αιματηρή συμπλοκή. Οι Παλαιστίνιοι κάτοικοι της Γάζας και της Δυτικής Όχθης έχουν υποστεί επί σειρά ετών κατάφορες παραβιάσεις θεμελιωδών δικαιωμάτων τους, με την

διεθνή κοινότητα να δείχνει να αδυνατεί να οδηγηθεί σε μια κοινά αποδεκτή λύση που θα μπορούσε να αμβλύνει τις δυσκολίες της καθημερινότητας των Παλαιστινίων, οι οποίες προς το παρόν παρουσιάζονται ανυπέρβλητες.

2.2. Εννοιολογική προσέγγιση του αντισημιτισμού

Η Helen Fein είχε προτείνει το 1987 έναν ορισμό του αντισημιτισμού, ο οποίος, προϊόντος του χρόνου, αποδείχθηκε περισσότερο εστιασμένος στην αδιαμφισβήτητη πραγματικότητα και στην ανάγκη ανάληψης δράσης παρά στους επιμέρους θεωρητικούς στόχους που προορίζονται κυρίως για την ευόδωση πολιτικών και ακαδημαϊκών στόχων (Bogle, 2022). Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση, ως αντισημιτισμός ορίζεται η επίμονη λανθάνουσα δομή εχθρικών προς τους Εβραίους ως συλλογικότητα πεποιθήσεων, η οποία εντοπίζεται σε ατομικές στάσεις, σε εκφάνσεις του πολιτισμού (ιδεολογία, λαογραφία, μύθος, εικόνες), αλλά και σε πράξεις (κοινωνικές, κρατικές, πολιτικές) που αποσκοπούν στην περιθωριοποίηση, την εκτόπιση ή την καταστροφή των Εβραίων (Fein 1987).

Η σύγχρονη αντιμετώπιση του αντισημιτισμού από την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω των επίσημων θεσμών και οργάνων της έχει ως σημείο εκκίνησης την έκθεση του Παρατηρητηρίου για τον Ρατσισμό και τον Ξενοφοβία (EUMC), η οποία δημοσιεύτηκε το 2004, και αποτύπωνε την αύξηση των επιθέσεων μίσους με στόχο τόσο Εβραίους πολίτες όσο και τους εβραϊκούς θεσμούς, χωρίς όμως να συμπεριλαμβάνει την εκδήλωση της εχθρότητας εναντίον του κράτους του Ισραήλ ως αντισημιτική στάση. Σε αντίστοιχη έκθεση του ίδιου φορέα, πέντε έτη αργότερα, παρατηρείται μια σημαντική μεταστροφή: η σύνδεση της έξαρσης του αντισημιτισμού ανάμεσα στα μέλη των ευρωπαϊκών μουσουλμανικών κοινοτήτων με τη διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστίνης (EUMC, 2009).

Επιπρόσθετα, τον Δεκέμβριο του 2013, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ (FRA) δήλωσε την αδυναμία του να καταλήξει σε μια εννοιολογική προσέγγιση του όρου «αντισημιτισμός», καθώς κρίθηκε πως ο ορισμός που είχε προταθεί από το EUMC το 2005 δεν ήταν λειτουργικός. Η δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την καταπολέμηση του αντισημιτισμού, ειδικά τα τελευταία χρόνια, υπήρξε έντονη, αν και ενίοτε υποστηρίχθηκε πως εντοπίζεται μια

σχετική απροθυμία προκειμένου να εντοπιστούν τα ιδεολογικά ερείσματα των σύγχρονων εκφράσεων του αντισημιτισμού. Μια ακόμη ισχυρή ένδειξη του ενδιαφέροντος που έχει επιδείξει η ΕΕ αναφορικά με την καταπολέμηση του αντισημιτισμού ήταν η έγκριση, με ισχυρή πλειοψηφία, της «Πρότασης Ψηφίσματος για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού», σύμφωνα με την οποία τα κράτη-μέλη της Ένωσης καλούνται να υιοθετήσουν τον ορισμό του αντισημιτισμού που έχει προτείνει η Διεθνής Συμμαχία Μνήμης του Ολοκαυτώματος (IHRA), ενώ προτείνεται επίσης να προβούν στον ορισμό εθνικών συντονιστικών οργάνων που θα έχουν ως αντικείμενό τους την καταπολέμηση του αντισημιτισμού.

Η IHRA αποτελεί έναν οργανισμό που, σύμφωνα με τις προγραμματικές δηλώσεις του καταστατικού του, αποσκοπεί στη διαμόρφωση ενός πλαισίου συνεργασίας κυβερνήσεων και τεχνοκρατών, προκειμένου να ενισχυθεί η σχετική με το Ολοκαύτωμα εκπαίδευση και να προωθηθεί –ανάμεσα σε άλλα- η μνήμη του Ολοκαυτώματος (IHRA, 2016). Ο οργανισμός, στην επίσημη ιστοσελίδα του, αναφέρει πως οι ειδικοί επιστήμονες έχουν κατασταλάξει σε μια εννοιολογική προσέγγιση του αντισημιτισμού, προκειμένου να αντιμετωπιστεί σε εθνικό επίπεδο κάθε κράτους-μέλους της ΕΕ η ραγδαία έξαρση του μίσους εναντίον των Εβραίων. Σύμφωνα, λοιπόν, με τον ορισμό της IHRA *«ο αντισημιτισμός είναι μια συγκεκριμένη αντίληψη σχετικά με τους Εβραίους, που μπορεί να εκφραστεί ως μίσος εναντίον τους. Οι θεωρητικές και πρακτικές εκδηλώσεις του αντισημιτισμού στοχεύουν άτομα εβραϊκής ή μη καταγωγής, την περιουσία τους, όπως επίσης και θεσμούς των εβραϊκών κοινοτήτων»*.

Τα τελευταία χρόνια, οι πλατφόρμες κοινωνικής δικτύωσης έχουν αποτελέσει ένα νέο πεδίο έκφρασης αντισημιτικού λόγου και ρητορικής μίσους με στόχο τους Εβραίους, αναπαράγοντας στερεοτυπικές απόψεις. Ακόμα και πριν από την επίθεση της 7ης Οκτωβρίου, ιδιαίτερα δε στην εποχή της πανδημίας, παρατηρήθηκε μια έξαρση του αντισημιτισμού στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Μια σειρά θεωριών συνωμοσίας είχαν, με αφορμή την πανδημία, εξαπλωθεί με αντίστοιχη ταχύτητα, κάνοντας κυρίως λόγο για την ευθύνη που βαρύνει τους Εβραίους για την εξάπλωση του ιού (ακόμα και τη δημιουργία του) προκειμένου να επωφεληθούν οικονομικά από την πώληση των εμβολίων (World Jewish Congress, 2020). Μέσα σε ελάχιστο χρονικό διάστημα παρατηρήθηκε σημαντική αύξηση του στιγματισμού των Εβραίων ως υπευθύνων για τα δεινά που αντιμετώπιζε η ανθρωπότητα (OHCHR 2020), ενώ ιδιαίτερη αξία έχει η διασπορά αντίστοιχων θεωριών ανάμεσα σε χρήστες μέσω κοινωνικής δικτύωσης

νεαρής ηλικίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με κοινή έρευνα τριών ευρωπαϊκών οργανώσεων εντοπίστηκαν εκατομμύρια αντισημιτικά hashtag στο Instagram, ενώ στο TikTok τα πλέον δημοφιλή από αυτά έχουν καταγράψει δεκάδες εκατομμύρια θεάσεις (Mulhall, 2021).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι αρμόδιοι θεσμοί της καλούνται να εστιάσου στην αντιμετώπιση των φαινομένων όξυνσης του αντισημιτισμού. Σημαντικό ορόσημο στην προσπάθεια αυτή είναι η έγκριση της «Πρότασης Ψηφίσματος για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού» από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 2017, με συντριπτική μάλιστα πλειοψηφία. Το συγκεκριμένο ψήφισμα καλεί τόσο τα θεσμικά όργανα της Ένωσης όσο και τα κράτη-μέλη να υιοθετήσουν και να εφαρμόσουν ανάλογα τον λειτουργικό ορισμού του αντισημιτισμού που έχει προτείνει η Διεθνής Συμμαχία Μνήμης του Ολοκαυτώματος (IHRA) και να ορίσει στη συνέχεια εθνικούς συντονιστές και επιτροπές που θα έχουν ως αντικείμενο εργασίας τη λήψη μέτρων για την καταπολέμηση του αντισημιτισμού. Συμπερασματικά, μπορεί να υποστηριχθεί πως οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών μελών της ΕΕ έχουν εναρμονιστεί με τις κοινοτικές οδηγίες και έχουν διαμορφώσει ένα ισχυρό νομοθετικό πλαίσιο ενάντια στη ρητορική μίσους που μπορεί να υποκινήσουν τη βία. Είναι, επίσης, δεδομένο πως η εφαρμογή των νόμων και των διατάξεων θα πρέπει να ισορροπεί μεταξύ της περιστολής φαινομένων όπως ο αντισημιτισμός και της προάσπισης της ελευθερίας του λόγου, γεγονός που επιτείνει τη δυσκολία της εύρεσης ενός κοινά αποδεκτού τρόπου εφαρμογής των μέτρων που έχουν κατά καιρούς προταθεί.

2.3. Η δημοσιογραφική κάλυψη της σύγκρουσης Ισραήλ-Παλαιστίνης

Ένα φλέγον και παροιμιώδους, λόγω της δυσκολίας επίλυσής του, ζήτημα, όπως αυτό της διαρκούς διαμάχης μεταξύ του Ισραήλ και της Παλαιστίνης, δεν θα μπορούσε παρά να αποτελεί το αντικείμενο μελέτης πλήθους ερευνητών, πόσο μάλλον του τομέα των μέσων ενημέρωσης, δεδομένης της διαρκούς ανάδειξης στην επικαιρότητα γεγονότων που συνδέονται με τη συγκεκριμένη διαμάχη. Σύμφωνα με τον Neuretier (2017) ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 1970 έχει παρατηρηθεί από πλευράς δυτικών μέσων ενημέρωσης μια πλαισίωση των ειδήσεων που αφορά τη σύγκρουση

των δύο πλευρών, με επιλογές που να ευνοούν με δυσανάλογο τρόπο την ισραηλινή πλευρά. Σύμφωνα, πάντως, με τον ίδιο ερευνητή το γεγονός αυτό δεν σημαίνει πως η κατάσταση δεν μπορεί να μεταβληθεί προϊόντος του χρόνου, καθώς η ραγδαία εξέλιξη των τεχνολογικών μέσων, αλλά και η δημιουργία ισχυρών δημοσιογραφικών δικτύων που δεν αντανακλούν τις δυτικές απόψεις –όπως το Al Jazeera- είναι ικανές να μειώσουν τις σχετικές αποστάσεις και να λειτουργήσουν ως αντίβαρο στη δυτική τάση.

Ο Kressel (1987) είχε αναδείξει με τη μελέτη του την εύνοια που παρείχαν τα σημαντικότερα παγκόσμια ειδησεογραφικά δίκτυα προς τη μεριά του Ισραήλ, αφήνοντας στο σκοτάδι σημαντικές πτυχές του αραβοϊσραηλινού ζητήματος, ήδη από τη δεκαετία του 1960. Σε ανάλογα συμπεράσματα φαίνεται πως καταλήγουν και οι περισσότερες σύγχρονες σχετικές έρευνες, οι οποίες εστιάζουν στην απόδειξη του μεροληπτικού τρόπου αποτύπωσης της διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστίνης, πάντοτε υπέρ του Ισραήλ. Έτσι, ο Viser (2003) έθεσε στο επίκεντρο της έρευνάς του την παρουσία στοιχείων –που κωδικοποίησε σε δείκτες- μέσα από τα οποία αποτυπώνεται μια ευνοϊκή στάση υπέρ του Ισραήλ και κατέληξε στο συμπέρασμα πως η προβολή των γεγονότων γύρω από τις συγκρούσεις Ισραήλ- Παλαιστίνης υπήρξε περισσότερο μεροληπτική στα άρθρα των New York Times παρά σε εκείνα της ισραηλινής εφημερίδας Haaretz. Με την επιλογή της αντιδιαστολής των δύο αυτών μέσων, ο στόχος της έρευνας γίνεται πιο σαφής: ο δυτικός τύπος, με την οπτική που υιοθετεί και τα πλαίσια που θέτει τείνει να παρουσιάζεται ως θερμότερος υποστηρικτής των επιλογών της ισραηλινής πλευράς ακόμα και από τα εγχώρια ενημερωτικά μέσα του Ισραήλ. Το παράδοξο αυτό στοιχείο δεν αποδεικνύει μόνο την επιμονή των μέσων στην επιστράτευση των χαρακτηριστικών της πολεμικής δημοσιογραφίας, αλλά σκιαγραφεί και μια άλλη, σημαντική παράμετρο της σύγκρουσης, η οποία αποτέλεσε το αντικείμενο μελέτης μιας σειράς ερευνητών: του ρόλου που διαδραμάτισαν οι ΗΠΑ στη διαιώνιση της σύγκρουσης, καθώς και την παρουσία ισχυρών δεσμών πίσω από την αμερικανική υποστήριξη στις διαχρονικές πολιτικές και στρατιωτικές επιλογές του Ισραήλ (Barat, 2011· Smith, 2004)

Σε έρευνα του Ackerman (2001) αποτυπώθηκε μια αύξηση της απουσίας του πλαισίου της κατοχής και του ελέγχου της παλαιστινιακής γης από τις δυνάμεις του Ισραήλ. Η τάση αυτή αποτυπώθηκε με ενάργεια μέσω της αντιπαραβολής του τρόπου

κάλυψης των γεγονότων που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια της Πρώτης¹ και της Δεύτερης² Παλαιστινιακής Ιντιφάντα από τα αμερικανικά ειδησεογραφικά δίκτυα ABC και CBS. Κατά τη διάρκεια της Πρώτης Παλαιστινιακής Ιντιφάντα σε 156 από τις συνολικά 199 αναφορές στο συγκεκριμένο γεγονός από τα δύο δίκτυα επελέγη η λέξη «κατεχόμενα» για τις περιοχές της Δυτικής Όχθης και της Γάζα, ενώ στην κάλυψη της Δεύτερης Ιντιφάντα η λέξη «κατοχή» επιλέχθηκε σε μόλις 4 από τις συνολικά 99 αναφορές, προκειμένου να αποτυπωθεί η υφιστάμενη κατάσταση στις περιοχές αυτές. Η μεροληπτική, υπέρ των Ισραηλινών, στάση των New York Times στην αναπαράσταση των γεγονότων που συνδέονται με την Πρώτη και τη Δεύτερη Παλαιστινιακή Ιντιφάντα αποτέλεσε το αντικείμενο έρευνας των Jackson (2021) και Zelizer et al. (2002).

Ενδεικτική είναι, εξάλλου, και η έρευνα της Glasgow Media Group, η οποία διεξήχθη στον απόηχο των γεγονότων της Δεύτερης Παλαιστινιακής Ιντιφάντα, σύμφωνα με την οποία ο τρόπος διαμεσολάβησης των γεγονότων που λάμβαναν χώρα στη Μέση Ανατολή ήταν τόσο προσανατολισμένος στην προβολή των ισραηλινών θέσεων, ώστε οι τηλεθεατές που κλήθηκαν να απαντήσουν σε βασικές ερωτήσεις αποδείχθηκε πως είχαν διαμορφώσει εσφαλμένη άποψη για το ιστορικό υπόβαθρο της διαμάχης. Μια από τις πιο χαρακτηριστικές θέσεις που διατυπώθηκαν από τηλεθεατή ήταν πως, ακούγοντας από τη συχνότητα του BBC τις θέσεις Αμερικανών υποστηρικτών του Ισραήλ σε συχνή βάση, διαμόρφωσε την αντίληψη πως οι Παλαιστίνιοι ήταν επί της ουσίας κατακτητές της χώρας του Ισραήλ, ενώ δεν γνώριζε πως η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ είχε αναγκάσει χιλιάδες Παλαιστίνιους στο να εγκαταλείψουν τα σπίτια και τη γη τους (Philo & Berry 2004).

Σύμφωνα με το μοντέλο του Galtung, μια από τις σημαντικές παραμέτρους διάκρισης της πολεμικής από την ειρηνευτική δημοσιογραφία είναι η πηγή άντλησης των πληροφοριών. Στην περίπτωση της κάλυψης των συγκρούσεων Ισραήλ-Παλαιστίνης φαίνεται πως η προτίμηση στις επίσημες πηγές είναι καθιερωμένη πρακτική που ακολουθεί η πλειονότητα των δημοσιογράφων. Έτσι, ο Korn (2004), μελετώντας τις αναφορές της εφημερίδας Haaretz κατά τη διάρκεια της Δεύτερης

¹ Ως Πρώτη Παλαιστινιακή Ιντιφάντα (1987- 1991) περιγράφεται η εξέγερση των Παλαιστίνιων έναντι των Ισραηλινών με κύριο αντικείμενο διαμάχης την κατοχή της Δυτικής Όχθης και της Γάζα από τις ισραηλινές δυνάμεις

² Η Δεύτερη Παλαιστινιακή Ιντιφάντα (2000-2005) ήταν εξέγερση των Παλαιστίνιων που πυροδοτήθηκε από την επίσκεψη του Προέδρου του Ισραήλ, Αριέλ Σαρόν, στο Όρος του Ναού.

Ιντιφάντα, κατέληξε στο συμπέρασμα πως η εκπροσώπηση της παλαιστινιακής πλευράς υπήρξε ανεπαρκής, ενώ αντιθέτως, δόθηκε αφειδώς το βήμα στις επίσημες ισραηλινές πηγές ασφαλείας, ώστε να αποτιμήσουν τα γεγονότα που διαδραματίστηκαν κατά τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα του Ismail (2008), ο οποίος μελέτησε τις σχετικές με τη Δεύτερη Παλαιστινιακή Ιντιφάντα αναφορές σε τέσσερις μεγάλες εφημερίδες της Αμερικής (The Washington Post, The Boston Globe, The New York Times, The Atlanta Journal-Constitution). Από τη συγκεκριμένη έρευνα εξήχθη ως συμπέρασμα η σταθερή απουσία σημαντικών, σύνθετης φύσης παραμέτρων που οδήγησαν στην παρατεταμένη περίοδο συγκρούσεων, οι οποίες δεν προσέφεραν στο αναγνωστικό κοινό την ευκαιρία να κατανοήσει την πραγματική τους διάσταση, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τη διαιώνιση της έριδας μεταξύ των δύο λαών. Σε πιο συγκεκριμένα στοιχεία, υπογραμμίζεται η απουσία της λέξης «κατοχή» από τη φαρέτρα των λεξιλογικών επιλογών των δημοσιογράφων που κάλυπταν τα γεγονότα. Αντίστοιχα συμπεράσματα εξήχθησαν και από την έρευνα των Siddiqui και Zaheer (2018), οι οποίοι ανέλυσαν τα πρωτοσέλιδα πέντε ιστορικών και ευρείας κυκλοφορίας αμερικανικών εφημερίδων (Chicago Tribune, Los Angeles Times, New York Times, Washington Post και Wall Street Journal). Η μεροληπτική, υπέρ του Ισραήλ, στάση των συγκεκριμένων μέσων αποτυπώθηκε μέσω της συστηματικής επιλογής επίσημων ισραηλινών πηγών προκειμένου να διαμεσολαβηθούν τα γεγονότα που λάμβαναν χώρα στο πεδίο της ισραηλινοπαλαιστινιακής σύγκρουσης.

Από τη μεροληπτική στάση απέναντι στην κάλυψη γεγονότων που σχετίζονται με τη σύγκρουση Ισραήλ- Παλαιστίνης δεν εξαιρούνται, σύμφωνα με έρευνα του Kandil (2009), ούτε οι πλέον ιστορικοί και μεγάλοι ειδησεογραφικοί οργανισμοί του κόσμου, όπως το Associated Press. Σύμφωνα με την ανάλυση περιεχομένου που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της συγκεκριμένης έρευνας, οι αναφορές του Associated Press που σχετίζονταν με την κάλυψη της Δεύτερης Παλαιστινιακής Ιντιφάντα άφηναν την εντύπωση στον δέκτη πως τα θύματα από την πλευρά των Ισραηλινών υπήρξαν περισσότερα, ενώ ακόμα και οι επίσημοι ισραηλινοί φορείς έκαναν λόγο για παλαιστινιακές απώλειες σαφώς υπέρτερες των ισραηλινών (4862 νεκροί Παλαιστίνιοι έναντι 1057 Ισραηλινών).

Η έρευνα του Rinnawi (2007) είχε ως αντικείμενο αναφοράς την κάλυψη των γεγονότων της Δεύτερης Παλαιστινιακής Ιντιφάντα από δύο ισραηλινές εφημερίδες, τη Haaretz και τη Yediot. Ένα από τα συμπεράσματα της συγκεκριμένης έρευνας ήταν πως και οι δύο εφημερίδες δεν φιλοξένησαν ούτε ένα άρθρο, κατά τις δύο πρώτες εβδομάδες έξαρσης των γεγονότων, το οποίο να αναφέρεται στις συνθήκες ζωής των εξεγερμένων Παλαιστινίων, στην ακραία φτώχεια και την υψηλή ανεργία που αντιμετώπιζαν ούτε στις γενικότερες κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που επικράτησαν στην περιοχή μετά την αποτυχημένες ειρηνευτικές διαπραγματεύσεις που έλαβαν χώρα στο Όσλο. Εξήχθη, επομένως, το συμπέρασμα πως η έλλειψη του πλαισίου των συνθηκών διαβίωσης των Παλαιστινίων δεν παρείχε στους αναγνώστες των δύο ισραηλινών εφημερίδων επαρκή πληροφόρηση, ώστε να κατανοήσουν κάποιες από τις βασικές γενεσιουργούς αιτίες της βίας. Στην ίδια έρευνα υπογραμμίζεται η εξάρτηση των μέσων ενημέρωσης από τις ελίτ πηγές, οι οποίες παρέχουν ένα καθορισμένο τρόπο θέασης και ανάλυσης των γεγονότων, ο οποίος υπονομεύει την διαδικασία αναζήτησης αιτιών κοινωνικής φύσης που συμβάλλουν στην έξαρση της βίας.

Αντίστοιχα αποτελέσματα, τα οποία περιστρέφονται γύρω από την έλλειψη επαρκούς παρουσίας των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών που βιώνουν οι Παλαιστίνιοι στις ζώνες κατοχής, εξήχθησαν και από την έκθεση του BBC (2006). Σύμφωνα με αυτήν, το δημοσιογραφικό δίκτυο παρείχε παραπλανητική κάλυψη της διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστίνης, παρουσιάζοντας σχεδόν αποκλειστικά τους Παλαιστίνιους ως ανθρώπους ταγμένους στην καταστροφή του Ισραήλ, χωρίς όμως να προβάλλονται οι συνθετότερες αιτίες που πυροδότησαν αυτή τη στάση. Σύγχρονη μελέτη των Attar και King (2023) έθεσε στο επίκεντρό της την αποτύπωση των Παλαιστινίων και των Ισραηλινών στις μεγάλης κυκλοφορίας εφημερίδες των ΗΠΑ, του Ηνωμένου Βασιλείου, του Καναδά και της Αυστραλίας. Το βασικότερο συμπέρασμα που εξήχθη ήταν πως απουσίαζε συστηματικά το πλαίσιο των συνθηκών διαβίωσης και της παρουσίας των βαθύτερων συναισθηματικών κινήτρων που ωθούν τους Παλαιστίνιους σε βίαιες εξάρσεις έναντι των Ισραηλινών. Αντιθέτως, οι Παλαιστίνιοι αποκαλούνται συχνά «αντισημίτες» και «τρομοκράτες» και παρουσιάζονται διαρκώς ως θύτες που, χωρίς να σέβονται τα ανθρώπινα δικαιώματα, επιτίθενται στα ανυπεράσπιστα θύματά τους, τους Ισραηλινούς. Η αναφορά στις εμφανείς επιπτώσεις του πολέμου, χωρίς να αναζητούνται ή να αναφέρονται

παράμετροι του συνολικού πλαισίου του πολέμου, αποτελεί σύμφωνα με τον Galtung (1998) ένα από τα χαρακτηριστικά της πολεμικής δημοσιογραφίας. Η σημαντική αναφορά του λόγου που οδήγησε σχεδόν ένα εκατομμύριο Παλαιστίνιους να εγκαταλείψουν την κατοικία τους και να γίνουν πρόσφυγες αποτελεί, σύμφωνα με τον Dunsky (2008) μια από τις εκφάνσεις της αποτύπωσης της διαμάχης Ισραήλ-Παλαιστίνης μέσα από το πρίσμα της πολεμικής δημοσιογραφίας. Η απουσία του συγκεκριμένου πλαισίου αποτελεί, κατά τον Dumsky, μια βασική παράλειψη που δεν συμβάλλει στην κατανόηση των βαθύτερων αιτιών της βίας από το κοινό.

Από την άλλη, έρευνα του Barkho (2008) σκιαγράφησε μια διαφορετική εικόνα, που αποδομεί εν πολλοίς το γενικότερο αφήγημα σχετικά με την ευνοϊκή στάση των μεγάλων αμερικανικών δικτύων ενημέρωσης προς το Ισραήλ. Η συγκεκριμένη έρευνα εστίασε στην επιδίωξη των μέσων να παρουσιάζουν τη διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστίνης ως μια μάχη Γολιάθ και Δαβίδ, έχοντας επίγνωση της γοητείας που ασκεί στο κοινό η συμπόρευση με τον αδύναμο και η συνακόλουθη στοχοποίηση του ισχυρού ως του αποκλειστικού υπευθύνου για τη διαίωση της εμπόλεμης κατάστασης στην ευρύτερη περιοχή. Περισσότερο επικριτικός είναι ο ίδιος ερευνητής αναφορικά με το ρόλο του BBC στη διαμεσολάβηση των συγκεκριμένων γεγονότων, στηλιτεύοντας τις επιλογές του σταθμού, οι οποίες θεωρεί πως συνυφαίνονται με τις απόψεις του ισχυρού, χωρίς να αποτυπώνουν τις ευθύνες που αναλογούν στο Ισραήλ για τις απώλειες που υφίστανται οι Παλαιστίνιοι της περιοχής. Αντίστοιχα, έρευνα των Hamid και Morris (2021) επισήμανε την σταθερά φιλοϊσραηλινή οπτική που υιοθετούν τα περισσότερα βρετανικά μέσα ενημέρωσης στην διαμεσολάβηση θεμάτων που σχετίζονται με τις σχέσεις Ισραήλ-Παλαιστίνης.

Η ανάδυση μη δυτικών μέσων ενημέρωσης, τα οποία μπορούν να παρουσιάζουν χωρίς κάποιους από τους περιορισμούς που εντοπίζονται στα δυτικά ειδησεογραφικά δίκτυα, έχουν οδηγήσει μελετητές της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης σε αντιπαραβολή του τρόπου διαμεσολάβησης των σχετικών γεγονότων σε δίκτυα που ανήκουν στους δύο αντίθετους πόλους. Στη συγκριτική του μελέτη, ο Kandil (2009) οδηγήθηκε στο συμπέρασμα πως ο χρόνος αναφοράς στα γεγονότα γύρω από τη συγκεκριμένη σύγκρουση από πλευράς του Al Jazeera Arabic είναι σχεδόν διπλάσιος σε σχέση με αυτόν που αφιερώνει το BBC και σχεδόν πενταπλάσιος σε σχέση με τον αντίστοιχο χρόνο που παρέχεται μέσω της συχνότητας του CNN. Στην ίδια, επίσης, έρευνα αποτυπώθηκε η διαφορά στην ιεράρχηση των αιτιών που οδηγούν στη

διαιώνιση της σύγκρουσης, τους παράγοντές της, αλλά και η απόκλιση στη χρήση των λεξιλογικών αναφορών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Al Jazeera Arabic οι κύριοι υπαίτιοι της έξαρσης της βίας είναι οι Ισραηλινοί, σύμφωνα με το BBC είναι οι Παλαιστίνιοι, ενώ σύμφωνα με το CNN είναι οι τρομοκράτες. Εξίσου ενδεικτική είναι και η χρήση του ρήματος που επιστρατεύεται από κάθε ένα από τα τρία μέσα για να δηλωθεί η απώλεια της ανθρώπινης ζωής ενός Παλαιστίνιου: το Al Jazeera Arabic επιλέγει το ρήμα «μαρτύρησε», το BBC το ρήμα «σκοτώθηκε», ενώ το CNN τα ρήματα «πληγώθηκε» ή «σκοτώθηκε».

Συγκριτική μελέτη του τρόπου μετάδοσης των γεγονότων της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης από το Al Jazeera English, το CNN και την ισραηλινή εφημερίδα Haaretz, αλλά και του βαθμού επιρροής των κυβερνήσεων στα ΜΜΕ, δημοσίευσε ο Raz (2009). Ανάμεσα στα ευρήματα που προέκυψαν από τη συγκεκριμένη μελέτη υπήρξε η ύπαρξη μιας λανθάνουσας αμερικανικής μεροληπτικής υπέρ του Ισραήλ στάσης στον τρόπο διαμεσολάβησης των γεγονότων από την πλευρά του CNN, χωρίς όμως να προκύπτουν ευρήματα που να στερούν από το CNN την αξιοπιστία των μεταδόσεων και την ουδετερότητά του. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, ο Raz συμπεραίνει πως η επιθυμία του CNN για αντικειμενική κάλυψη των γεγονότων της ισραηλινο-παλαιστινιακής σύγκρουσης συγκρούεται με την ανάγκη προώθησης της αμερικανικής πολιτικής ατζέντας, με την τελευταία να δείχνει πως επικρατεί.

Μεροληπτική στάση υπέρ των Παλαιστινίων αυτή τη φορά εντόπισε ο Raz στην δημοσιογραφική κάλυψη της σύγκρουσης από πλευράς του Al Jazeera English, βασικά στοιχεία της οποίας είναι η χρήση έντονα συναισθηματικά φορτισμένου λόγου, αλλά και η έμφαση στην χρήση ιδιαίτερα γραφικών εικόνων που αποτυπώνουν το θάνατο και τη δυστυχία. Το τελευταίο αυτό στοιχείο ίσως είναι και ένα από τα βασικά στοιχεία που αποτυπώνουν την ύπαρξη ενός διαφορετικού δημοσιογραφικού κώδικα μεταξύ των δυτικών και μη δυτικών μέσων. Τα πρώτα δεν επιλέγουν σκληρές εικόνες θανάτου και βίας. Τα μη δυτικά μέσα δείχνουν να είναι περισσότερο προσανατολισμένα στη χρήση εικόνων ωμής βίας και γλαφυρού περιεχομένου. Ακόμα και αυτή η επιλογή όμως δείχνει να επιδρά στον τρόπο πρόσληψης του μηνύματος από πλευράς των θεατών, γεγονός που αποτυπώθηκε με ενάργεια στην έρευνα των Fahmy και Johnson (2007), στο πλαίσιο της οποίας η πλειονότητα των ερωτηθέντων δήλωσε πως θεωρεί περισσότερο αξιόπιστη την παροχή πληροφοριών από το δίκτυο του Al Jazeera ακριβώς επειδή οι εικόνες που επιλέγει να δημοσιευτούν είναι σκληρές.

Η διαμάχη Ισραήλ-Παλαιστίνης αποτελεί αδιαμφισβήτητα την πλέον παρατεταμένη, οξεία και δυσεπίλυτη σύγκρουση της σύγχρονης εποχής, με επιπτώσεις σε κάθε τομέα της καθημερινής ζωής των πολιτών των δύο πλευρών (Shlaim, 2005). Η διαιώνιση του γενικότερου κλίματος προκατάληψης και αντιπαλότητας μεταξύ των δύο πλευρών αποτυπώνεται και μέσω των γλωσσικών επιλογών που επιστρατεύονται από τις δύο πλευρές για να περιγράψουν την κατάσταση που επικρατεί στην περιοχή. Ενδεικτική είναι η επιλογή της παθητικής σύνταξης για περιπτώσεις που τα θύματα είναι Παλαιστίνιοι. Μέσω της συγκεκριμένης επιλογής, δίνεται έμφαση στο αποτέλεσμα της ενέργειας, χωρίς να επιτείνεται το υποκείμενο που ενεργεί, το οποίο στις συγκεκριμένες περιπτώσεις είναι συνήθως ο ισραηλινός στρατός (Zelizer et al., 2002 · Jackson, 2021).

Σε μελέτη του ο Balaghi (2013) αναφέρθηκε στις γλωσσικές επιλογές που αξιοποιούνται από τα αμερικανικά μέσα για όταν αναφέρονται στην ισραηλινο-παλαιστινιακή σύγκρουση: η λέξη Παλαιστίνη χρησιμοποιείται εντός εισαγωγικών ή συνοδεύεται από τη λέξη «αυτοαποκαλούμενη». Η παθητική φωνή είναι κι εδώ στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος λόγω της δύναμης αποφυγής απόδοσης ευθυνών που τη συνοδεύει. Ένας άνθρωπος που «βρέθηκε νεκρός» δεν έχει την ίδια συναισθηματική βαρύτητα με τη γλωσσική επιλογή του «ο τάδε σκότωσε τον δείνα», ακόμα κι αν η πρώτη επιλογή αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο παρερμηνειών, καθώς μπορεί να υποτεθεί πως κάποιος έχει βρει το θάνατο από παθολογικά, φερειπείν, αίτια.

B' ΜΕΡΟΣ

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

3.1. Η Μεθοδολογία της Έρευνας

Το παρόν κεφάλαιο σηματοδοτεί την μετάβαση από το θεωρητικό στο εμπειρικό μέρος της έρευνάς μας. Στη συνέχεια του κεφαλαίου θα γίνει αναφορά στον σκοπό της έρευνας, θα διατυπωθούν τα ερευνητικά ερωτήματα και θα παρουσιαστεί το είδος της ερευνητικής μεθόδου που έχει επιλεγεί.

3.2. Σκοπός της Έρευνας

Σκοπό της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση του τρόπου με τον οποίο τέσσερεις ειδησεογραφικού περιεχομένου ιστοσελίδες αναπαρέστησαν τα γεγονότα που έλαβαν χώρα κατά τη διάρκεια των δύο πρώτων εβδομάδων που ακολούθησαν την επίθεση δυνάμεων της Χαμάς στο Ισραήλ και, συνακόλουθα, τον πόλεμο μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς που επακολούθησε της επίθεσης της 7^{ης} Οκτωβρίου 2023. Οι δημοσιογραφικές αναπαραστάσεις που έχουν επιλεγεί θα μελετηθούν και εν συνεχεία θα κατηγοριοποιηθούν βάσει του ειρηνευτικού ή του αντιπαραθετικού χαρακτήρα τους.

Το κυρίαρχο ερώτημα που έχει ως στόχο να απαντήσει η συγκεκριμένη έρευνα διαμορφώνεται ως εξής:

1. Η αναπαράσταση των γεγονότων από τις συγκεκριμένες ιστοσελίδες ακολουθεί το πλαίσιο της ειρηνευτικής ή της πολεμικής δημοσιογραφίας;

Από το βασικό αυτό ερώτημα προκύπτουν επιμέρους ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία διατυπώνονται ως εξής:

2. Ποια από τα επιλεγέντα κριτήρια ανάλυσης περιεχομένου εμφανίζονται με μεγαλύτερη συχνότητα ανά ειδησεογραφικό οργανισμό;
3. Εντοπίζονται διαφορές ανάμεσα στα άρθρα των ιστοσελίδων που έχουν επιλεγεί αναφορικά με τη συχνότητα εμφάνισης των κριτηρίων ανάλυσης περιεχομένου που έχουν επιλεγεί;

3.3. Ερευνητική Μέθοδος

Στην παρούσα εργασία έχει επιλεγεί η ποσοτική ερευνητική μέθοδος. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, ο σκοπός της επιστημονικής ποσοτικής έρευνας περιστρέφεται γύρω από την επαλήθευση ή την απόρριψη μιας θέσης που εντοπίζεται σε θεωρητικό επίπεδο μέσα από την αξιοποίηση αριθμητικών στοιχείων, μετρήσεων και αναλύσεων (Παπαγεωργίου, 1998). Επιδιώκεται μέσα από αυτήν τη διαδικασία η εξαγωγή μιας γενικευμένης θέσης, επιστημονικά θεμελιωμένης μέσω των αριθμητικών δεδομένων, που θα αποτυπώνει την σύνδεση μεταξύ της θεωρίας και της πραγματικότητας.

Επιπρόσθετα, έχει αξιοποιηθεί η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, προκειμένου να καταγραφούν οι συγκεκριμένες πτυχές του ζητήματος που διερευνάται με συστηματικό τρόπο μέσω μετρήσιμων δεδομένων και να αναλυθεί η συχνότητα με την οποία κάνουν την εμφάνισή τους στα άρθρα των επιλεγμένων ιστοσελίδων τα στοιχεία εκείνα που έχουν επιλεγεί ως αντιπροσωπευτικά της εμφάνισης ειρηνευτικού ή συγκρουσιακού πλαισίου. Τελικός στόχος της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι η μετατροπή του περιεχομένου που αναλύεται σε μετρήσιμα δεδομένα, αξιόπιστα και επαναλήψιμα, τα οποία θα δίνουν απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα που έχει τεθεί.

3.4. Επιλογή Πεδίου Ανάλυσης και Δειγματοληψία

Το σώμα της παρούσας εργασίας αποτελείται από άρθρα που αντλήθηκαν από τέσσερα ηλεκτρονικά μέσα ενημέρωσης της χώρας (Πρώτο Θέμα, i-efimerida, Καθημερινή, Εφημερίδα των Συντακτών), κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ της 7^{ης} και της 11^{ης} Οκτωβρίου 2023, των πρώτων τεσσάρων ημερών που ακολούθησαν την επίθεση της Χαμάς σε στόχους επί του ισραηλινού εδάφους. Τα βασικά κριτήρια που οδήγησαν στην επιλογή των συγκεκριμένων ιστοσελίδων είναι η αυξημένη επισκεψιμότητά τους και ο πολιτικός τους προσανατολισμός. Με την διασφάλιση ενός διευρυμένου πολιτικού φάσματος να αποτελεί μια από τις προτεραιότητες της επιλογής, επιλέχθηκαν μέσα που θεωρητικά αντιπροσωπεύουν περισσότερο συντηρητική ιδεολογία (Πρώτο Θέμα) έως την αριστερά (Εφημερίδα των Συντακτών), με τις υπόλοιπες επιλογές να επιχειρούν να καλύψουν το ενδιάμεσο, περισσότερο μετριοπαθές ιδεολογικό πεδίο (Καθημερινή, i-efimerida), το οποίο εκτείνεται από τα δεξιά προς τα αριστερά.

Η χρονική περίοδος άντλησης των δημοσιευμάτων επελέγη βάσει της εγγύτητας με την ημέρα της αρχικής επίθεσης της 7^{ης} Οκτωβρίου και, λόγω του πλήθους των δημοσιευμάτων που ακολούθησαν, καλύπτει ένα χρονικό φάσμα τεσσάρων ημερών. Αυτές είναι και οι ημέρες κατά τις οποίες το συγκεκριμένο θέμα μονοπωλούσε το ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού, με τα μέσα να επιδίδονται σε συνεχείς σχετικές αναρτήσεις. Είναι επίσης το χρονικό διάστημα που εν πολλοίς καταδεικνύει τη στάση που υιοθετεί ένα μέσο ως προς τον τρόπο που επιλέγει να αναπαραστήσει το γεγονός, αλλά και τις πηγές που θα αξιοποιήσει για την πληροφόρηση του κοινού.

3.5. Κριτήρια Ανάλυσης Περιεχομένου

Η ερευνητική διαδικασία που ακολουθήθηκε είχε ως επόμενο σταθμό τη συλλογή των δημοσιευμάτων και, συνακόλουθα, την ένταξή τους σε ένα σχήμα κωδικοποίησης, το οποίο βασίστηκε στο πρότυπο του Galtung (1998), που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια ποσοτικοποίηση των πλαισίων και να απαντήσει στο βασικό ερευνητικό ερώτημα της παρούσης, την ένταξη δηλαδή των επιλεχθέντων δημοσιευμάτων στο πεδίο της ειρηνευτικής ή της πολεμικής δημοσιογραφίας.

Προκειμένου να αποσαφηνιστεί η διαδικασία που ακολουθήθηκε στο ερευνητικό μέρος της εργασίας θεωρείται χρήσιμο να αναφερθούμε στα στοιχεία της διάκρισης που εντοπίζονται στο μοντέλο του Galtung, τα οποία και αναφέρθηκαν αναλυτικά στο θεωρητικό μέρος της παρούσης (1.2.1.). Στη διάκριση μεταξύ της ειρηνευτικής και της συγκρουσιακής δημοσιογραφίας που έχει προβεί ο Galtung δίνεται έμφαση σε τέσσερις βασικούς άξονες, ως προς τον προσανατολισμό και την εστίαση: προσανατολισμός στην ειρήνη ή στον πόλεμο, προσανατολισμός στην αλήθεια ή στην προπαγάνδα, εστίαση στον άνθρωπο ή στην ελίτ, και προσανατολισμός στη λύση ή την νίκη. Από τις συγκεκριμένες βασικές κατηγορίες, στις οποίες εντάσσονται και μια σειρά επιμέρους υποκατηγοριών, έχουν επιλεγεί αυτές που θεωρήθηκε πως θα μπορούσαν να συμβάλλουν αποτελεσματικότερα στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος που έχει τεθεί, οι οποίες και αποτυπώνονται στον πίνακα που ακολουθεί:

Πολεμική Δημοσιογραφία

Ειρηνευτική Δημοσιογραφία

<i>Έμφαση στις ορατές όψεις της βίας</i>	Έμφαση και σε αόρατες πτυχές της βίας
<i>Έμφαση στις ελίτ (ηγέτες ως δρώντα πρόσωπα και ως πηγές πληροφόρησης)</i>	Έμφαση στον απλό άνθρωπο (ως δρώντα πρόσωπα και ως πηγές πληροφόρησης)
<i>Διάκριση ανάμεσα σε «καλούς» και «κακούς», σε θύματα και θύτες</i>	Αποφυγή διάκρισης ανάμεσα σε «καλούς» και «κακούς»
<i>Προσέγγιση μηδενικού αθροίσματος (zero-sum oriented)</i>	Αμερόληπτη προσέγγιση
<i>Διάκριση σε νικητή και χαμένο</i>	Ουδέτερη προσέγγιση
<i>Συναισθηματικά φορτισμένες γλωσσικές επιλογές</i>	Μετριοπαθείς γλωσσικές επιλογές
<i>Γλωσσικές επιλογές που αποτυπώνουν όσα έχουν υποστεί οι άνθρωποι</i>	Ουδέτερη, αντικειμενική λειτουργία της γλώσσας (αποφυγή θυματοποίησης ή δαιμονοποίησης)

Πίνακας 2: Κατηγορίες Ανάλυσης Περιεχομένου

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας επιλέχθηκαν οι τέσσερις γενικές κατηγορίες κωδικοποίησης, που προέρχονται από το μοντέλο του Galtung, οι οποίες

έχουν διαιρεθεί σε επιμέρους υποκατηγορίες, βάσει των οποίων έχει γίνει η κωδικοποίηση του εμπειρικού υλικού.

3.5.1. Γενική Κατηγορία Α. Βήμα στην ελίτ ή στην κοινωνία των πολιτών

Στην πρώτη γενική κατηγορία κωδικοποίησης ελέγχεται η συχνά παρατηρούμενη σχέση αλληλεξάρτησης που εντοπίζεται μεταξύ των δημοσιογραφικών οργανισμών και των επίσημων πηγών ενημέρωσης. Η συγκεκριμένη αγκίστρωση αποτελεί μια από τις εδραιωμένες δημοσιογραφικές πρακτικές που ανοίγουν το δρόμο στην επικράτηση μιας αντιπαραθετικής μορφής πλαισίωσης (Galtung & Ruge, 1965). Στον αντίποδα, ο Galtung έχει προτείνει την εστίαση στις φωνές των απλών πολιτών, των μελών της κοινωνίας των πολιτών, ιδιαιτέρως δε στην περίπτωση μιας πολεμικής σύγκρουσης, των μελών εκείνων που πλήττονται περισσότερο από τις συγκρούσεις και τις επιπτώσεις τους. Καθίσταται, επομένως, σαφές πως στο πλαίσιο της διερεύνησης της ειρηνευτικής ή αντιπαραθετικής πλαισίωσης στα υπό μελέτη δημοσιεύματα, η παροχή βήματος στους εκπροσώπους της ελίτ εντάσσεται στην πρώτη κατηγορία, ενώ η ενσωμάτωση της «φωνής» πολιτών του Ισραήλ και της Παλαιστίνης σε ευθύ λόγο ή παρουσίαση απόψεων μελών ΜΚΟ, στη δεύτερη. Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης διάκρισης τη φωνή της ελίτ αντιπροσωπεύει η παροχή βήματος στον Πρωθυπουργό και τους υπουργούς της κυβέρνησης, των αρχηγών και των ηγετικών μελών της Χαμάς,

όπως επίσης και των ανώτατων και ανώτερων αξιωματούχων των στρατιωτικών δυνάμεων των δύο πλευρών.

3.5.2. Γενική Κατηγορία Β. Εμφάνιση ή μη στερεοτυπικών αναφορών

Στη συγκεκριμένη, δεύτερη γενική κατηγορία κωδικοποίησης εξετάζεται ο βαθμός αναπαραγωγής παραδοσιακών στερεοτύπων στα υπό μελέτη άρθρα. Ελέγχεται η παρουσία στα δημοσιεύματα συγκεκριμένων αναπαραστάσεων που προκρίνουν μια διάκριση μεταξύ θύτη και θύματος. Ελέγχεται η συνολική ενσωμάτωση μεγάλων πληθυσμιακών ομάδων σε ευρύτερα σύνολα με τα χαρακτηριστικά μιας μικρότερης ομάδας να τείνουν να χαρακτηρίσουν το σύνολο. Επί παραδείγματι, η επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου θα μπορούσε να οδηγήσει στη στοχοποίηση του συνόλου του Παλαιστινιακού λαού ως «εξτρεμιστές», «τρομοκράτες» και ανάλγητους εκδικητές. Η συνακόλουθη δημιουργία ενός συλλογικού υποκειμένου ρέπει προς τα χαρακτηριστικά της αντιπαραθετικής δημοσιογραφίας, με την απουσία στερεοτυπικών αναφορών να χαρακτηρίζει την ειρηνευτική πλαισίωση της είδησης.

Προκειμένου να διαφανεί με μεγαλύτερη σαφήνεια ο προσανατολισμός των μέσων που έχουν επιλεγεί στο πλαίσιο της παρούσης, έχει εξαρχής παρουσιαστεί ως διακριτή υποκατηγορία αυτή της παρουσίασης της Χαμάς ως θύτη και όχι του συνόλου

του Παλαιστινιακού λαού. Στην κατηγορία της Παλαιστίνης ως θύτη έχουν καταταχθεί μόνο τα άρθρα στα οποία γινόταν αναφορά στην εθνική καταγωγή των δραστών και όχι στην προβολή της ιδιότητάς τους ως μέλη της εξτρεμιστικής οργάνωσης. Επίσης, στην υποκατηγορία «Ισραήλ/θύτης» έχουν ενσωματωθεί τα άρθρα που αναφέρονται στην επιχείρηση αντεκδίκησης του ισραηλινού στρατού, η οποία και ακολούθησε την επίθεση της Χαμάς. Οι πυραυλικές επιθέσεις στη Γάζα, η χερσαία εισβολή σε αυτήν προκειμένου να εντοπιστούν οι πρωτεργάτες της επίθεσης και να αναζητηθούν οι ισραηλινοί όμηροι, όπως και οι προγραμματικές δηλώσεις των υπευθύνων που έκαναν λόγο για ολοκληρωτικό αποκλεισμό της Γάζας έχουν ενταχθεί στην κατηγορία αυτή. Από την άλλη, τα ίδια αυτά χαρακτηριστικά αξιοποιήθηκαν αντιστρόφως για τη διερεύνηση της υποκατηγορίας της Παλαιστίνης ως θύματος. Ο αποκλεισμός της Γάζας, η αναφορά σε νεκρούς και τραυματίες από τις επιθέσεις του ισραηλινού στρατού, η μετακίνηση των πληθυσμών και η ανασφάλεια που προκλήθηκε αποτυπώνουν τα ζητούμενα που οδηγούσαν στην ένταξη του δημοσιεύματος στην συγκεκριμένη κατηγορία.

3.5.3. Γενική Κατηγορία Γ. Γλωσσικές επιλογές

Η τρίτη γενική κατηγορία που επιλέχθηκε έχει ως σημείο αναφοράς την παρουσία ή μη στερεοτυπικού και συναισθηματικά φορτισμένου λόγου στα υπό μελέτη δημοσιεύματα. Συναισθηματικά φορτισμένες γλωσσικές επιλογές θεωρήθηκαν οι

επιλογές εκείνες που αξιοποίησαν τη συνυποδηλωτική σημασία της γλώσσας, σχήματα λόγου, υπερβολές, έντονα εικονοπλαστικό λόγο, στερεότυπες εκφράσεις («κόλαση πυρός», «ανελέητο σφυροκόπημα», «εκατόμβη θυμάτων», «λυσσαλέα εκδικητική μανία», κ.ο.κ.). Στο σημείο αυτό αξίζει να επισημανθεί πως οι αντίστοιχες επιλογές μπορεί να εντοπίζονται και στις δηλώσεις αξιωματούχων των δύο αντίπαλων πλευρών, οι οποίες έβριθαν από τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, ειδικότερα κατά το πρώτο διάστημα της σύγκρουσης. Από την άλλη, η απουσία των ανάλογων εκφραστικών υπερβολών και η υιοθέτηση ενός δηλωτικού και ουδέτερου λεξιλογίου αποτέλεσε το κριτήριο της ένταξης ενός δημοσιεύματος στην υποκατηγορία της «νηφάλιας γλώσσας».

3.5.4. Γενική Κατηγορία Δ. Προσανατολισμός στη λύση ή τη νίκη.

Η τέταρτη γενική κατηγορία αναφέρεται στη διάκριση των υπό μελέτη άρθρων ανάλογα με το εάν σε αυτά παρατηρείται μια διάθεση διάκρισης ανάμεσα σε νικητές και χαμένους ή εάν, αντιθέτως, υιοθετούν μια προσέγγιση που εστιάζει στην προβολή της λύσης.

Η πρώτη υποκατηγορία της συγκεκριμένης γενικής κατηγορίας κωδικοποίησης αναφέρεται στη διάκριση μεταξύ νικητή και χαμένου στα υπό μελέτη δημοσιεύματα. Αυτό το χαρακτηριστικό της αντιπαραθετικής δημοσιογραφίας βασίζεται στην

προσέγγιση και την εστίαση σε λύσεις μηδενικού οφέλους. Στην περίπτωση μας, στη συγκεκριμένη υποκατηγορία εμπίπτουν τα δημοσιεύματα που εστιάζουν στη σύγκρουση και την εξέλιξή της, στις εκφάνσεις της αντιπαράθεσης μεταξύ των δύο πλευρών. Ο ανθρώπινος πόνος, οι απώλειες και οι επιπτώσεις της σύγκρουσης αποτελούν στην περίπτωση αυτή ένα δυστοπικό περιβάλλον μέσα από το οποίο όμως αναδύεται η πραγματική στόχευση του δημοσιεύματος: η παρουσίαση του πολέμου ως μέσου επιβολής και ισχύος και η πρόκληση στον αναγνώστη συναισθημάτων φόβου και ανασφάλειας.

Τα δημοσιεύματα που κρίθηκε πως εμπίπτουν στην υποκατηγορία του «προσανατολισμού στη λύση» ήταν αυτά που προέκριναν και προέβαλαν με σαφή και εμφατικό τρόπο την ανάγκη εύρεσης μιας κοινής γραμμής επικοινωνίας μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων πλευρών και προέβαλαν τις πρωτοβουλίες που ανέλαβαν φορείς ή μεμονωμένα πρόσωπα για να επιτευχθεί κάποιου είδους συμφωνία μεταξύ Ισραήλ και Χαμάς που θα οδηγούσε στην παύση των εχθροπραξιών. Στην ίδια υποκατηγορία εντάχθηκαν και όσα άρθρα προέταξαν την ανάγκη της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μελών κάθε πλευράς και αναφέρθηκαν σε αυτήν ως απόλυτη προτεραιότητα.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΜΠΕΙΡΙΚΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ

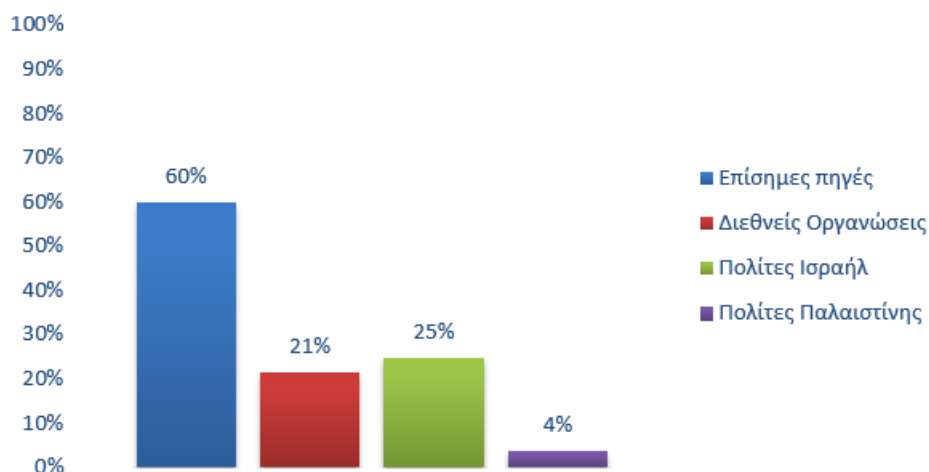
Τα εμπειρικά ευρήματα που έχουν συγκεντρωθεί κατά τη μελέτη των δημοσιευμάτων της συγκεκριμένης χρονικής περιόδου αναλύονται στην παρούσα ενότητα βάσει των προκαθορισμένων κατηγοριών, υπό το πρίσμα της πλαισίωσής τους, προκειμένου να ενταχθούν εν τέλει στις δύο γενικές κατηγορίες της αντιπαραθετικής ή της ειρηνευτικής πλαισίωσης. Αρχικά, παρουσιάζονται τα συγκεντρωτικά αποτελέσματα πως υποκατηγοριών που έχουν επιλεγεί, τα οποία αφορούν στο σύνολο των άρθρων που εντοπίστηκαν στα τέσσερα μέσα κατά τη διάρκεια της περιόδου αναφοράς. Στη συνέχεια, ακολουθεί η επιμέρους κατανομή των αποτελεσμάτων σε κάθε μέσο ξεχωριστά, ώστε να καταστεί εφικτή η σύγκριση των κατηγοριών ανάλυσης περιεχομένου και στα τέσσερα μέσα.

4.1. Πηγές

Η εξάρτηση των δημοσιογραφικών αναφορών από τις επίσημες πηγές πληροφόρησης, όπως έχει ήδη αναφερθεί, αποτελεί μια από τις βασικές ενδείξεις αντιπαραθετικής πλαισίωσης. Στις περιπτώσεις που οι φωνές των επίσημων πηγών πληροφόρησης τυγχάνουν προνομιακής μεταχείρισης φωτίζεται περισσότερο ο αντιπαραθετικός προσανατολισμός του δημοσιογράφου, ενώ, αντιθέτως, οι πρακτικές της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας παρέχουν ένα διευρυμένο πλαίσιο, το οποίο συμπεριλαμβάνει τόσο επίσημες όσο και ανεπίσημες πηγές πληροφόρησης. Εκτός, λοιπόν, από την αξιοποίηση επίσημων πηγών, στο πλαίσιο της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας παρέχεται βήμα στους απλούς πολίτες, αναδεικνύεται η γνώμη των μελών της κοινωνίας των πολιτών που θίγονται περισσότερο από τη σύγκρουση και μάλιστα σε ευθύ λόγο. Επομένως, προκειμένου να προσεγγιστεί αποτελεσματικά το ερευνητικό ερώτημα που έχει τεθεί στο πλαίσιο της παρούσης, μελετήθηκε η συγκεκριμένη διάκριση.

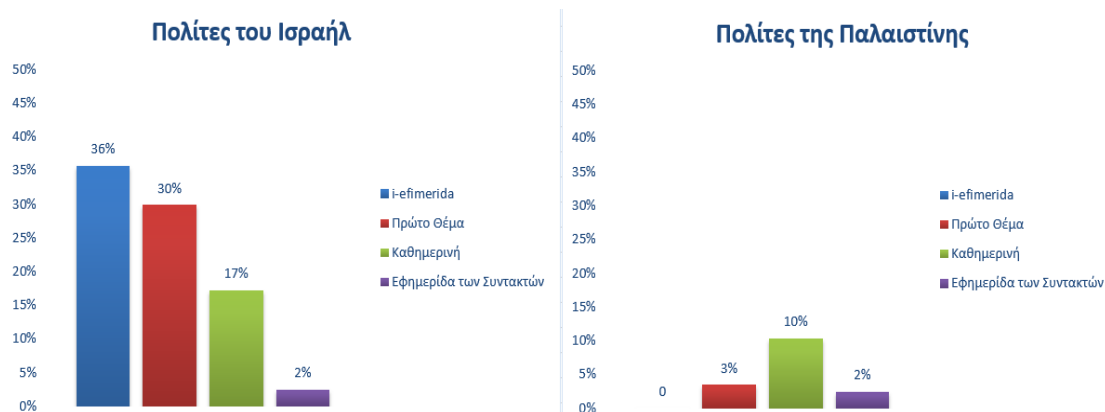
4.1.1. Πηγές στο Σύνολο των Μέσων

Πηγές στο σύνολο των μέσων

Αναφορικά με την πρώτη ειδική κατηγορία πλαισίωσης (Κατηγορία Α) παρατηρήθηκε πως σε σύνολο 270 άρθρων, όλων των ηλεκτρονικών εφημερίδων που μελετήθηκαν, τα 162 (60%) βασίστηκαν σε επίσημες πηγές και κυρίως στους επίσημους φορείς του Ισραήλ (πρωθυπουργός Νετανιάχου, υπουργοί της κυβέρνησης, ανώτατοι αξιωματούχου του ισραηλινού στρατού). Το 21% των άρθρων αξιοποίησαν ως πηγές φορείς πληροφόρησης, μεταξύ των οποίων ο ΟΗΕ, φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΜΚΟ. Φωνές των απλών πολιτών του Ισραήλ φιλοξενήθηκαν στα υπό μελέτη άρθρα σε 67 περιπτώσεις (25%), ενώ χαρακτηριστική είναι η έλλειψη παροχής βήματος στην πλευρά των Παλαιστινίων, πάντοτε στην υπό μελέτη χρονική περίοδο, η οποία περιορίζεται στο 4% επί των συνολικών άρθρων.

4.1.2. Βήμα στους πολίτες του Ισραήλ ή της Παλαιστίνης

Η πρώτη σημαντικά υψηλή απόκλιση παρουσιάζεται μεταξύ των τεσσάρων μέσων στην υποκατηγορία ανάλυσης, η οποία αναφέρεται στην παρουσία στα άρθρα φωνών απλών πολιτών του Ισραήλ, με τις i-efimerida και Πρώτο Θέμα να παρουσιάζουν αρκετά υψηλή συχνότητα (36% και 30% αντιστοίχως), ενώ η Εφημερίδα των Συντακτών μόλις 2%. Το εύρημα αυτό ενδεχομένως να συνδέεται με τον πολιτικό προσανατολισμό της Εφημερίδας των Συντακτών και την πάγια θέση της ενάντια στην ισραηλινή παρουσία στην περιοχή της Παλαιστίνης.

*«Ημασταν στο τηλέφωνο με την Ντέμπορα όταν σκοτώθηκε»,
δήλωσε ο Troen, ομότιμος καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Brandeis. Ο
γαμπρός του Troen, Schlomi Matias, σκοτώθηκε επίσης, είπε
μιλώντας στο CNN από την Be'er Sheva του Ισραήλ.*

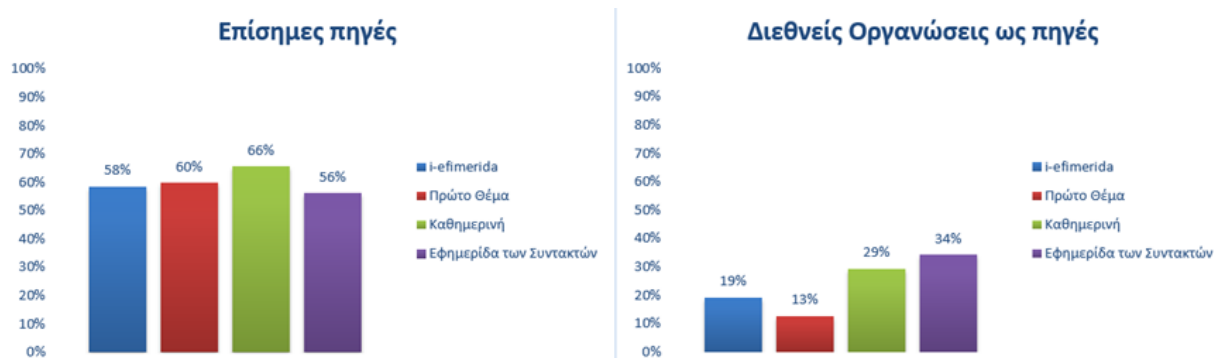
(Παρ. 1: Πρώτο Θέμα, 09.10.2023)

Η συγκεκριμένη διαπίστωση δεν δείχνει πάντως να επιβεβαιώνεται από τα επιμέρους στοιχεία που αναφέρονται στην παροχή βήματος στους απλούς πολίτες της Παλαιστίνης, καθώς μόλις το 2% των άρθρων της Εφημερίδας των Συντακτών φιλοξενούν απόψεις Παλαιστινίων πολιτών. Την πρώτη θέση της συγκεκριμένης κατηγορίας λαμβάνει η Καθημερινή, με 10%. Τα γενικώς χαμηλά ποσοστά κάλυψης των απόψεων απλών Παλαιστινίων που εθίγησαν κατά τη διάρκεια των συγκρούσεων προσφέρουν δείχνουν την απομάκρυνση από τα στοιχεία της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας. Συμπερασματικά, εκτός από τη μη αναμενόμενη απουσία φωνών των Παλαιστινίων από τα δημοσιεύματα της Εφημερίδας των Συντακτών, τα υπόλοιπα μέσα δείχνουν να ακολουθούν μια περισσότερο στραμμένη προς την ισραηλινή πλευρά προσέγγιση. Με μια πρώτη προσέγγιση, η μη παροχή βήματος στους απλούς πολίτες από την Εφημερίδα των Συντακτών θα μπορούσε να θεωρηθεί ανακόλουθη του προσανατολισμού που ακολουθεί το συγκεκριμένο μέσο στην κάλυψη της σύγκρουσης Ισραήλ-Χαμάς. Θα περίμενε κανείς από την Εφημερίδα των Συντακτών, η οποία κινείται ιδεολογικά και πολιτικά στο χώρο της αριστεράς, μια ευρύτερη κάλυψη των θέσεων των Παλαιστινίων και μάλιστα απόψεων απλών πολιτών, θυμάτων της επιθετικής πολιτικής του κράτους του Ισραήλ, άμεσα θιγομένων μερών της διαχρονικής αντιπαράθεσης.

Το χαμηλό ποσοστό που παρουσιάζει η Εφημερίδα των Συντακτών στη συγκεκριμένη υποκατηγορία ανάλυσης θα μπορούσε να αναζητηθεί στους περιορισμένους οικονομικούς πόρους που διατίθενται για την κάλυψη των γεγονότων επί του πεδίου των εξελίξεων. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί επίσης, πως η παροχή βήματος στους πολίτες από τα υπόλοιπα μέσα περιορίζεται κυρίως στις αναδημοσιεύσεις από μεγάλους διεθνείς οργανισμούς και οι απεσταλμένοι των μέσων στο πεδίο εξέλιξης των γεγονότων παρουσιάζουν κυρίως τις ορατές επιπτώσεις των γεγονότων, μεταφέροντας το γενικότερο κλίμα που επικρατεί στην περιοχή. Στα άρθρα της Εφημερίδας των Συντακτών δεν ακολουθείται με την ίδια συχνότητα η τακτική των αναδημοσιεύσεων, ενώ κυρίαρχη θέση κατέχουν τα άρθρα γνώμης, τα οποία αποτυπώνουν εναργέστερα τον πολιτικό προσανατολισμό της εφημερίδας.

Την ίδια στιγμή, οι Παλαιστίνιοι στη Γάζα εξέφρασαν δυσπιστία για τη διείσδυση στο Ισραήλ. «Είναι σαν όνειρο. Ακόμα δεν μπορώ να το πιστέψω, μαχητές μέσα στην κατεχόμενη γη μας;», δήλωσε καταστηματάρχης στη Γάζα.

(Παρ. 2: Πρώτο Θέμα, 07.10.2023)

Όπως αποτυπώνεται και στον παραπάνω πίνακα, ο βαθμός εξάρτησης των μέσων από τις επίσημες πηγές πληροφόρησης είναι υψηλός (εύρος από 56% έως 66%). Η δημοσιογραφική πρακτική που διαφαίνεται πως υιοθετείται από τα τέσσερα μέσα μπορεί να υποστηριχθεί με ασφάλεια πως απομακρύνεται από τις αρχές της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας.

Πόλεμος στο Ισραήλ: «Εχθρικές δυνάμεις εξακολουθούν να βρίσκονται στο έδαφός μας» λέει εκπρόσωπος του στρατού. «Όσοι μας επιτίθενται θα αντιμετωπίσουν μια αποφασιστική αντεπίθεση» τόνισε σε συνέντευξη Τύπου ο εκπρόσωπος των Ισραηλινών Αμυντικών Δυνάμεων (IDF).

(Παρ. 3: Πρώτο Θέμα, 08.10.2023)

Η Εφημερίδα των Συντακτών παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό αναφορών σε διεθνείς οργανισμούς και ΜΚΟ (34%), με την Καθημερινή να ακολουθεί με 29% και τις i-efimerida και Πρώτο Θέμα να έπονται με 19% και 13% αντιστοίχως.

Δυστυχώς, υπάρχουν εκατοντάδες νεκροί από την επίθεση, καθώς, σύμφωνα με το παρατηρητήριο OSINTdefender, έχουν εντοπιστεί πάνω από 250 πτώματα στον χώρο της εκδήλωσης, που στην πλειονότητά τους πρόκειται για υπηκόους άλλων κρατών, συμπεριλαμβανομένων Αμερικανών, Γερμανών, Καναδών και Νορβηγών.

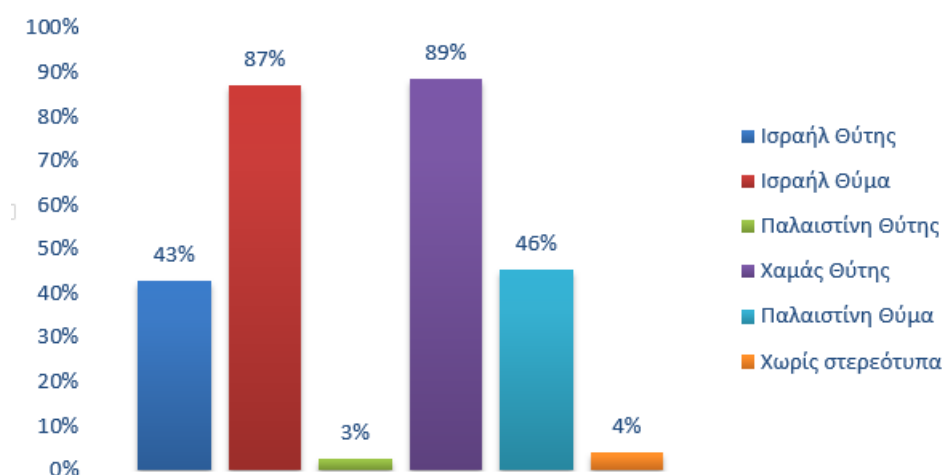
(Παρ. 4: iefimerida.gr, 08/10/2023)

4.2. Διάκριση Θύματος και Θύτη

Η δεύτερη ειδική κατηγορία πλαισίωσης είχε ως σημείο αναφοράς τη διάκριση μεταξύ «θύματος» και «θύτη», η οποία σύμφωνα με τον Galtung αποτελεί ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της πολεμικής δημοσιογραφίας ή, αντιθέτως, την απουσία αντίστοιχων αναφορών. Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης περίπτωσης είναι συντριπτικά υπέρ της παρουσίας στα σχετικά άρθρα μιας σαφούς διάθεσης διάκρισης ανάμεσα στις δύο αντιμαχόμενες πλευρές, ενώ είναι ελάχιστες οι αναφορές στις οποίες δεν εντοπίζεται σχετική διάθεση.

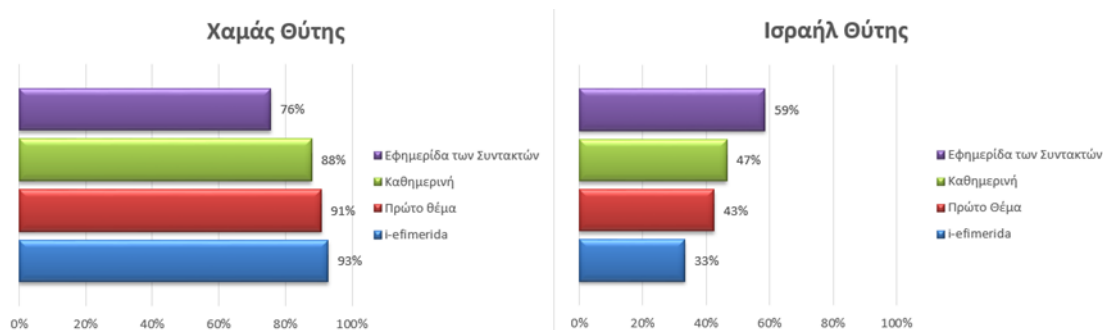
4.2.1. Συνολική Διάκριση Θύματος και Θύτη

Θύμα/Θύτης στο σύνολο των μέσων

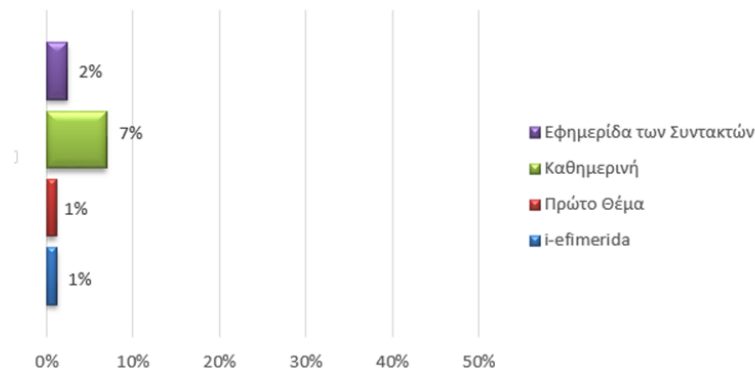

Από τη μελέτη των άρθρων υπό το πρίσμα της διάκρισης ανάμεσα σε θύμα και θύτη προκύπτει πως στο 87% των άρθρων υπάρχει η σαφής παρουσίαση του Ισραήλ ως θύματος. Είναι πάντως άξιο αναφοράς πως στην πλειονότητά τους τα άρθρα που περιορίζονται στην αναφορά του Ισραήλ ως «καλού» που έπεσε θύμα αναίτιας επίθεσης αφορούν στις πρώτες μέρες της παρουσίασης της επίθεσης της Χαμάς. Προϊόντος του χρόνου και εφόσον είχε ξεκινήσει η επιχείρηση του ισραηλινού στρατού στη Λωρίδα της Γάζας αυξάνονται οι αναφορές που παρουσιάζουν ως θύμα το λαό της Παλαιστίνης (46%). Αντίστοιχα, οι επιθέσεις του Ισραήλ με σκοπό να εντοπίσει και να εξοντώσει τους θύλακες της εξτρεμιστικής οργάνωσης μέσα στην πυκνοκατοικημένη Γάζα συνέβαλαν στο να αυξηθεί τελικά το ποσοστό της αναφοράς του Ισραήλ ως θύτη (43%).

4.2.2. Διάκριση Θύματος και Θύτη

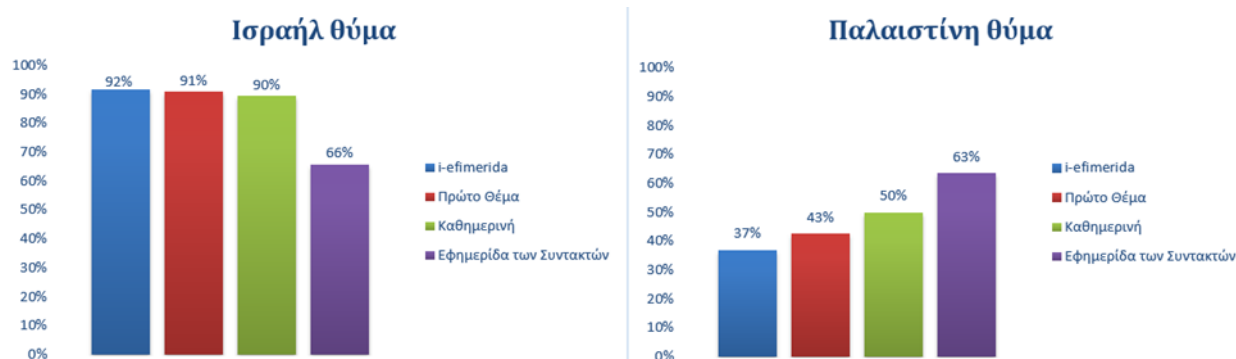
Παλαιστίνη Θύτης

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης ειδικής κατηγορίας πλαισίωσης εξάγεται και ένα χρήσιμο συμπέρασμα που αφορά στην ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ Παλαιστινίων και μελών της Χαμάς. Από την αρχή της σύγκρουσης υπήρξε μια συνειδητή τήρηση αποστάσεων, η οποία αντικατοπτρίζεται και στα τελικά αποτελέσματα, καθώς στο 89% των άρθρων η Χαμάς παρουσιάζεται ως θύτης, ενώ οι Παλαιστίνιοι μόλις στο 3%. Σε ένα γενικότερο πλαίσιο, η ύπαρξη στερεοτυπικών αναφορών είναι εμφανής, ενώ η διατήρηση ίσων αποστάσεων δεν έχει επιτευχθεί, καθώς μόλις στο 4% των άρθρων δεν εντοπίζεται κάποιο είδος στερεοτυπικής αναφοράς. Υψηλά, όπως αναμενόταν, είναι τα ποσοστά της υποκατηγορίας που αναφέρεται στην παρουσία αναφορών στην εξτρεμιστική οργάνωση της Χαμάς ως θύτη της επίθεσης της 7ης Οκτωβρίου.

(...)μέλη της Χαμάς κατέλαβαν αστυνομικό τμήμα στην μεθοριακή πόλη Σντερότ και κρατούν αρκετούς ομήρους ενώ τα μέσα ενημέρωσης της Χαμάς κυκλοφόρησαν βίντεο που φαίνεται να δείχνει ένα κατεστραμμένο ισραηλινό τεθωρακισμένο.

(Παρ. 5: iefimerida.gr, 07/08/2023)

Τα τρία περισσότερο συντηρητικά μέσα (i-efimerida, Πρώτο Θέμα, Καθημερινή) εμφανίζουν περισσότερες αναφορές του Ισραήλ ως θύματος με ιδιαίτερος υψηλά και παραπλήσια ποσοστά (92%, 91% και 90% αντίστοιχα), ενώ η Εφημερίδα των Συντακτών εμφανίζει ποσοστό 66%, το οποίο δεδομένης της χρονικής περιόδου της μελέτης δεν μπορεί να χαρακτηριστεί σημαντικά υψηλό.

Η λίστα των νεκρών Ισραηλινών μεγαλώνει ώρα με την ώρα, από τις επιθέσεις της Χαμάς στο Ισραήλ. Η Hannah Ben-Artzi, μια 69χρονη μητέρα τριών παιδιών από το Kfar Aviv, σκοτώθηκε από ρουκέτα ενώ προσπαθούσε να ανοίξει ένα δημόσιο καταφύγιο για τους κατοίκους που δεν είχαν πρόσβαση σε καταφύγια στα σπίτια τους. Εννέα Ισραηλινοί Βεδουίνοι επίσης σκοτώθηκαν, μεταξύ των οποίων έξι παιδιά.

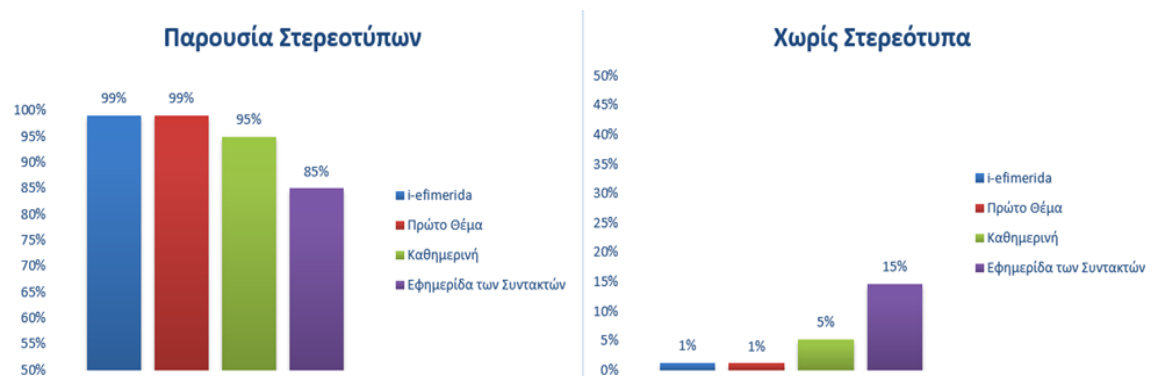
(Παρ. 6: iefimerida.gr, 08/10/2023)

Η εικόνα αυτή της σχετικής αποσύνδεσης της Εφημερίδας των Συντακτών από την υιοθέτηση μιας οπτικής θυματοποίησης του Ισραήλ, εκτός του ότι μπορεί να χαρακτηριστεί αναμενόμενη λόγω της διαχρονικής αντίθεσης της αριστεράς με την παρουσία του Ισραήλ στην Μέση Ανατολή, επιβεβαιώνεται και μέσω των αναλογικά υψηλών αποτυπώσεων του Ισραήλ ως θύτη (59% έναντι 33%, 43% και 47%), αλλά και της επίσης υψηλής παρουσίας αναφορών στην Παλαιστίνη ως θύματος της αντιπαράθεσης (63% έναντι 37%, 43% και 50%).

«Μετά την πρωινή εισβολή των Παλαιστινίων έχουν καταγραφεί τουλάχιστον 22 νεκροί και 580 τραυματίες»

(Παρ. 7: Πρώτο Θέμα, 07.10.2023)

Η προβολή της Παλαιστίνης ως θύμα παρουσιάζει σχετικά υψηλά ποσοστά αν αναλογιστούμε πως τα επιλεγμένα άρθρα αφορούν στις πρώτες μέρες της επίθεσης. Σαφής είναι η εντονότερη παρουσία μιας τέτοιας προσέγγισης στα άρθρα της Εφημερίδας των Συντακτών, ενώ, καθώς το Ισραήλ προχωρούσε σε αντίποινα στη λωρίδα της Γάζας παρατηρήθηκε αύξηση των αντίστοιχων αναφορών στο σύνολο των τεσσάρων μέσων.

Σχετικά εναρμονισμένες ως προς την απουσία στερεοτυπικών αντιλήψεων παρουσιάζονται τα τρία μέσα (i-efimerida, Πρώτο Θέμα, Καθημερινή), καταγράφοντας εξαιρετικά χαμηλά ποσοστά στην συγκεκριμένη κατηγορία (1%, 1% και 5% αντίστοιχα), ενώ αναλογικά υψηλότερο είναι το ποσοστό της Εφημερίδας των Συντακτών.

Συνολικά οι ειδικοί εκτιμούν ότι το Κατάρ, που συχνά μεσολαβεί για την απελευθέρωση ομήρων στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, θα μπορούσε κατά συνέπεια να συμμετάσχει σε μια «κοινή προσπάθεια» με την Αίγυπτο, για να αποκατασταθεί η ηρεμία στο Ισραήλ.

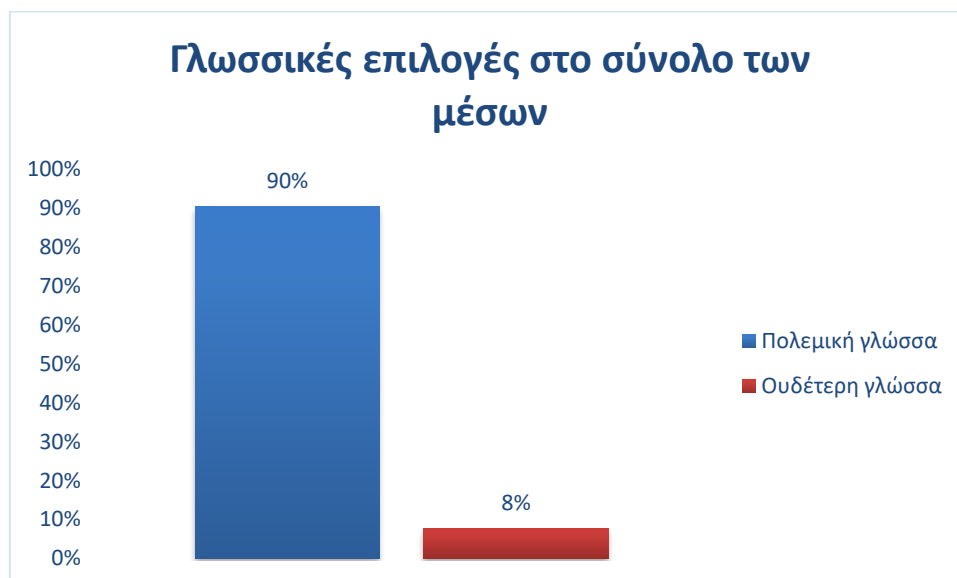
(Παρ. 8: ΕφΣυν, 09.10.2023)

Αντίστοιχο και επιβεβαιωτικό της γενικής απομάκρυνσης από τη σχετική συμπόρευση των τριών υπολοίπων μέσων είναι και το αναλογικά χαμηλότερο ποσοστό στερεοτυπικών αναφορών που εντοπίζονται στα δημοσιεύματα της Εφημερίδας των Συντακτών, χωρίς όμως να εντοπίζεται κάποιο αξιοσημείωτο ποσοστό που να υπογραμμίζει την απόκλιση.

4.3. Γλωσσικές Επιλογές

Η παρουσία φορτισμένου συναισθηματικά λόγου στα δημοσιεύματα που μελετήθηκαν συμβάλλει ουσιαστικά στην απάντηση του ερευνητικού ερωτήματος που έχει τεθεί. Συγκεκριμένα, διερευνάται το σύνολο των γλωσσικών επιλογών που απομακρύνεται από την αυστηρά ουδέτερη παρουσίαση των γεγονότων.

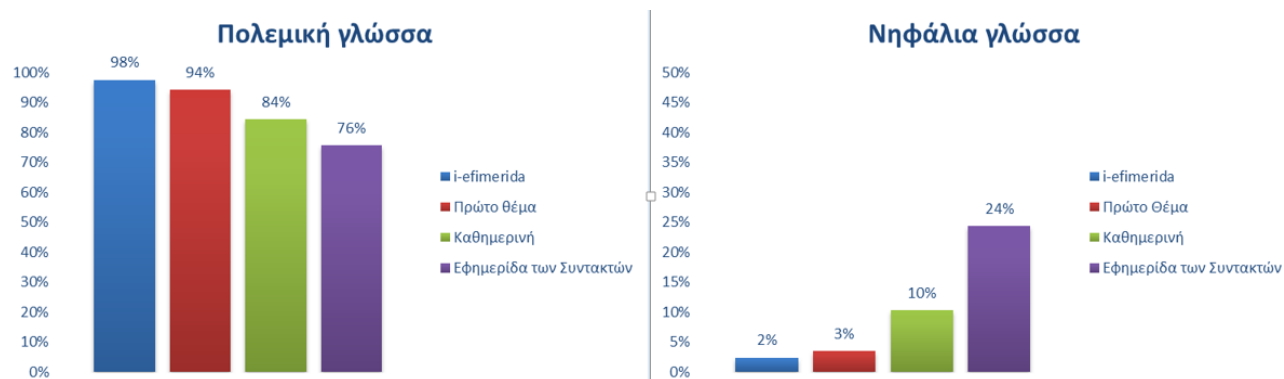
4.3.1. Οι γλωσσικές επιλογές στο σύνολο των μέσων

Όπως αποτυπώνεται στο παραπάνω γράφημα, τα αποτελέσματα που αφορούν στην συγκεκριμένη υποκατηγορία φανερώνουν τη συντριπτική επιλογή της συναισθηματικής φόρτισης του αναγνώστη μέσω των εκφραστικών μέσων που αξιοποιούνται. Μόλις στο 8% των υπό μελέτη δημοσιευμάτων παρατηρήθηκε μια περισσότερο ουδέτερη προσέγγιση, τα οποία μάλιστα αφορούν στην πλειονότητά τους άρθρα γνώμης και όχι την καθαρά δημοσιογραφική κάλυψη των γεγονότων, στην οποία

φαίνεται πως ο έντονα φορτισμένος λόγος αποτελεί μέρος της συνήθους πρακτικής που επιλέγεται.

4.3.2. Πολεμική ή νηφάλια γλώσσα

Στο σύνολο των υπό μελέτη δημοσιευμάτων παρατηρείται πως η γενική χρήση φορτισμένου λόγου είναι έντονη. Στην πρώτη θέση της συγκεκριμένης υποκατηγορίας έχει αναρριχηθεί η i-efimerida με το υψηλότερο 98%, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό συγκριτικά εμφανίζει η Εφημερίδα των Συντακτών. Αναφορικά με την έμφαση σε περισσότερο ουδέτερες γλωσσικές επιλογές, τα αποτελέσματα επιβεβαιώνουν την αρχική ένδειξη. Περισσότερο εστιασμένη στις νηφάλιες γλωσσικές επιλογές είναι η Εφημερίδα των Συντακτών με 24%, με την i-efimerida να καταλαμβάνει τη χαμηλότερη θέση (2%). Εάν συνυπολογιστεί το γεγονός πως τα επιλεγμένα άρθρα αφορούν στην πρώτη περίοδο των γεγονότων που ακολούθησαν την επίθεση της 7^{ης} Οκτωβρίου, η συγκεκριμένη τάση της Εφημερίδας των Συντακτών μπορεί να θεωρηθεί μια μορφή αποστασιοποίησης από την αρχική τάση έντονης αποστροφής για την επίθεση της Χαμάς, που υιοθετήθηκε αρχικά από τα διεθνή και, συνακόλουθα, από τα υπόλοιπα τρία μέσα που μελετήθηκαν.

Γενοκτονία σε ζωντανή μετάδοση, με τον «πολιτισμένο» κόσμο να χειροκροτά από απόσταση ασφαλείας την «εξολόθρευση» των «τρομοκρατών». Αυτό συμβαίνει από χτες το πρωί στη μαρτυρική Λωρίδα της Γάζας: δεκάδες ισραηλινά αεροσκάφη εκτοξεύουν ανά

τέσσερις ώρες βόμβες και πυραύλους, πλήττοντας αδιακρίτως κατοικίες, αγορές, καταστήματα, συνοικίες ολόκληρες. «Τα αεροσκάφη μας πραγματοποιούν εκτεταμένες επιθέσεις σε όλο το μήκος και το πλάτος της Λωρίδας της Γάζας προκαλώντας όλεθρο στους τρομοκράτες της Χαμάς», αναφέρουν τα τρομακτικά βίντεο της ισραηλινής Πολεμικής Αεροπορίας, που δείχνουν ολόκληρες συνοικίες της Γάζας τυλιγμένες στις φλόγες.

(Παρ. 9: ΕφΣυν, 10.10.2023)

Είναι και τα πιο ορατά κεφάλαια μιας πολιτικής και πολιτισμικής σύγκρουσης οικουμενικών διαστάσεων, στην οποία η ίδια η ελληνική κυβέρνηση έχει επανειλημμένα σπεύσει να δηλώσει ότι παίρνουμε ήδη μέρος υπέρ του ενός από τους αντιμαχόμενους. Κάτι που κατά τη γνώμη μου κάνει τον πόλεμο να μην είναι πια προ, αλλά δύναμει, εντός των πυλών της Ελλάδας.

(Παρ. 10: ΕφΣυν, 11.10.2023)

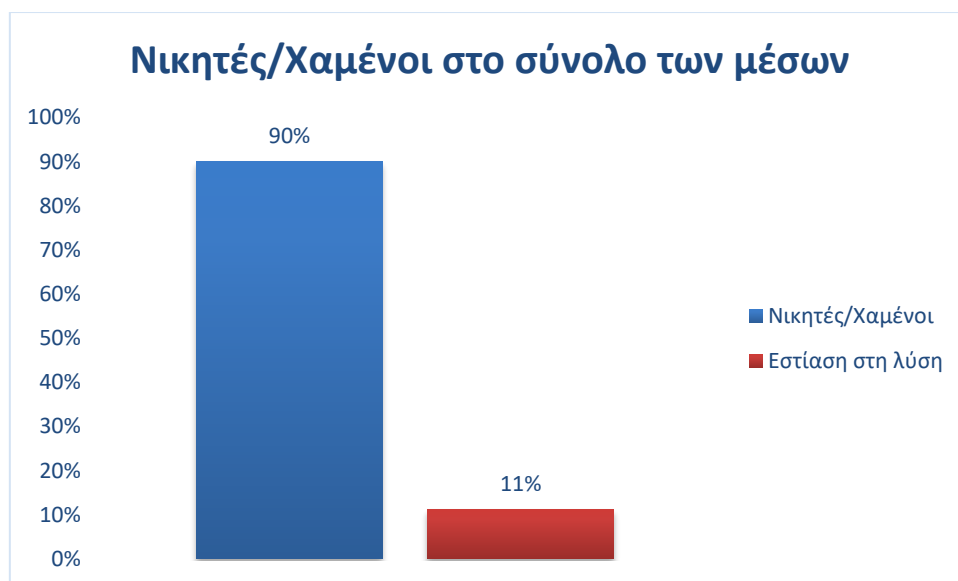
4.4. Νικητές/χαμένοι ή εστίαση στη λύση

Η έμφαση στο δίπολο νικητών χαμένων ή η εστίαση σε φωνές που προκρίνουν την αναζήτηση λύσης και την επίτευξη αμοιβαία συμφέρουσας συμφωνίας αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ερευνητικά ζητούμενα προκειμένου να προσεγγιστεί η απάντηση στο ερευνητικό ερώτημα που έχει τεθεί. Χαρακτηριστικό της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας αποτελεί η εστίαση στη λύση, μέσω της παροχής βήματος σε ενέργειες και φωνές που υπερασπίζονται την επικράτηση της ειρήνης, της αλληλεγγύης και του σεβασμού στα ανθρώπινα δικαιώματα.

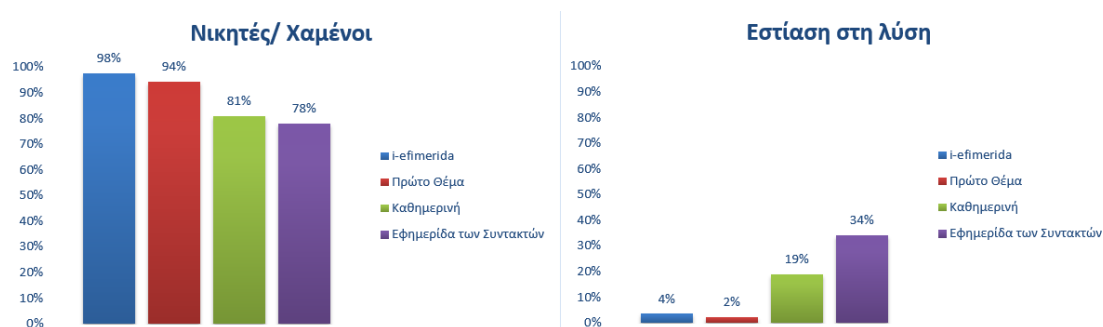
4.4.1. Εστίαση στη νίκη ή στην επίλυση του προβλήματος

Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης κατηγορίας αποτυπώνουν με σαφή τρόπο την απομάκρυνση των υπό μελέτη δημοσιευμάτων από τις αρχές της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας. Η ανάλυση του συνόλου των δημοσιευμάτων παρουσιάζει την

συντριπτική παρουσία επιλογών που εστιάζουν στο δίπολο νικητής/χαμένος (90%), ενώ είναι πολύ περιορισμένος ο αριθμός των άρθρων που φιλοξενούν μια πιο ανθρωποκεντρική και προσανατολισμένη στην επίλυση του ζητήματος προσέγγιση.

4.4.2. Νικητές ή Χαμένοι

Στην επιμέρους ανάλυση των δημοσιευμάτων παρατηρείται η διαμόρφωση μιας εικόνας που ανταποκρίνεται στην τάση που φαίνεται πως έχει εδραιωθεί. Το πλέον υψηλό ποσοστό της συγκεκριμένης κατηγορίας ανήκει στην i-efimerida (98%), ενώ το χαμηλότερο στην Εφημερίδα των Συντακτών. Από την άλλη, η επίλυση του προβλήματος εντοπίζεται ως παράμετρος στο 34% των δημοσιευμάτων της Εφημερίδας των Συντακτών, ενδεχομένως διότι στην συγκεκριμένη χρονική περίοδο

μελέτης, η επίλυση του ζητήματος θα σήμαινε την αποτροπή πράξεων αντεκδίκησης από την πλευρά του ισραηλινού στρατού.

Η Ανιές Λεβαλουά εκτιμά επίσης ότι «θα υπάρξει κάποια στιγμή που η Χαμάς θα χρειαστεί να βρει μια διέξοδο, ακόμη και απέναντι στον δικό της πληθυσμό (σ.σ. της Γάζας) που θα πληρώσει το βαρύτερο τίμημα». Για τον Ντενί Μποσάρ, το ζήτημα των Ισραηλινών ομήρων θα μπορούσε επίσης να παίζει κάποιον θετικό ρόλο για την έναρξη διαπραγματεύσεων, αλλά για ανθρωπιστικούς λόγους και όχι για πολιτικούς.

(Παρ. 11: ΕφΣυν, 09.10.2023)

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ: ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι η διερεύνηση του τρόπου αναπαράστασης των γεγονότων της σύγκρουσης μεταξύ Χαμάς-Ισραήλ από τέσσερα δημοφιλή ηλεκτρονικά μέσα. Τα άρθρα που έχουν επιλεγεί καλύπτουν ένα χρονικό διάστημα διάρκειας έντεκα ημερών, των πρώτων μετά την αιφνιδιαστική επίθεση μελών της Χαμάς σε ισραηλινό έδαφος που έλαβε χώρα στις 7 Οκτωβρίου 2023. Οι πρώτες αυτές ημέρες, καθώς οι πληροφορίες συνέρρεαν και το ενδιαφέρον του παγκόσμιου κοινού

ήταν αυξημένο, χαρακτηρίζονται από μια διαρκή προσπάθεια κάλυψης των εξελίξεων στην περιοχή «λεπτό προς λεπτό», με το χρονικό της επίθεσης και τις πρώτες διεθνείς αντιδράσεις να μονοπωλούν τις αρχικές σελίδες των μέσων. Η αναπαράσταση των πρώτων αυτών ημερών της σύγκρουσης Ισραήλ-Χαμάς από τον εγχώριο τύπο αξιοποίησε στην περίπτωση μας τη θεωρητική προσέγγιση της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας προκειμένου να διερευνηθεί εάν εν τέλει τα ηλεκτρονικά μέσα που έχουν επιλεγεί μέσω των επιλογών αναπαράστασης που επιστράτευσαν ενίσχυσαν το συγκρουσιακό κλίμα ή εάν, αντιθέτως, συνέβαλαν στην προβολή λύσεων και φωνών που προωθούν την αλληλεγγύη, την ειρήνη και την αρμονική συνύπαρξη των δυο λαών.

Είχε προηγηθεί, στο πρώτο μέρος της παρούσης, το θεωρητικό πλαίσιο της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας και άξονες που θεωρήθηκαν πως θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μια συνολική θεώρηση του ζητήματος που ερευνάται, όπως η ιστορική αναδρομή των σχέσεων των δύο λαών. Στο δεύτερο μέρος της εργασίας μας τέθηκαν τα ερευνητικά ερωτήματα και προχωρήσαμε στον έλεγχο τους μέσα από την έρευνα ειδικών κατηγοριών πλαισίωσης, οι οποίες θα συνέβαλαν στην απάντηση του κυρίαρχου ερωτήματος που αφορά τον εντοπισμό και την ένταξη των αναφορών της αναπαράστασης των γεγονότων στο πλαίσιο της ειρηνευτικής ή της πολεμικής δημοσιογραφίας.

Ένα από τα βασικά συμπεράσματα της έρευνάς μας είναι η διαφοροποίηση που παρατηρείται ανάμεσα στα επιλεχθέντα μέσα ενημέρωσης στις βασικές κατηγορίες πλαισίωσης που εξετάστηκαν. Συγκεκριμένα, τα δημοσιεύματα της *i-efimerida* και του Πρώτου Θέματος παρουσιάζουν σχεδόν πανομοιότυπα αποτελέσματα σε όλες τις υπό διερεύνηση κατηγορίες. Παράλληλα, η Καθημερινή παρουσιάζεται περισσότερο μετριοπαθής σε σχέση με τα δύο προαναφερθέντα μέσα, υιοθετώντας συχνότερα νηφάλιες γλωσσικές επιλογές και προβάλλοντας με μεγαλύτερη συχνότητα προοπτικές επίλυσης των διαφορών μεταξύ των δύο αντιμαχόμενων λαών. Παρ' όλα αυτά, με ασφάλεια εξάγεται το συμπέρασμα πως οι επιλογές των αρθρογράφων της Εφημερίδας των Συντακτών, όπως αναμενόταν, προωθούν μια διαφορετική από τα υπόλοιπα τρία μέσα ατζέντα, αναφορικά με την εστίαση που παρουσιάζουν στην προβολή των αρνητικών επιπτώσεων που έχει επιφέρει η ισραηλινή παρουσία στην περιοχή της Παλαιστίνης. Σε επίπεδο γλωσσικών επιλογών, κινείται σε παράλληλη πορεία με την Καθημερινή, παρουσιάζοντας την τάση να χρησιμοποιεί περισσότερο ουδέτερο

λεξιλόγιο και προβάλλοντας παράλληλα φωνές που προωθούν την εύρεση λύσης στη διαμάχη Ισραήλ-Χαμάς. Η διαχρονική αντίθεση της αριστεράς έναντι των επιλογών του ισραηλινού κράτους και η έμφαση στην καταπίεση που βιώνει ο παλαιστινιακός λαός φαίνεται πως διατρέχει κάθετα την πλαισίωση των ειδήσεων που προβάλλονται μέσα από την Εφημερίδα των Συντακτών, γεγονός που στοιχειοθετεί την βασικότερη απόκλιση από τις επιλογές των τριών υπολοίπων μέσων, τα οποία διατηρούν μια πιο φιλική προς το Ισραήλ ή ουδέτερη στάση.

Ένα εξίσου σημαντικό συμπέρασμα που εξάγεται από την εργασία μας είναι η σταθερή αγκίστρωση των μέσων ενημέρωσης της χώρας μας από τις επίσημες πηγές, στοιχείο που αποτελεί βασική έκφραση της πολεμικής δημοσιογραφίας (Galtung, 2000). Αιχμηρές δηλώσεις των στρατιωτικών ηγετών και των δύο πλευρών αποτελούν συχνά τους τίτλους των άρθρων, εξάπτοντας μεν το ενδιαφέρον του αναγνώστη λόγω της ωμότητάς τους, αλλά και απομακρύνοντάς τον από την αναζήτηση της προοπτικής της ειρήνης και εξοικειώνοντάς τον με τις εικόνες της βίας και του πολέμου. Οι δε προσωπικές μαρτυρίες έρχονται σχεδόν αποκλειστικά από την πλευρά των πολιτών του Ισραήλ, οδηγώντας το κοινό σε συναισθηματική ταύτιση μαζί τους. Βεβαίως, στην περίπτωση αυτή ίσως υπάρχει μια λογική ερμηνεία, λόγω της χρονικής εγγύτητας των υπό μελέτη αναπαραστάσεων με τη βίαιη εισβολή των εξτρεμιστών της Χαμάς σε στόχους στο έδαφος του Ισραήλ. Καθώς οι επιθέσεις του Ισραήλ κατά στόχων της Λωρίδας της Γάζας συνεχιζόταν, δόθηκε μεγαλύτερη έκταση στην κάλυψη των απωλειών που υπέστησαν κυρίως οι άμαχοι Παλαιστίνιοι, γεγονός που ενδεχομένως να μπορούσε να είναι το αντικείμενο μιας μελλοντικής έρευνας που θα μελετά την μεταστροφή των εγχώριων μέσων στην πλαισίωση των ειδήσεων.

Ανεξαρτήτως των επιμέρους συνθηκών ή των κινήτρων του εκάστοτε ειδησεογραφικού οργανισμού το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την παρούσα έρευνα είναι πως κατά τη διάρκεια των πρώτων έντεκα ημερών της σύγκρουσης μεταξύ Χαμάς και Ισραήλ, σε μεγάλο ποσοστό, τα εγχώρια μέσα ενημέρωσης κινήθηκαν εντός του πλαισίου της πολεμικής δημοσιογραφίας. Αξιοποίησαν στη μετάδοση της είδησης συναισθηματικά φορτισμένες γλωσσικές επιλογές, δεν τήρησαν την ουδετερότητα που υπαγορεύει το μοντέλο της ειρηνευτικής δημοσιογραφίας και δεν απομακρύνθηκαν από το δίπολο θύτη και θύματος. Απουσιάζει, σε μεγάλο βαθμό, η ειρηνευτική

πλαισίωση, με τον τρόπο που διατυπώθηκε από τον Galtung, αλλά και οι λεγόμενες παραδοσιακές αξίες της δημοσιογραφίας, με την αποφυγή αναπαραγωγής στερεοτύπων και την τήρηση στάσεως ουδετερότητας. Τελικά, θα πρέπει να επισημανθεί πως τα διερευνώμενα μέσα δεν έθεσαν ως προτεραιότητα την ανάδειξη των γενεσιουργών αιτιών που έχουν οδηγήσει στη διαχρονική συγκρουσιακή σχέση ανάμεσα στο Ισραήλ και την Παλαιστίνη και την αναζήτηση πιθανών λύσεων. Συνεπώς, περιορίζεται η δυνατότητα του πολίτη να διαμορφώσει μια ολοκληρωμένη εικόνα, η οποία θα μπορούσε να πυροδοτήσει ουσιαστικό διάλογο σχετικά με την ανάγκη επίλυσης των διαφορών των δύο αντιμαχόμενων πλευρών. Επίσης, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, η επιλογή της αντιπαραθετικής δημοσιογραφίας και κυρίως η αγκίστρωση των μέσων από τις επίσημες πηγές οδηγεί στην περιορισμένη και μονοδιάστατη αναπαράσταση των γεγονότων, την ίδια στιγμή που το αναγνωστικό κοινό καθίσταται ευάλωτο σε απλοϊκές μορφές κατανόησης της πραγματικότητας. Με τον τρόπο αυτό, τα μέσα δεν καταφέρνουν να ολοκληρώσουν ορισμένες από τις θεμελιώδεις λειτουργίες τους, συμπεριλαμβανομένης της προώθησης του δημοσίου διαλόγου και της παροχής ολοκληρωμένης πληροφόρησης, με τρόπο που να διεγείρεται το ενδιαφέρον των πολιτών για συμμετοχή στα κοινά.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

Ackerman, S. (2001). Al-Aqsa intifada and the U.S. media. *Journal of Palestine Studies*, 30(2), 61–74. <https://doi.org/10.1525/jps.2001.30.2.61>

Ammon, R. (2001). *Global television and the shaping of world politics: CNN, telediplomacy, and foreign policy*. McFarland.

Attar, D., & King, G. (2023). Media framing of the Intifada of the Knives. *Media, War & Conflict*. <https://doi.org/10.1177/17506352221132274>

Bapat, N. A. (2011). Transnational terrorism, US military aid and the incentive to misrepresent. *Journal of Peace Research*, 48(3), 303–318. <https://doi.org/10.1177/0022343311405693>

Barkho, L. (2008). The BBC's discursive strategy and practices vis-a-vis the Palestinian-Israeli conflict. *Journalism Studies*, 9(1), 278–294. <https://doi.org/10.1080/14616700701768393>

BBC. (2006). *Report of the Independent Panel for the BBC Governors on the Impartiality of BBC Coverage of the Israeli-Palestinian Conflict*.

Bennett, T. (1982). Media, "reality" and signification. In Gurevitch, M., Bennett, T., Curran, J., & Woollacott, J. (Eds.), *Culture, society and the media* (pp. 287-308). Methuen.

Bogle, J. J. J. (2022). Contemporary discourses on general definitions of antisemitism: A review article. *Nordisk Judaistik/Scandinavian Jewish Studies*, 33(2), 38–48. <https://doi.org/10.30752/nj.113874>

Bryant, J., & Miron, D. (2004). Theory and research in mass communication. *Journal of Communication*, 54(4), 588-816. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2004.tb02649.x>

Cohen, S., & Young, J. (1973). *The manufacture of news*. Sage Publications.

Dijk, T. (1995). *Communicating racism*. Sage.

Dunsky, M. (2008). *Pens and swords: How the American mainstream media report the Israeli-Palestinian conflict*. Columbia University Press.

European Monitoring Centre on Racism and Xenophobia. (2004). *Manifestations of antisemitism in the EU 2002–2003: Based on information by the national focal points of the EUMC – RAXEN information network*. EUMC.

European Union Agency for Fundamental Rights. (2009). *Antisemitism: Summary overview of the situation in the European Union 2001–2008*. FRA.

Fahmy, S., & Johnson, T. J. (2007). Show the truth and let the audience decide: A web-based survey showing support among viewers of Aljazeera for the use of graphic imagery. *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 51(2), 245–264. <https://doi.org/10.1080/08838150701304971>

Faustini, G. (1995). *Le tecniche del linguaggio giornalistico*. NIS.

Fein, H. (1987). *The persisting question: Sociological perspectives and social contexts of modern antisemitism*. de Gruyter.

Eeist, S. (2001). Facing down the global village: The media impact. In R. Kugier & E. Frost (Eds.), *The global century* (pp. 709-725). National Defense University Press.

Galtung, J., & Ruge, M. H. (1965). The structure of foreign news: The presentation of the Congo, Cuba, and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. *Journal of Peace Research*, 2(1), 64–90. <https://doi.org/10.1177/002234336500200104>

Galtung, J. (1998). High road, low road: Charting the course for peace journalism. *Track Two: Constructive Approaches to Community and Political Conflict*, 7(4), 7-10.

Galtung, J. (2000). The task of peace journalism. *Ethical Perspectives*, 7(2-3), 162-167. <https://doi.org/10.2143/EP.7.2.503828>

Galtung, J. (2003). Peace journalism. *Media Asia*, 30(3), 177–180. <https://doi.org/10.1080/01296612.2003.11726720>

Gamson, W., & Modigliani, A. (1987). The changing culture of affirmative action. In R. Braungart (Ed.), *Research in political sociology* (Vol. 3, pp. 137-177). Jai Press, Inc.

Gerbner, G. (1998). Η "κατασκευή" της πραγματικότητας και τα ΜΜΕ. In P. Παναγιωτοπούλου, Π. Ρηγοπούλου, Μ. Ρήγου, & Νοτάρης (Eds.), *Η "κατασκευή" της πραγματικότητας και τα ΜΜΕ* (pp. 425-432). Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.

Hamid, R., & Morris, A. (2021). Media reporting on Palestine. Center for Media Monitoring.

Hanitzsch, T. (2008). Situating peace journalism in journalism studies: A critical appraisal. In W. Kempf (Ed.), *The peace journalism controversy* (pp. 69-80). regener.

Hoyt, M. (2023). *Tales from Monkey Mountain: Stories of the Vietnam War*. Outskirts Press.

International Holocaust Remembrance Alliance. (2016). *IHRA*. <https://www.holocaustremembrance.com/about-us>

Ismail, A. (2008). Mission statehood: Portraits of the second Intifada in US news media. *Media, War & Conflict*, 1(2), 177–201. <https://doi.org/10.1177/1750635208090954>

Iyengar, S. (1991). *Is anyone responsible? How television frames political issues*. University of Chicago Press.

Jackson, H. M. (2021). The New York Times distorts the Palestinian struggle: A case study of anti-Palestinian bias in American news coverage of the first and second Palestinian Intifadas. *Preprint*.

Καϊτατζή - Γουίτλοκ, Σ. (2012). *Επικοινωνία: Θεωρία στην πράξη*. Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη.

Kalfeli, N. (2018). *Ετερότητα και ειρηνευτική δημοσιογραφία: Η περίπτωση της μετανάστευσης στον ελληνικό τύπο κατά την περίοδο της κρίσης* [Διδακτορική διατριβή]. <https://doi.org/10.12681/eadd/35709>

Kalfeli, N., & Frangonikolopoulos, C. A. (2019). Peace journalism. In T. P. Vos et al. (Eds.), *The international encyclopedia of journalism studies* (pp. 1-5). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118841570.iejs0052>

Kamioka, N. (2001). Support our troops: The U.S. media and the narrative of the Persian Gulf War. *The Japanese Journal of American Studies*, 12, 65-81.

Kandil, M. A. (2009). *The Israeli-Palestinian conflict in American, Arab and British media: Corpus-based critical discourse analysis* [PhD dissertation]. Georgia State University.

Kendrick, M. (1994). Kicking the Vietnam syndrome: CNN's and CBS's video narratives of the Persian Gulf War. In S. Jeffords & L. Rabinovitz (Eds.), *Seeing through media: The Persian Gulf War* (pp. 59-76). Rutgers University Press.

Kressel, N. J. (1987). Biased judgment of media bias: A case study of the Arab-Israeli dispute. *Political Psychology*, 8(2), 212-213. <https://doi.org/10.2307/3791085>

Korn, A. (2004). Reporting Palestinian casualties in the Israeli press: The case of Haaretz and the Intifada. *Journalism Studies*, 5(2), 247-262. <https://doi.org/10.1080/1461670042000211216>

Κωνσταντινίδου, Χ. (2002). Τα ΜΜΕ και η παραγωγή νοήματος: Θεωρητικές προσεγγίσεις και προοπτικές (μέρος α'). *The Greek Review of Social Research*, 108, 139-188. <https://doi.org/10.12681/grsr.9067>

Lee, S. T. & Maslog, C. (2005). War or Peace Journalism? *Asian Newspaper Coverage of Conflicts*, *Journal of Communication*, 55 (2), 311-329.

Lynch, J., & McGoldrick, A. (2005). *Peace journalism*. Hawthorn Press.

McCombs, M., & Shaw, D. (1972). The agenda-setting function of mass media. *Public Opinion Quarterly*, 36(2), 177-187. <https://doi.org/10.1086/267990>

Morris, A. (2009). *Civilisation hijacked: Rescuing Jesus from Christianity and the human spirit from bondage*. iUniverse.

Mulhall, J. (2021). *Antisemitism in the digital age: Online antisemitic hate, Holocaust denial, conspiracy ideologies, and terrorism in Europe*. Expo Foundation.

Neureiter, M. (2017). Sources of media bias in coverage of the Israeli-Palestinian conflict: The 2010 Gaza flotilla raid in German, British, and US newspapers. *Israel Affairs*, 23(1), 66-86. <https://doi.org/10.1080/13537121.2016.1264156>

Nicolas-Gavilan, M. (2011). Framing the news: From political conflict to peace. How the "framing theory" and the "political context model" can enhance the peace journalism model. *Journal of Latin American Communication Research*, 1(1), 1-12.

Παπαγεωργίου, Γ. (1998). *Μέθοδοι στην κοινωνιολογική έρευνα*. Gutenberg/Τυπωθήτω.

Παπαθανασόπουλος, Σ., Καραδημητρίου, Α., & Γιαννούλη, Η. (2014). Η πολιτική ενημέρωση σε περιόδους κρίσης. *Ζητήματα Επικοινωνίας*, 18-19, 89–111.

OHCHR. (2020). Rise in antisemitic hatred during COVID-19 must be countered with tougher measures, says UN expert.

Philo, G., & Berry, M. (2005). *Bad news from Israel*. Pluto Press.

Raz, H. (2008). Comparative media system: Haaretz, Al Jazeera and CNN coverage of the Israel-Palestinian conflict. *Preprint*.

Rinnawi, K. (2007). De-legitimization of media mechanisms: Israeli press coverage of the Al-Aqsa Intifada. *International Communication Gazette*, 69(2), 149–178. <https://doi.org/10.1177/1748048507074929>

Scheufele, D., & Tewksbury, D. (2007). Framing, agenda setting, and priming: The evolution of three media effects models. *Journal of Communication*, 57(1), 9–20. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2006.00326.x>

Schorr, D. (1998, November 27). CNN effect: Edge-of-seat diplomacy. *Christian Science Monitor*, p. 11.

Smith, R. O. (2004). Between restoration and liberation: Theopolitical contributions and responses to U.S. foreign policy in Israel/Palestine. *Journal of Church and State*, 46(4), 833–860. <https://doi.org/10.1093/jcs/46.4.833>

Shoemaker, P. J., & Reese, S. D. (1996). *Mediating the message*. Longman Publishers.

Shlaim, A. (2005). The rise and fall of the Oslo peace process. In L. Fawcett (Ed.), *International relations of the Middle East* (pp. 241–261). Oxford University Press.

Spector, R. H. (2023, April 24). The Vietnam War and the media. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/The-Vietnam-War-and-the-media-2051426>

Thompson, A. (2007). Introduction. In A. Thompson (Ed.), *The media and the Rwanda genocide* (pp. 1–12). Pluto Press.

Τσιλιγιάννης, Π. (2017). MME και καθορισμός της θεματολογίας του κοινού: Η τρέχουσα θεωρητική συζήτηση. *Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης*, 23(1), 89–106. <https://doi.org/10.12681/hpsa.14733>

Van Gorp, B. (2005). Where is the frame? Victims and intruders in the Belgian press coverage of the asylum issue. *European Journal of Communication*, 20(4), 484–507. <https://doi.org/10.1177/0267323105058253>

Viser, M. (2003). Attempted objectivity: An analysis of the *New York Times* and *Ha'aretz* and their portrayals of the Palestinian-Israeli conflict. *The Harvard International Journal of Press/Politics*, 8(4), 114–120. <https://doi.org/10.1177/1081180X03257310>

Ψύλλα, Μ. (2009). *Δημόσιος χώρος και φύλο*. Τυπωθήτω - Γιώργος Δαρδανός.

Wolsfeld, G. (2004). *Media and the path to peace*. Cambridge University Press.

World Jewish Congress. (2020). Antisemitic conspiracy myths.

Zelizer, B., Park, D., & Gudelunas, D. (2002). How bias shapes the news: Challenging the *New York Times*' status as a newspaper of record on the Middle East. *Journalism*, 3(3), 283–307. <https://doi.org/10.1177/146488490200300301>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

1. Proto Thema. (2023, October 9). *Πόλεμος στο Ισραήλ: 400 νεκροί, ήδη στον πόλεμο Ισραήλ – 200 Ισραηλινοί νεκροί και 200 Παλαιστίνιοι στη Γάζα*. <https://www.protothema.gr/world/article/1421194/polemos-sto-israil-400-nekroi-idi-ston-polemo-israil-200-israilinoi-nekroi-kai-200-palaistinioi-sti-gaza/>
2. Proto Thema. (2023, October 9). *Πόλεμος στο Ισραήλ: Μίλησα με την κόρη μου στο τηλέφωνο την ώρα που την σκότωσε η Χαμάς, περιγράφει πατέρας*. <https://www.protothema.gr/world/article/1421908/polemos-sto-israil-milousa-me-tin-kori-mou-sto-tilefono-tin-ora-pou-tin-skotose-i-hamas-perigrafai-pateras/>
3. Iefimerida. (2023, October 8). *Χαμάς: 250 νεκροί στο φεστιβάλ μουσικής στο Ισραήλ*. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/hamas-250-nekroi-festibal-moysikis-israil>
4. Iefimerida. (2023, October 8). *Ομοβροντία ρουκετών στο Ισραήλ: Αιφνιδιαστική επίθεση της Χαμάς*. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/omobrontia-royketon-sto-israil-aifnidiastiki-epithesi-tis-hamas>
5. Iefimerida. (2023, October 9). *Επίθεση Χαμάς: Ισραήλ 600 νεκροί στρατιώτες, πυροσβέστες*. <https://www.iefimerida.gr/kosmos/epithesi-hamas-israil-600-nekroi-stratiotes-pyrosbestes>
6. Proto Thema. (2023, October 7). *Live εικόνα από το Ισραήλ: Πόλεμος με τη Χαμάς μετά τις επιθέσεις των Παλαιστίνιων*. <https://www.protothema.gr/world/article/1421182/live-eikona-apo-to-israil-polemos-me-ti-hamas-meta-tis-epitheseis-ton-palaistinion/>
7. Εφημερίδα Συντακτών. (2023, October 9). *41 ερωτήματα για την πιθανότητα επιτυχούς διαμεσολάβησης στο Μεσανατολικό*. https://www.efsyn.gr/kosmos/mesi-anatoli/407327_41-erotapantiseis-gia-tin-pithanotita-epityhoys-diamesolabisis-sto
8. Εφημερίδα Συντακτών. (2023, October 9). *Ολοκληρωτική ισοπέδωση της Γάζας με αμέτρητα θύματα*. https://www.efsyn.gr/kosmos/mesi-anatoli/407360_oloklirotiki-isopedosi-tis-gazas-me-ametrita-thymata
9. Εφημερίδα Συντακτών. (2023, October 9). *Απόστολος Ειρήνης*. https://www.efsyn.gr/stiles/triti-matia/407574_apostolos-eirinis
10. Εφημερίδα Συντακτών. (2023, October 9). *41 ερωτήματα για την πιθανότητα επιτυχούς διαμεσολάβησης στο Μεσανατολικό*.

https://www.efsyn.gr/kosmos/mesi-anatoli/407327_41-erotapantiseis-gia-tin-pithanotita-epityhoys-diamesolabisis-sto